

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSTYRELSEN

Marika Koramo ja Jukka Vehviläinen

AMMATILLISEN KOULUTUKSEN LÄPÄISYN TEHOSTAMISOHJELMA

Laadullinen ja määrällinen seuranta vuonna 2014

© Opetushallitus ja tekijät

Raportit ja selvitykset 2015:3

ISBN 978-952-13-6065-7 (pdf)

ISSN-L 1798-8918

ISSN 1798-8926

Taitto: Grano Oy

www.oph.fi/julkaisut

Sisältö

OSA 1

Laadullinen seurantaraportti	5
Jukka Vehviläinen	
1 Johdanto	6
2 Seurantatutkimus vuonna 2014	9
2.1 Ammatillisen koulutuksen läpäisy tilastojen mukaan	9
2.2 Läpäisyhankkeiden toiminnan kohdistuminen.....	12
2.3 Tutkimusasetelma ja aineisto.....	13
2.3.1 Seuranta- ja tutkimusaineisto.....	14
3 Läpäisyhankkeiden toiminta ja vaikutukset – Yhteistyötahojen ja kohteiden näkemykset	17
3.1 Sidosryhmäkysely.....	17
3.2 Arviot läpäisyhankkeiden toiminnasta.....	20
3.3 Läpäisyssä tapahtuneet muutokset.....	23
3.4 Läpäisyn muutokseen vaikuttaneet asiat	26
3.5 Läpäisyhankkeiden vaikutukset	28
4 Ammatillisen koulutuksen läpäisy – Koulutuksen järjestäjien johdon näkemyksiä	31
4.1 Verkkohaastattelu koulutuksen järjestäjien johdolle	31
4.2 Läpäisyhankkeista riippumattomia läpäisyyn vaikuttavia asioita	31
4.3 Muutoksen tarve ja mahdollisuudet.....	34
5 Läpäisyhankkeiden hyvien käytäntöjen levittäminen ja vakiinnuttaminen	37
5.1 Hanketoimijoiden näkemykset hyvistä käytännöistä ja avainhenkilöistä	37
5.2 Käytäntöjen vakiinnuttamiseen liittyvät tarpeet.....	41
5.3 Koulutuksen järjestäjän johdon näkemykset	42
5.4 Koulutus- ja oppimistarpeet	46
6 Läpäisyhankkeiden kokemukset – Yhteenvedoa ja pohdintaa	50
6.1 Mikä selittää läpäisyn muutoksia tai muuttumattomuutta?	50
6.2 Opettajuus ja ryhmänohjaajuus muutoksessa.....	52
6.3 Osaamisvaatimukset.....	54
6.4 Digitaalinen opettajuus.....	55
6.5 Opiskelun hallinta ja ison kuvan rakentaminen.....	57
6.6 Sitouttaminen läpäisyn kehittämiseen.....	59
7 Lopuksi	63
7.1 Missä menet läpäisyn tehostamisohjelma?.....	63
7.2 Keskeisiä havaintoja ja kehittämissuhteita	66

OSA 2

Määrällinen seurantaraportti	70
Marika Koramo	
8 Läpäisyn tehostamisohjelman määrällinen seuranta	71
8.1 Määrällisen seurannan toteutus	71
8.2 Hankkeessa mukana olevat koulutuksen järjestäjät	72
9 Ammatillisesta peruskoulutuksesta eronneet	74
9.1 Keskeyttäneet koulutusaloittain.....	74
9.2 Keskeyttäneet perustutkinnoittain.....	75
9.3 Keskeyttäminen koulutuksen järjestäjittäin.....	77
9.4 Keskeyttäneiden opiskelijoiden taustatekijöitä	78
9.5 Opintojen kesto ennen eroamista	80
9.6 Äidinkielen ja opetuskielen mukaan	80
9.7 Asuntolaopiskelijoiden eroaminen.....	81
10 Erityisopiskelijoiden eroaminen	83
10.1 Erityisopiskelijoiden eroaminen yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa	83
10.2 Eroaminen ammatillisissa erityisoppilaitoksissa	87
11 Yhteenveto määrällisen seurannan tuloksista	88
12 Johtopäätökset	90
Liite 1. Eronneet perustutkinnoittain	92

OSA 1

Laadullinen seurantaraportti

Jukka Vehviläinen

1 Johdanto

Tässä raportissa esitetään laadullisen seurantatutkimuksen havaintoja ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelman toiminnasta vuonna 2014. Seurantatutkimus alkoi alkuvuodesta 2014 ja tätä raporttia kirjoitetaan joulukuussa 2014.

Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma on opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja koulutuksen järjestäjien yhteishanke. Ohjelman avulla pyritään vähentämään ammatillisen koulutuksen keskeyttämistä ja lisäämään normiajassa tutkinnon suorittaneiden osuutta. Ohjelma sai alkunsa kesän 2010 budjettiriihessä, jossa hallitus päätti nelivuotisen ohjelman käynnistämisestä. Tehostamisohjelmaan suunniteltiin kohdennettavaksi kaikkiaan 16 miljoonaa euroa valtionavustuksina vuosille 2011–2014. Hanketoiminnan viimeinen vuosi on 2015, eli vuonna 2014 haetut valtionavustukset käytetään vuoden 2015 toimintaan.

Tehostamisohjelma käynnistyi syksyllä 2011. Ensimmäinen hakukierros suunnattiin kehittämistoimintaa ohjaavien toimenpidekokonaisuuksien mukaan. Alle on listattu nämä toimenpidekokonaisuudet:

- Opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon ennakoivien ja nykyistä yksilöllisempien toimintamallien kehittäminen.
- Pedagogisten ratkaisujen kehittäminen ja opetusjärjestelyjen joustavoittaminen yksilöllisten opintopolkujen ja työn ohella opiskelun mahdollistamiseksi ja tukemiseksi.
- Koko tutkinnon suorittamista tukevien pedagogisten ratkaisujen, ohjaukäytänteiden ja toimintamallien kehittäminen silloin kun opiskelija lähtökohtaisesti suorittaa tutkintoa osissa.
- Aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamisen ja hyväksilukemisen toimintamallien kehittäminen opintoaikojen lyhentämiseksi.
- Asuntolatoiminnan kehittäminen ja opiskelijoiden vapaa-ajantoiminnan tukeminen.
- Muu ammatillisen koulutuksen läpäisyä edistävä kehittäminen

Opetushallitus valitsi syksyllä 2011 ohjelmaan mukaan kaikkiaan 17 hanketta. Jokaista hanketta koordinoi yksi koulutuksen järjestäjä. Koordinoivien järjestäjien lisäksi mukana oli osatoteuttajia ja vuonna 2011 toiminnan aloitti kaikkiaan 43 koulutuksen järjestäjää. Vuonna 2012 mukaan tuli uusia hankkeita (6 kpl) ja tätä raporttia kirjoitettaessa (joulukuu 2014) hankkeita on kaikkiaan 25 kpl. Ruotsinkielisiä hankkeita on 5 kpl. Tehostamisohjelmaa koordinoi Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä.

Tehostamisohjelman kohderyhmäksi määriteltiin opiskelijat, joiden keskeyttämisalttius on tavanomaista suurempi tai joiden opinnot ovat pitkittyneet tai pitkittymässä. Lisäksi kohderyhmään kuuluivat opiskelijat, jotka ovat jättämässä tai jo jättäneet tutkinnon suorittamisen kesken työelämään siirtymisen takia. Kuten toimenpidekokonaisuuksista voi päätellä, tehostamisohjelman opiskelijavaikutukset ovat välillisiä, eli toiminnan keskiössä on ammatillisen koulutuksen kehittäminen, eikä niinkään yksittäisten opiskelijoiden tukeminen.

Läpäisyn tehostamisohjelman määrällisinä tavoitteina on ensinnäkin vähentää ammatillisessa koulutuksessa keskeyttäneiden määrää. Tavoitteena oli keskeyttämisprosentin laskeminen vuoden 2011 10 prosentista 7 prosenttiin vuonna 2014. Kokonaan opintonsa keskeyttäneiden määrä olisi tällöin 6 % (vuonna 2011 9 %). Toisena tavoitteena oli lisätä

tutkinnon suorittaneiden osuutta siten, että vuoden 2011 aloittavista opiskelijoista 65 prosenttia suorittaisi tutkinnon kolmessa vuodessa tai nopeammin. Vuonna 2004 aloittaneista opiskelijoista 58 % suoritti ammatillisen perustutkinnon kolmessa vuodessa tai nopeammin. Lisäksi tavoitteena oli lisätä tutkinnon neljässä vuodessa (75 %) ja viidessä vuodessa (80 %) suorittaneiden osuutta.

Läpäisyn tehostamisohjelmaan kuuluvat hankkeet ja niitä koordinoivat koulutuksen järjestäjät esitellään taulukossa 1.

Taulukko 1. Läpäisyn tehostamisohjelman hankkeet vuonna 2014

HANKE	KOORDINAATTORI
FLYT 3	Axxell Utbildning Ab
POLKU-Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostaminen	Helsingin kaupunki, Opetusvirasto
Hyviä käytänteitä läpäisyn tehostamiseen	Hyria Koulutus Oy
Somepedia - I will graduate	Hämeenlinnan seudun koulutuskuntayhtymä
Smart & Flexible	Itä-Savon koulutuskuntayhtymä
Polkuja läpäisyn tehostamiseen 3 -tavoitteista näkyviksi teoiksi	Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä
KOLVI OY 3 -Keudan, Omnian, Luksian ja Varian innovoiva ohjausyhteistyö	Keski-Uudenmaan koulutuskuntayhtymä
JoPe III -Joustavat pedagogiset ratkaisut ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamiseksi	Länsirannikon Koulutus Oy WinNova
Joustokaks	Päijät-Hämeen koulutus konserni -kuntayhtymä
LÄPSY-Läpäisyn syventäminen	Sastamalan koulutuskuntayhtymä
HOPSY-Aktiivinen opiskelija hyvinvoivassa oppimisympäristössä	Satakunnan koulutuskuntayhtymä - SATAEDU
TATU-Tartu tutkintoon!	Savon koulutuskuntayhtymä
Fiilistä asumiseen 3	Seinäjoen koulutuskuntayhtymä
De' e' ju våra ungdomar!	Svenska Framtidsskolan i Helsingforsregionen Ab
Rätt yrke - från frö till planta	Svenska framtidsskolan i Helsingforsregionen Ab
Valmis 3 - Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostaminen Varsinais-Suomessa	Turun kaupungin kasvatus- ja opetustoimi
Ström - effektiv genomströmning	Östra Nylands yrkesinstitut Inveon
Työelämälähtöiset tukitoimenpiteet koulutuksen läpäisyn tehostamiseen II	Maalariammattikoulun Kannatusyhdistys ry
Opiskelukyky -oikeus	Porvoon ammattiopisto
Opinnoista töihin - Ura alkuun 2	Jyväskylän koulutuskuntayhtymä
METKA 2	Oulun seudun ammattiopisto
Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostaminen Lapissa (3.vaihe)	Rovaniemen koulutuskuntayhtymä
OIVA - Ohjauksen interventioilla vaikuttavuutta läpäisyn tehostamiseen	Tampereen seudun ammattiopisto
Scrum - toimintamalli oppilaitoksen pedagogisena välineenä	Helsinki Business College
Tehoa opiskeluun -TEHO-projekti	Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä

Ensimmäisessä haussa hankkeille myönnettiin rahaa valtionavustuksina yhteensä 4 miljoonaa euroa. Hankekohtaiset summat vaihtelivat 70 000 ja 600 000 euron välillä. Viimeinen hankehaku oli vuonna 2014 ja silloin haettiin rahaa viimeiselle hankevuodelle 2015. Vuonna 2015 toiminnassa jatkaa 25 hanketta ja valtionavustusta jaettiin kaikkiaan 4 miljoonaa euroa.

Laadullisen seurantatutkimuksen lisäksi läpäisyn tehostamisohjelmassa tehdään myös määrällistä seuranta. Opetushallituksen tekemän määrällisen seurannan avulla selvitetään opintojen keskeyttämistä. Tuorein seurantaraportti koskee lukuvuotta 2013–14 ja raportti on luettavissa tämän kokonaisraportin toisessa osassa.

Tässä laadullisessa seurantaraportissa luodaan katsaus vuoden 2014 hanketoimintaan ja kuvataan ammatillisen koulutuksen läpäisyyn liittyviä asioita. Seurantatutkimukseen kerätyn aineiston ja tämän raportin on tarkoitus tukea viimeisen hankevuoden 2015 levittämisen- ja vakiinnuttamistoimintaa. Kerättyä aineistoa hyödynnetään myös vuoden 2015 puolella. Luvussa 2 käydään läpi ammatillisen koulutuksen läpäisyä tilastoaineiston näkökulmasta. Lisäksi tässä luvussa kuvataan lyhyesti tutkimusasetelmaa ja vuoden 2014 aineistoa. Luvussa 3 käsitellään läpäisyhankkeiden yhteistyötahojen ja toiminnan ”kohteiden” näkemyksiä. Tässä luvussa käydään läpi läpäisyssä tapahtuneita muutoksia ja niiden syitä sekä arvioidaan hankkeiden toimintaa ja vaikutuksia. Luvussa 4 on koulutuksen järjestäjän johdon tulkinnat, luvussa käsitellään muun muassa läpäisyyn vaikuttavia asioita. Luvussa 5 nostetaan esille läpäisyhankkeiden hyviä käytäntöjä ja selvitetään käytäntöjen levittämiseen ja vakiinnuttamiseen liittyviä tarpeita. Luvussa 6 käydään yhteenvedonmaisesti läpi aineistosta nousseita keskeisiä asioita.

2 Seurantatutkimus vuonna 2014

2.1 Ammatillisen koulutuksen läpäisy tilastojen mukaan

Tämän alaluvun tarkasteluissa lähteenä on käytetty Tilastokeskuksen tilastoja ja tietokantoja. Läpäisyä koskevat tilastot ovat osoitteessa: http://www.stat.fi/til/opku/2012/opku_2012_2014-03-20_tie_001_fi.html.

Tilastokeskuksen tuoreimmat tilastot ammatillisen koulutuksen läpäisystä koskevat vuonna 2009 opintonsa aloittaneiden tutkinnon suorittamista vuoden 2012 loppuun mennessä. Opinnot ovat silloin kestäneet siis 3,5 vuotta.

Taulukossa 2 esitetään tulokset läpäisystä sukupuolen ja koulutusalan mukaan eroteltuna:

Taulukko 2. Opinnot 2009 aloittaneiden opintojen kulku vuoden 2012 loppuun mennessä (koulutusalan ja sukupuolen mukaan)

Vuonna 2009 ammatilliset opinnot aloittaneiden opintojen kulku vuoden 2012 loppuun mennessä							
		Aloittaneet 2009	Tutkinto 2012*	Opiskelee**	Alan vaihto***	Muu tutkinto	Eronnut***
KAIKKI	Kaikki	50671	63,6	12,3	7,4	1,2	15,5
	Miehet	26131	64,5	13,1	5,5	0,9	16,1
	Naiset	24540	62,7	11,4	9,4	1,6	14,9
Humanistinen ja kasvatustieteiden ala	Kaikki	946	67,7	13,0	6,3	0,8	12,2
	Miehet	222	67,6	15,3	4,5	0,5	12,2
	Naiset	724	67,7	12,3	6,9	1,0	12,2
Kulttuuriala	Kaikki	3648	59,8	12,5	11,3	2,3	14,1
	Miehet	1259	58,4	14,4	9,3	1,5	16,4
	Naiset	2389	60,5	11,5	12,4	2,8	12,9
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	Kaikki	5627	63,2	13,1	8,1	1,4	14,1
	Miehet	2096	57,4	16,4	8,0	1,1	17,0
	Naiset	3531	66,6	11,2	8,2	1,6	12,4
Luonnontieteiden ala	Kaikki	1731	48,6	14,4	14,0	2,1	20,9
	Miehet	1463	50,8	15,6	12,7	1,9	19,0
	Naiset	268	36,9	7,8	20,9	3,4	31,0
Tekniikan ja liikenteen ala	Kaikki	20907	65,6	12,9	5,1	0,8	15,5
	Miehet	16699	68,0	13,2	3,3	0,6	15,0
	Naiset	4208	56,2	11,8	12,6	1,7	17,7
Luonnonvara- ja ympäristöala	Kaikki	2766	58,5	10,6	10,3	1,6	19,1
	Miehet	1255	60,8	8,5	8,3	1,5	20,9
	Naiset	1511	56,7	11,9	7,3	1,6	17,5
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	Kaikki	8040	67,5	12,3	6,4	1,5	12,3
	Miehet	975	57,8	13,8	9,6	2,4	16,3
	Naiset	7065	68,8	12,1	5,9	1,3	11,8
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	Kaikki	6623	58,8	10,1	10,3	1,2	19,5
	Miehet	1862	56,4	9,6	11,0	1,1	21,9
	Naiset	4761	59,8	10,3	10,1	1,3	18,6

* Suorittanut tutkinnon aloittamissaan opinnoissa

**Opiskelee samaa tutkintoa

***Opiskelee muualla

****Työssä, työtön, muualla

Taulukosta nähdään, että 64 prosenttia aloittaneista on suorittanut tutkinnon vuoden 2012 loppuun mennessä. Miehet läpäisevät opintonsa hieman yleisemmin kuin naiset. Sukupuolen mukaiset erot näkyvät tarkemmin siinä, että naisille on tyypillisempää koulutuksen vaihtaminen. Naisista 9 prosenttia opiskelee jotakin muuta kuin aloittamaansa alaa, miehistä vain 5 prosenttia. Miehillä on tyypillisempää opintojen pitkittyminen ja opinnoista eroaminen, molemmissa luokissa prosenttiosuudet ovat hieman korkeammat kuin naisilla.

Aloittain katsottuna humanistisen ja kasvatusalan sekä sosiaali- ja terveystieteiden läpäisyprosentit ovat suhteellisen hyvät, näillä aloilla läpäistään 67 prosentin osuudella. Luonnontieteiden alan opinnoissa (eli tieto- ja viestintäteknikan perustutkinnossa) läpäisyprosentti (48 %) on kaikkein heikoin. Tällä alalla varsinkin naisten läpäisy on huomattavan heikkoa, vain 37 prosenttia on läpäissyt ja eronneiden osuus on vajaa kolmannes (31 %).

Jo vuotta 2013 koskevassa seurantaraportissa (Vehviläinen 2014) kiinnitettiin huomiota siihen, että omalla koulutuslallaan vähemmistönä olevaa sukupuolta edustavien läpäisyprosentti on heikompi kuin enemmistön. Tämä näkyy erityisen selvästi esimerkiksi tekniikan ja liikenteen alalla, jossa miehet läpäisevät 68 prosentin osuudella, mutta naisten läpäisy on vain 56 prosentista. Erot ovat selvät myös sosiaali- ja terveystieteiden alalla, naisten läpäisyprosentti (69 %) on huomattavasti korkeampi kuin miesten (58 %). Tähän liittyvä ns. ainokaisten problematiikka ja läpäisyn kehittämisen erityiskysymys otettiin huomioon aiemmassa seurantaraportissa ja samaa teemaa on syytä pitää esillä edelleen.

Vertailukohta uusille tilastoille löytyy vuoden takaa, eli aiemmassa tilastoinnissa tarkasteltiin opintonsa 2008 aloittaneiden opintojen kulkua vuoden 2011 loppuun. Näitä tilastoja esiteltiin aiemmassa seurantaraportissa (Vehviläinen 2014). Vuoden aikana läpäisy on pysynyt suunnilleen ennallaan, heikennystä edelliseen vuoteen on 0,7 prosenttiyksikköä. Käytännössä tätä selittää miesten heikentynyt läpäisy.

Koulutusalan ja sukupuolten mukaiset tarkastelut tuovat tarkempaa tietoa. Tekniikan ja liikenteen alalla läpäisy on heikentynyt lähes 2 prosenttiyksikköä (67,4 % vuonna 2011 ja 65,6 % vuonna 2012). Tämä näkyy sekä miesten että naisten kohdalla. Yhteiskunta-, liiketalouden ja hallinnon alalla läpäisy on hieman parantunut (61,7 % vuonna 2011 ja 63,2 % vuonna 2012), tämäkin näkyy sekä miesten ja naisten kohdalla. Sosiaali- ja terveystieteiden tuloksissa näkyy se, että naisten läpäisy on pysynyt ennallaan, mutta miesten läpäisy on parantunut 2 prosenttiyksikköä (55,7 vuonna 2011 ja 57,8 vuonna 2012). Luonnontieteiden alaa opiskelevien naisten läpäisy on heikentynyt huomattavan paljon (41,3 % vuonna 2011 ja 36,9 % vuonna 2012).

Alueelliset erot näkyvät maakunnittaisessa tarkastelussa (taulukko 3).

Taulukko 3. Opinnot 2009 aloittaneiden opintojen kulku vuoden 2012 loppuun mennessä (maakunnan mukaan)

Vuonna 2009 ammatilliset opinnot aloittaneiden opintojen kulku vuoden 2012 loppuun mennessä						
Maakunnat	Aloittaneet 2009	Tutkinto*	Opiskelee**	Alan vaihto***	Eronnut****	
KAIKKI	50671	63,6	12,3		7,4	15,5
Uusimaa	11694	57,4	14,3		8,1	19,0
Varsinais-Suomi	3920	66,2	11,3		6,9	14,8
Satakunta	2285	62,8	11,0		7,6	16,9
Kanta-Häme	2023	65,2	11,1		7,4	15,5
Pirkanmaa	4335	65,8	11,5		7,0	14,4
Päijät-Häme	2150	66,0	13,2		6,6	13,2
Kymenlaakso	1725	62,1	11,0		7,0	19,1
Etelä-Karjala	1030	66,9	10,4		7,3	14,5
Etelä-Savo	1485	65,9	10,8		6,7	15,4
Pohjois-Savo	2836	65,4	10,8		7,6	14,3
Pohjois-Karjala	1838	63,7	13,3		7,8	13,2
Keski-Suomi	2815	67,1	11,8		8,1	12,0
Etelä-Pohjanmaa	2203	69,8	8,4		6,5	13,9
Pohjanmaa	1676	68,9	8,7		6,5	14,8
Keski-Pohjanmaa	927	68,8	13,9		6,1	9,5
Pohjois-Pohjanmaa	4343	65,9	10,8		7,2	15,3
Kainuu	704	70,6	9,8		5,8	11,6
Lappi	2335	56,8	20,2		8,0	13,4
Ahvenanmaa - Åland	347	69,2	10,4		3,2	17,0

* Suorittanut tutkinnon aloittamissaan opinnoissa
**Opiskelee samaa tutkintoa
***Opiskelee muualla
****Työssä, työtön, muualla

Taulukosta nähdään, että läpäisy on suhteellisesti heikointa Lapissa (56,8 %) ja Uudellamaalla (57,4 %). Pohjanmaalla läpäisy on kaikissa maakunnissa korkealla tasolla, korkeimmillaan Etelä-Pohjanmaalla (69,8 %). Myös Kainuussa läpäisy on hyvällä tasolla (70,6 %). Keski-Pohjanmaalle on leimallista se, että hyvään läpäisyyn liittyy alhainen eroprosentti. Tätä selittää osaltaan suhteellisen korkeat opintojen pitkittymisen osuudet (13,9 %). Opintojen pitkittyminen näyttäisi selittävän paljolti myös Lapin heikkoa läpäisyä, siellä samaa tutkintoa edelleen opiskelevien osuus on 20 prosenttia.

Tilastot osoittavat, että ammatillisen koulutuksen läpäisyssä on suunnattoman paljon vaihtelua ja hajontaa. Myös koulutuksen järjestäjien välillä on huomattavan paljon eroja. Läpäisyyn tehostamisohjelman seurantatutkimuksessa onkin korostettu erilaisia hyviä ja huonoja selittäviä tekijöitä, jotka selittävät tätä vaihtelua.

Tilastokeskus tekee tilastoja myös opintojen keskeyttämisestä. Tuoreimmat tilastot ovat lukuvuoden 2011–12 aikana eronneista opiskelijoista (http://www.stat.fi/til/kkesk/2012/kkesk_2012_2014-03-20_tie_001_fi.html). Nuorille suunnatun ammatillisen koulutuksen keskeytti 8,7 prosenttia opiskelijoista, jos luvuista poistetaan toiseen koulutussektoriin siirtyneet, niin kokonaan opintonsa keskeyttäneiden osuus on 7,8 prosenttia. Naisten keskeyttämisprosentti (9,3 %) oli hieman suurempi kuin miesten (8,3 %). Naiset siirtyvät toiseen koulutukseen miehiä yleisimmin, eli kokonaan opintonsa keskeyttäneiden tilastoissa sukupuolten erot hieman tasoittuvat (naiset 8,0 % ja miehet 7,7 %).

Lukuvuonna 2011–12 opintojen keskeyttäminen väheni hieman lukuvuoteen 2010–11 verrattuna. Tuolloin opinnot keskeyttäneitä oli 9,1 prosenttia ja kokonaan opinnot keskeyttäneitä 8,1 prosenttia. Keskeyttämisen vähentyminen näkyy sekä naisten että miesten kohdalla.

2.2 Lämpäisyhankkeiden toiminnan kohdistuminen

Helmikuussa 2014 lämpäisyhankkeilta tiedusteltiin oman toiminnan kohdistumista. Tässä kyselyssä vastausvaihtoehdot jäsennettiin Opetushallituksen tekemän määrällisen seurannan mukaan. Hanketyön määrällistä kohdistumista kysyttiin koulutusalojen ja tutkintojen, sukupuolen, kielen, opiskelijaprofiilin (ns. perusopiskelijat, erityisopiskelijat), opintojen keston, asuntolassa asumisen ja iän mukaan. Ideana oli jäsentää hanketyö kokonaisuudessaan 100 prosentiksi ja sitten vastaajat arvioivat kunkin osion/alakohdan suhteellista osuutta kokonaisuudesta. Kuvassa 1 esitetään hanketyön kohdistuminen koulutusaloittain.

	Vastaus	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Humanistinen ja kasvatusala	3,51%					
2.	Kulttuuriala	3,16%					
3.	Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	9,18%					
4.	Luonnontieteiden ala (tieto- ja viestintätekniikka)	3,84%					
5.	Tekniikan ja liikenteen ala	23,78%					
6.	Luonnonvara- ja ympäristöala	2,56%					
7.	Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	11,51%					
8.	Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	12,24%					
9.	KAIKKI / EI MIKÄÄN ERITYISESTI	30,22%					

Kuva 1. Hanketyön kohdistuminen eri koulutusaloille

Koulutusalojen mukaan katsottuna lämpäisyhankkeista tekemästä työstä vajaa kolmannes (30 %) kohdistuu tarkemmin määrittelemättömälle alalle. Tekniikan ja liikenteen alalle menee vajaa neljännes hanketyöstä. Tutkinnoittain katsottuna suurin panostus menee kone- ja metallialan tutkintoon ja sekä hotelli-, ravintola- ja cateringalan tutkintoon. 22 vastaajaa on nimennyt nämä tutkinnot pääkohteeksi. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnon on maininnut 21 vastaajaa.

Sukupuolen mukaan katsottuna hankkeen kokonaisaika jakaantuu tasaisesti nais- ja miesopiskelijoiden kesken. Lähes kaikki hankeajasta (90 %) menee suomenkielisten opiskelijoiden tukemiseen. Erityisopiskelijoihin kohdistuu 31 prosenttia hankeajasta, eli 69 prosenttia hanketyöstä kohdistuu ns. perusopiskelijoihin. Asuntolassa asuvien opiskelijoiden osuus on 23 prosenttia. Kuvassa 2 esitetään hanketyön jakaantuminen opiskeluajan mukaan.

Vastaus	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1. Yhteishakuun osallistuvat	12,17%					
2. Alle 6 kk opiskelleet	19,17%					
3. 6 kk - 1 v opiskelleet	23,28%					
4. Toisen lukuvuoden opiskelijat	24,00%					
5. Kolmannen lukuvuoden opiskelijat	15,02%					
6. Yli 3 vuotta opiskelleet	6,35%					

Kuva 2. Hanketyön kohdistuminen opiskeluajan mukaan

Hanketyö jakaantuu suhteellisen tasaisesti jos aikajana piirretään alle 6 kk opiskelleista kolmannen lukuvuoden opiskelijoihin. Sen sijaan yhteishakuun osallistuneet (12 %) ja yli 3 vuotta opiskelleet (6 %) saavat suhteellisen vähän hankehuomiota. Tämän kanssa loogista on se, että iän mukaan katsottuna 17-vuotiaat saavat suhteellisesti eniten huomiota (32 %), esimerkiksi yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden hankehuomio on vain 11 prosentin luokkaa.

2.3 Tutkimusasetelma ja aineisto

Vuoden 2014 seurantatutkimuksessa läpäisyhankkeita tarkasteltiin suunnilleen samanlaisen viitekehyksen läpi kuin aiempinakin vuosina. Läpäisyhankkeiden arvioinnin sijaan voidaan painottaa tiedon tuottamista kehittämisen, ohjaamisen ja keskustelun tueksi. Tietoa suunnataan läpäisyn tehostamisohjelman ja hankkeiden tueksi sekä toisaalta laajemmin koko ammatillisen koulutuksen kehittämisen tueksi. Seurantatutkimus nähdään siis informaatio-ohjauksena ja ammatillisen koulutuksen ”kentällä” tehtävään hanketyöhön verrattavana (hyvänä) käytäntönä, jonka tarkoituksena on tuoda jotakin uutta ja hyödyllistä ammatillisen koulutuksen läpäisyn tueksi. Kehittävän tavoitearvioinnin viitekehys korostaa hankkeesta oppimisen ajatusta. Läpäisyhanke on kollektiivinen oppimisprosessi. Tästä syystä seurantatutkimuksessa kuvataan hyvien käytäntöjen ohella myös erilaisia kehittämisprosesseja ja kehittämisen reunaehdoja.

Vuoden 2014 tutkimuksen osalta on todettava, että alkuvuonna tehdyt suunnitelmat muuttivat hieman vuoden aikana. Alun perin oli tarkoitus painottaa läpäisyhankkeiden hyviä käytäntöjä ja kuvata niiden malleja ja kehittämisprosesseja. Opetushallituksen kanssa käytyjen keskustelujen tästä selkeästä mallintamisesta ja käytäntöjen kuvauksesta kuitenkin luovuttiin. Hankkeet kuvaavat omia käytäntöjään erilaisissa yhteyksissä ja tutkimuksen resurssit haluttiin suunnata muuhun.

Tutkimusta suunnattiin kuitenkin hyvien käytäntöjen, hyvien tulosten tai muuten mielenkiintoisten teemojen mukaan. Seurantatutkimuksessa haluttiin huomioida ne hankkeet, jotka työskentelivät esimerkiksi erityisen ongelmallisilla koulutusaloilla. Lisäksi tutkimuksessa haluttiin huomioida esimerkiksi pääkaupunkiseudun erityispiirteitä. Käytännössä tutkimuksen kohdistaminen tapahtui hankehaastatteluun valittavien hankkeiden pohdinnan kautta. Hankkeet siis valittiin tiettyjen tarkoitusten mukaan. Tämän lisäksi kaikille hankkeille tarjottiin mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi seurantatutkimuksessa.

Vuoden 2014 tutkimukselle on leimallista se, että hankehaastatteluja tehtiin aiempia vuosia enemmän, eli aineisto on entistä enemmän laadullista ja keskusteluihin perustuvaa. Tätä perustelee osin myös se, että erilaisilla kyselyillä on vaikea saada uutta tietoa vaan aineisto alkaa painottua jo tilanteen ”päivittämiseen”. Läpäisyhankkeet ovat operoineet samojen teemojen parissa jo loppuvuodesta 2011 alkaen ja kokemukset toistavat hieman itseään. Tätä voidaan pitää myös hyvänä asiana. Läpäisyyn liittyvät viisastenkivet on keksitty ja niiden kehittämisen edellytykset tiedetään, kyse on vain siitä kuinka hyvät käytännöt saadaan levitettyä ja vakiinnutettua. Tämä aineiston ja kokemusten kylläntyminen vaikutti osaltaan siihen, että loppuvuoden 2014 aineistonkeruu suunniteltiin jo selvästi viimeisen hankevuoden 2015 tarpeiden mukaan. Aineistossa haluttiin painottaa enemmän sellaista tietoa, joka tukisi tehostamisohjelman levittämisen ja vakiinnuttamistoimintaa.

Yksi vuoden 2014 tutkimusta ohjannut tieto oli se, että Opetushallituksen tekemän määrällisen seurannan perusteella koulutuksen järjestäjien välillä on huomattavia eroja opintojen läpäisyssä. Osa koulutuksen järjestäjistä on myöskin onnistunut vähentämään opinnoista eroamista huomattavasti vuosien 2011–13 aikana.

Erot ja muutokset ovat niin suuria, että niitä ei voi selittää pelkästään läpäisyn tehostamisohjelman toiminnalla. Tästä syystä seuranta-tutkimuksessa kartoitettiin myös muita läpäisyyn vaikuttavia asioita. Hankehaastattelussa pidettiin esillä kysymystä siitä, millä tekijöillä näyttäisi olevan yhteyttä ja vaikutusta opintojen läpäisyyn (esim. opettajien lukumäärä ja koulutustaso, erityisopetuksen resurssit, projektitoiminnan kokonaisresurssit, henkilökunnan hyvinvointi). Näitä läpäisyhankkeiden toiminnasta riippumattomia vaikutuksia selvitettiin myös koulutuksen järjestäjän johdolle suunnatussa verkkohaastattelussa.

Koska koulutuksen järjestäjien väliset erot ovat niin suuria, niin tarkempaan tutkimusyhteistyöhön kutsuttavien hankkeiden yhtenä valintakriteerinä oli myös se, että näitä hankkeita ylläpitävät järjestäjät ovat onnistuneet vähentämään opinnoista eroamista huomattavan paljon vuosien 2011–13 aikana. Tämä ei välttämättä kerro läpäisyhankkeen vaikuttavuudesta, mutta hankkeen rooli oli toimia informanttina muutoksen syistä.

2.3.1 Seuranta- ja tutkimusaineisto

Aineiston keruussa noudatettiin aiemman tutkimuksen periaatteita ja käytäntöjä. Aineistoa kerättiin arvioinnin asianosaismallin mukaan laajan kuulemisen periaatteella. Pääasiallisena lähteenä toimivat hankkeissa tehtävät ryhmähaastattelut, www-kyselyt ja verkkohaastattelut. Lisäksi hyödynnettiin Opetushallituksen tekemää määrällistä seuranta (opinnoista eroaminen seurantavuosina 2011–14). Opiskelijat osallistuivat tutkimukseen lokakuussa (Kolvi Oy -hanke) järjestetyn opiskelijafaorumin merkeissä. Lisäksi loppuvuonna 2014 aloitettiin tekemään eronneiden opiskelijoiden haastatteluja Tampereella. Opiskelijahaastattelut jatkuvat vuonna 2015.

Hankehaastatteluja tehtiin kaikkiaan 9 hankkeessa ja niihin osallistui yhteensä 56 henkilöä. Varsinaisten hankehaastattelujen lisäksi vierailtiin kahdessa muussa hankkeessa. Haastatteluihin osallistuneet hankkeet on taulukossa 4.

Taulukko 4. Ryhmähaastatteluihin osallistuneet hankkeet

HANKEHAASTATTELUT 2014
POLKU-Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostaminen
Smart & Flexible
Polkuja läpäisyn tehostamiseen 3 -tavoitteista näkyviksi teoiksi
KOLVI OY 3 -Keudan, Omnian, Luksian ja Varian innovoiva ohjausyhteistyö
JoPe III -Joustavat pedagogiset ratkaisut ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamiseksi
Joustokaks
TATU-Tartu tutkintoon!
Fiilistä asumiseen 3
Valmis 3 - Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostaminen Varsinais-Suomessa

Vuonna 2014 tehtiin myös runsaasti kyselyitä ja verkkohaastatteluja. Näitä kuvataan taulukossa 5.

Taulukko 5. Seurantatutkimuksen kyselyt ja verkkohaastattelut vuonna 2014

KYSELYT JA VERKKOHAASTATTELUT VUONNA 2014
Läpäisyhankkeiden kohdistuminen (N=51)
Tehtiin helmikuussa 2014 hanketoimijoille. Vastaajissa oli 17 koordinaattoria ja 34 osatoteuttajaa. Tarkoituksena oli selvittää mihin läpäisyhankkeet kohdistavat toimintansa määrällisten tietojen mukaan.
Kesäkysely (N=45)
Kevätlukukauden päätteeksi tehtiin kysely läpäisyhankkeiden koordinaattoreille ja osatoteuttajille. Vuoden 2014 kyselyssä pyrittiin selvittämään sitä, millaisia läpäisyn tehostamiseen liittyviä muutoksia on havaittavissa ja mitkä asiat ovat muutoksiin vaikuttaneet. Hyvien käytäntöjen osalta kyselyssä oli nyt teemana tutkintokohtaiset käytännöt. Vastaajilta kysyttiin esimerkkejä tutkintokohtaisista hyvistä käytännöistä ja toisaalta selvitettiin (tutkintokohtaista) tarvetta uusille käytännöille. Hankekoordinaattorien vastauksia oli 17 kpl ja osatoteuttajien vastauksia 28 kpl.
Verkkohaastattelu oppilaitosten johdolle (N=75)
Loka-marraskuussa tehtiin verkkohaastattelu koulutuksen järjestäjien johtohenkilöstölle. Vastaajat edustivat kaikkiaan 35 eri koulutuksen järjestäjää. Verkkohaastattelun avulla haluttiin saada tietoa siitä, mitkä läpäisyhankkeesta riippumattomat tekijät vaikuttavat koulutuksen läpäisyyn joko myönteisesti tai kielteisesti. Lisäksi haluttiin tietää, mihin asioihin koulutuksen järjestäjät haluavat lähitulevaisuudessa panostaa tehostukseen koulutuksen läpäisyä ja millaisen käytännön vakiinnuttaminen olisi erityisen tarpeellista. Tähän liittyen kysyttiin myös erilaisista tarpeista ja laajemmin erilaisista koulutus- ja oppimistarpeista. Oman toiminnan suuntaamista koskevien kysymysten vastineeksi kysyttiin myös niistä asioista ja olosuhteista, joihin ei itse pystytty riittävästi vaikuttamaan.
Verkkohaastattelu hanketoimijoille (N=63)
Lokakuussa 2014 tehtiin verkkohaastattelu läpäisyhankkeiden toimijoille. Koordinaattoreita oli 21 kpl ja osatoteuttajia 42 kpl. Vastaajat edustivat kaikkiaan 36 eri koulutuksen järjestäjää. Verkkohaastattelussa haluttiin tietää millaiset Top-käytännöt (hankehelmet) ovat vuoden 2015 vakiinnuttamistoiminnan keskiössä. Kyselyssä selvitettiin mitä näiden käytäntöjen vakiinnuttaminen vaatii ja millaisia tarpeita koulutuksen järjestäjillä on viimeisen hankevuoden osalta.
Sidosryhmäkysely (N=265)
Marraskuussa 2014 tehtiin perinteinen kysely läpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneille ja kehittämistoimien kohteille. Vastaajat olivat yli 20 hankkeen yhteistyötahoja (osa vastaajista ei osannut nimetä hanketta). Vastaajat olivat 35 koulutuksen järjestäjän toimintaympäristöstä. Kyselyssä kysyttiin lyhyet arviot läpäisyhankkeiden toiminnasta. Lisäksi haluttiin kuulla arviot opiskelijoiden läpäisyyssä tapahtuneista muutoksista ja selvittää muutoksiin vaikuttaneita syitä. Lyhyesti kartoitettiin myös läpäisyhankkeiden vaikutuksia ja läpäisyyn liittyviä koulutus- ja oppimistarpeita.

Seuraavissa luvuissa läpäisyhankkeiden toimintaa ja toiminnan edellytyksiä lähdetään luotaamaan erilaisten aineistojen ja vastaajaryhmien mukaan. Ensimmäisenä nostetaan esille läpäisyhankkeiden yhteistyötahojen ja ”kohteiden” tulkinnat. Näissä mielipiteissä läpäisyhanketta ja koko tehostamisohjelmaa tarkastellaan siis hieman ulkopuolisen näkökulmasta.

3 Lämpäisyhankkeiden toiminta ja vaikutukset – Yhteistyötahojen ja kohteiden näkemykset

3.1 Sidosryhmäkysely

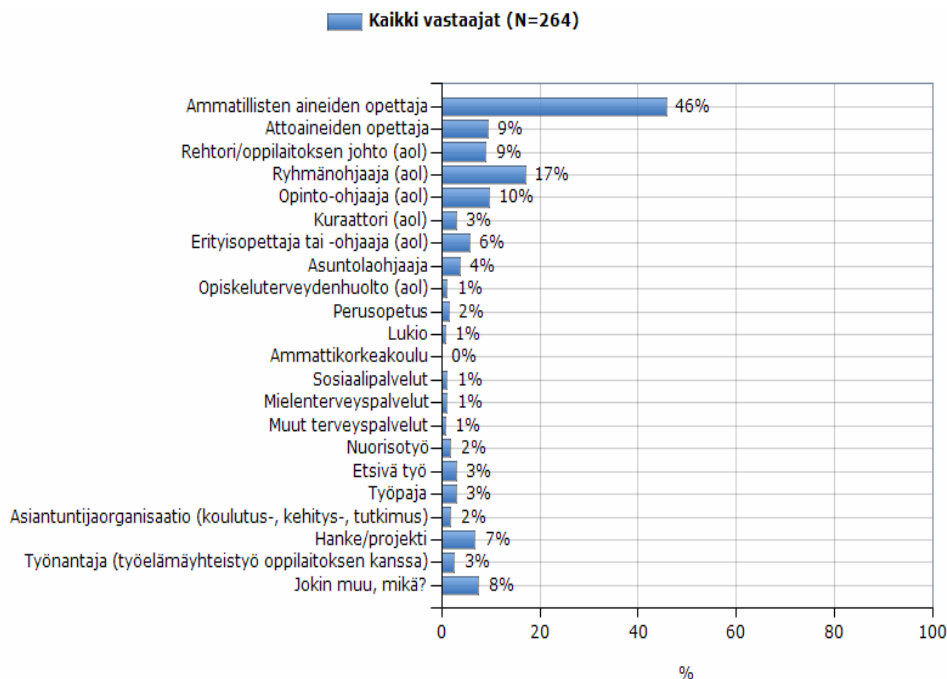
Marraskuussa 2014 tehtiin perinteinen kysely lämpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneille. Tämä ns. sidosryhmäkysely on tehty jokaisena seurantavuonna. Vuonna 2014 kyselylinkkiä välitettiin lämpäisyhankkeiden toimesta. Vastaajia saatiin 265 kpl. Lämpäisyhankkeita ohjeistettiin hakemaan vastaajiksi sellaisia henkilöitä, jotka ovat hanketoiminnan yhteistyökumppaneita tai sitten toiminnan kohteita. Kohteella tarkoitetaan sitä, että lämpäisyhankkeiden käytännöt kohdistuvat näiden henkilöihin työhön, eli vastaajien tulisi nähdä lämpäisyhankkeen vaikutus.

Vastaajat nimesivät oman yhteistyöhankkeensa ja kaikkiaan yhteistyökumppaneita oli 20 hankkeesta, 31 vastaajaa ei osannut nimetä omaa yhteistyöhankettaan. Lisäksi vastaajat nimesivät sen koulutuksen järjestäjän, jonka alueelle oma työ sijoittuu. Näitä koulutuksen järjestäjiä oli 35 kpl.

Lämpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneilta kysyttiin lyhyet arviot lämpäisyhankkeiden toiminnasta. Lisäksi haluttiin kuulla arviot opiskelijoiden lämpäisyssä tapahtuneista muutoksista ja selvittää muutoksiin vaikuttaneita syitä. Lyhyesti kartoitettiin myös lämpäisyhankkeiden vaikutuksia ja lämpäisyyn liittyviä koulutus- ja oppimistarpeita.

Taustatiedot

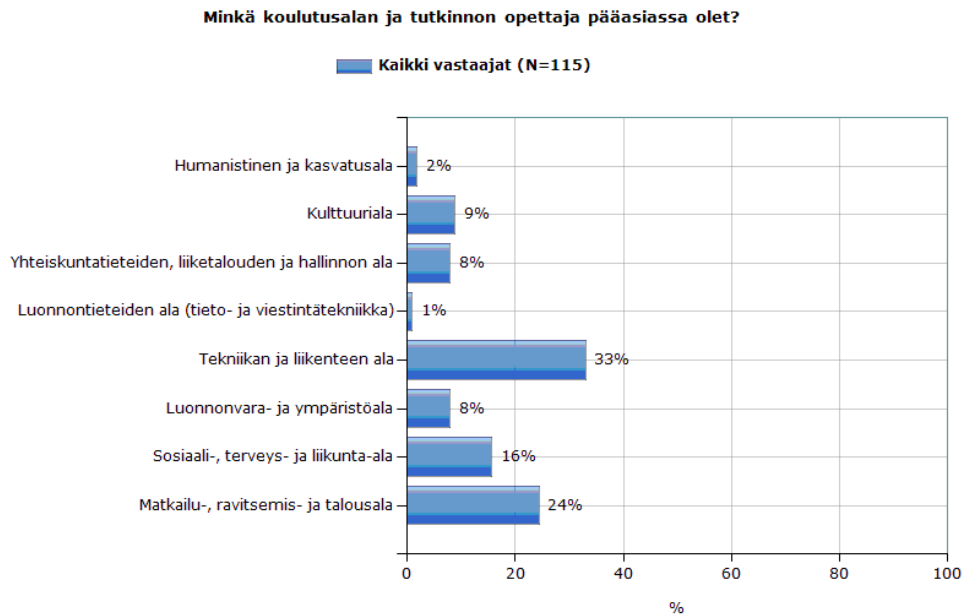
Kuvassa 3 on vastaajien jakauma toimenkuvan mukaan. Yhteenlaskettu prosenttimäärä menee yli 100 prosentin, koska vastaajien oli mahdollista valita useampi vaihtoehto.

Kuva 3. Sidosryhmäkyselyn vastaajat toimenkuvan mukaan

Kuvasta nähdään, että vastaajista lähes puolet (46 %) on ammatillisten aineiden opettajia. Jakauma painottuu muutenkin ammatillisten oppilaitosten henkilökuntaan, eli oppilaitosten ulkopuolisia yhteistyökumppaneita on huomattavan vähän.

Opettajilta kysyttiin lisäksi tarkempaa tietona omaa koulutusala ja myös tutkintoa. Kuvassa 4 on opettajien jakauma koulutusaloittain.

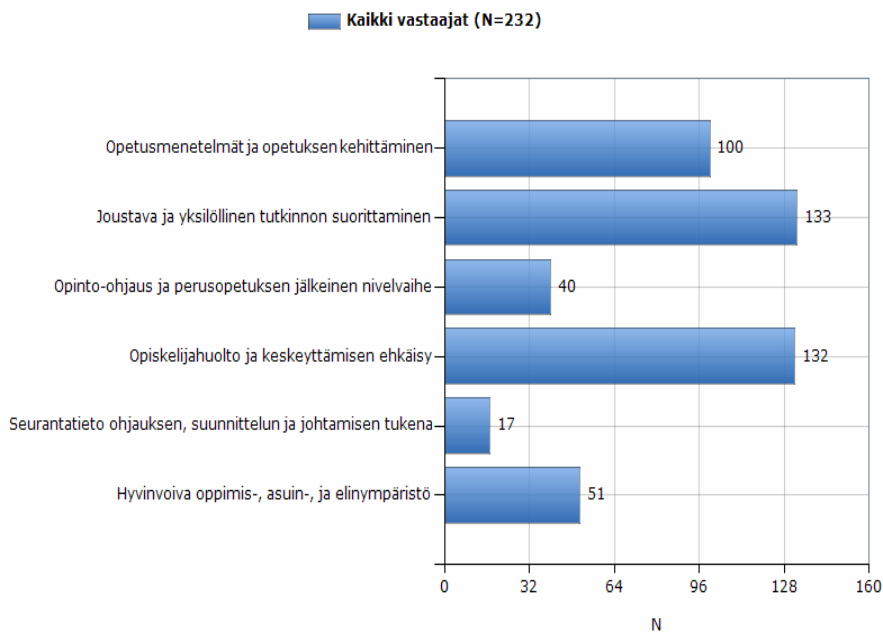

Kuva 4. Ammatillisten aineiden opettajat koulutusaloittain

Kolmannes kaikista opettajista on tekniikan ja liikenteen alan opettajia, seuraavaksi eniten vastaajia on matkailu-, ravitsemis- ja talousalalta (24 %).

Taustatietoina kysyttiin myös minkä teeman kanssa vastaaja tekee yhteistyötä läpäisyhankkeen kanssa ja millaisesta yhteistyömuodosta on kysymys. Kuvissa 5 ja 6 tulokset esitetään vastaajien lukumäärän mukaan. Kukin vastaaja arvioi hanketta vain niiden teemojen ja yhteistyömuotojen osalta, joihin oli itse osallistunut. Kuvat kertovat siis arviointiin osallistuneiden lukumäärän.

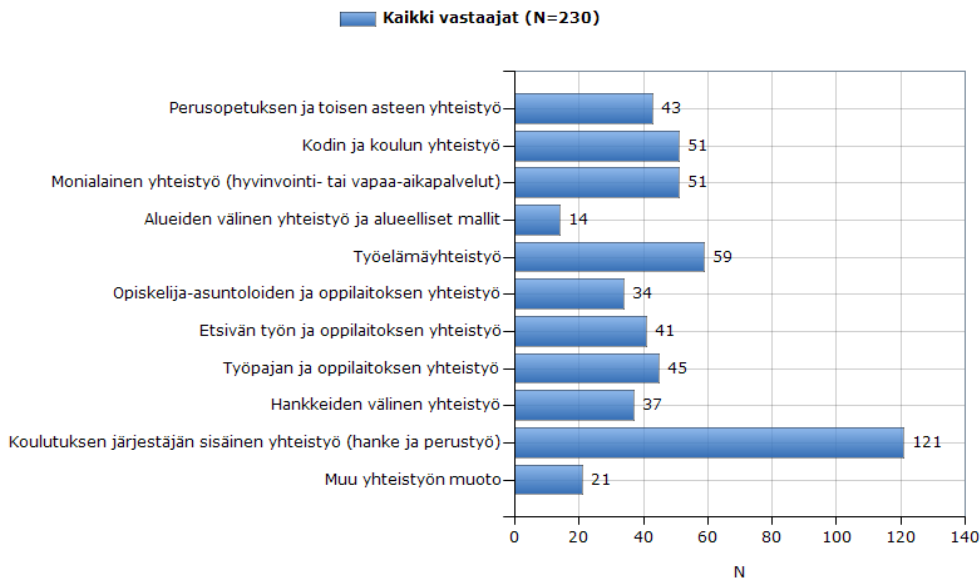
Minkä teeman puitteissa olet tehnyt yhteistyötä läpäisyhankkeen kanssa?

Kuva 5. *Läpäisyhankkeen kanssa tehty yhteistyö teemojen mukaan*

Vastaajien enemmistö on tehnyt hankeyhteistyötä opiskelijahuoltoon, keskeyttämisen ehkäisyyn tai joustavaan tutkinnon suorittamiseen liittyvien tehtävien parissa.

Millaista yhteistyötä olet tehnyt läpäisyhankkeen kanssa?

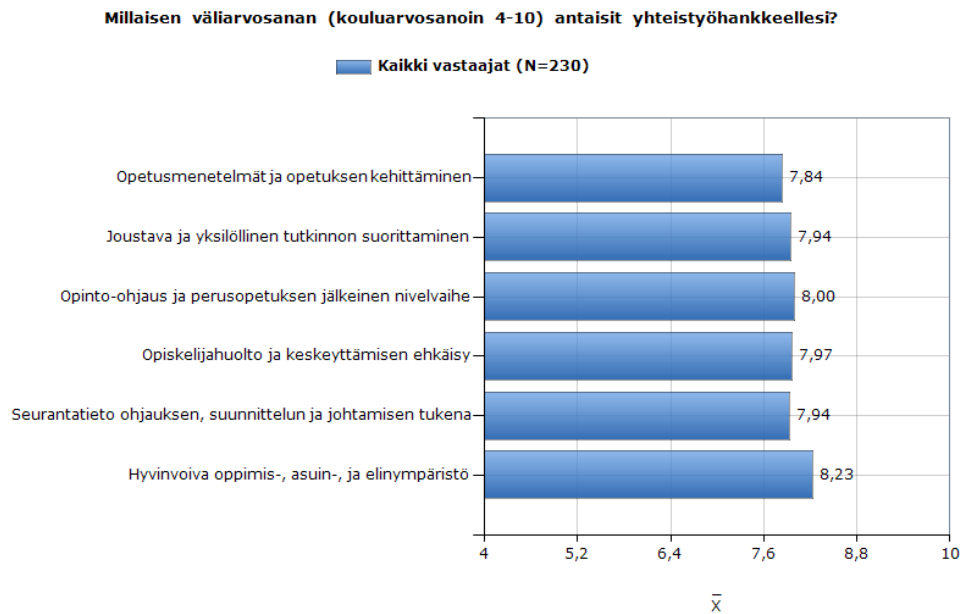

Kuva 6. *Läpäisyhankkeen kanssa tehdyn yhteistyön muoto*

Yhteistyön muotojen mukaan katsottuna yleisin yhteistyön muoto on hankkeen ja perustyön välinen yhteistyö, eli enemmistö vastaajista on koulutuksen järjestäjien työntekijöitä.

3.2 Arviot läpäisyhankkeiden toiminnasta

Vastaajia pyydettiin antamaan arvosana (kouluarvosanoin 4-10) omalle yhteistyöhankkeelleen. Arvio kysyttiin siis vain niistä kohdista, jotka olivat vastaajalle tuttuja. Arvioky- symykset kysyttiin vain niiltä, jotka olivat osanneet nimetä jonkun läpäisyhankkeen. Vas- taajia pyydettiin arvioimaan hanketoiminnan sisältöä, onnistumista ja uusien käytäntöjen kehittämistä. Kuvassa 7 on tulokset ensimmäisestä arviosta.

Kuva 7. Läpäisyhankkeiden väliarvosanat eri teemoista (keskiarvot)

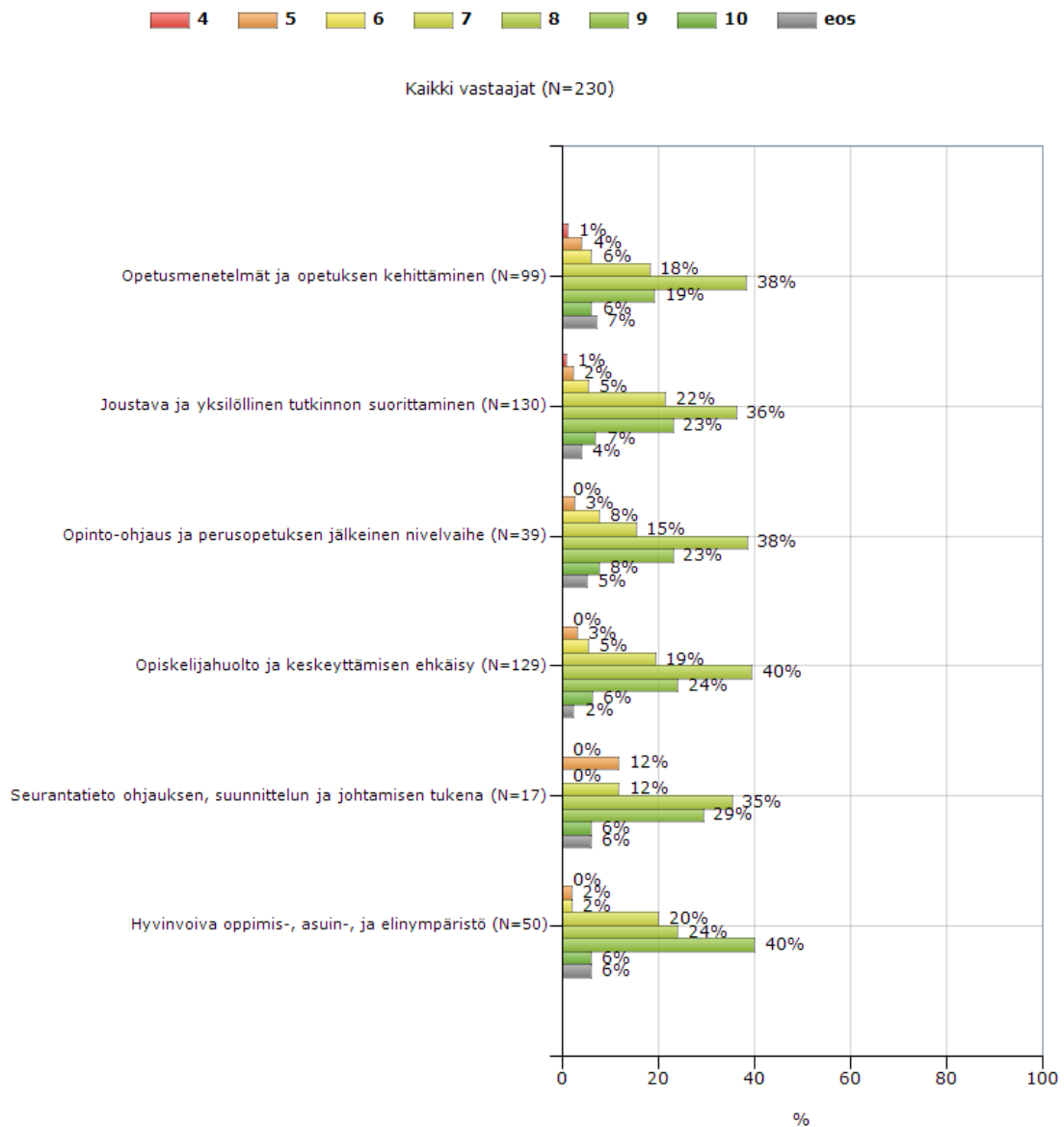
Arvioiden keskiarvot ovat hyvin tasaiset. Hyvinvoivan oppimis-, asuin- ja elinympäristön kehittämisen kohdalla arviot ovat hieman muita kohtia paremmat. Syksyn 2013 vastaavaan kysymykseen verrattuna arviot ovat suunnilleen samanlaiset (Vehviläinen 2014).

Tuloksia katsottiin myös erilaisten taustamuuttujien mukaan. Läpäisyhankkeiden välillä on selkeitä eroja, mutta tulosten tulkintaa vaikeuttaa vastaajamäärän vähäisyys. Ammatti-ryhmittäin katsottuna vaikuttaa siltä, että ammatillisten aineiden opettajat antavat hieman paremmat arviot kuin attoaineiden opettajat opetusmenetelmiin ja tutkinnon suorittami- seen liittyvissä teemoissa.

Koulutusalojen välisistä eroista voi sanoa, että tekniikan ja liikenteen alan vastaajat antavat suhteellisen hyvän arvion opetusmenetelmiin liittyvästä kehittämistyöstä (ka. 7,94), vas- taavasti joustavan tutkinnon suorittamisen kohdalla arviot ovat suhteellisen huonot (ka. 7,47). Matkailu-, ravitsemis-, ja talousalalla kehittäminen on tasaisen hyvää molemmissa teemoissa (ka. 7,88).

Kuvassa 8 on puolestaan arviot prosenttien mukaan.

Millaisen väliarvosanan (kouluarvosanoin 4-10) antaisit yhteistyöhankkeellesi?

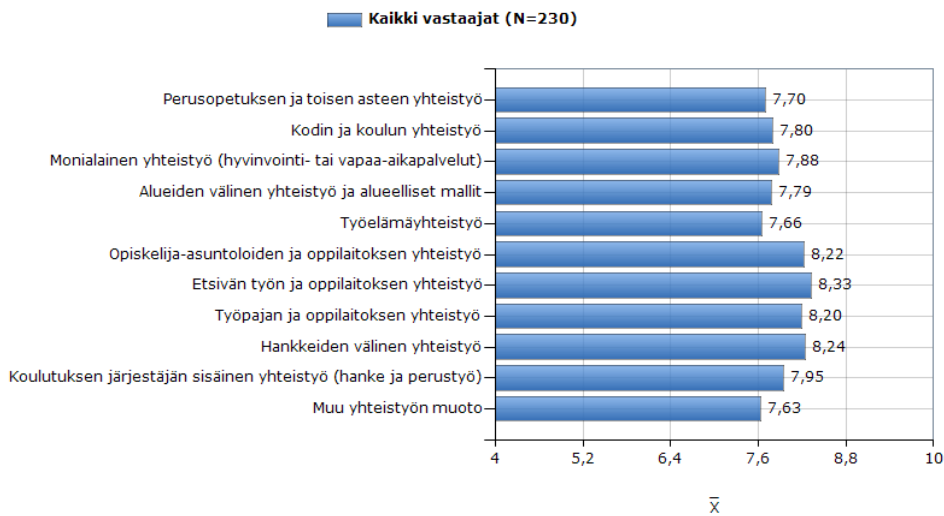

Kuva 8. Lämpäisyhankkeiden väliarvosanat eri teemoista (prosentit)

Hyvän arvosanan (9-10) antaneiden osuudet vaihtelevat 46 prosenttia (hyvinvoiva oppimis-, asuin-, elinympäristö) ja 25 prosenttia välillä (opetusmenetelmät ja opetuksen kehittäminen). Huonoja arvosanoja (4-6) antaneiden osuudet vaihtelevat 4-12 prosenttia välillä.

Kuvassa 9 on arviot lämpäisyhankkeen toiminnasta eri yhteistyömuotojen mukaan tarkasteltuna.

Millaisen väliarvosanan (kouluarvosanoin 4-10) antaisit yhteistyöhankkeellesi yhteistyön kehittämisen ja hyödyntämisen osalta?

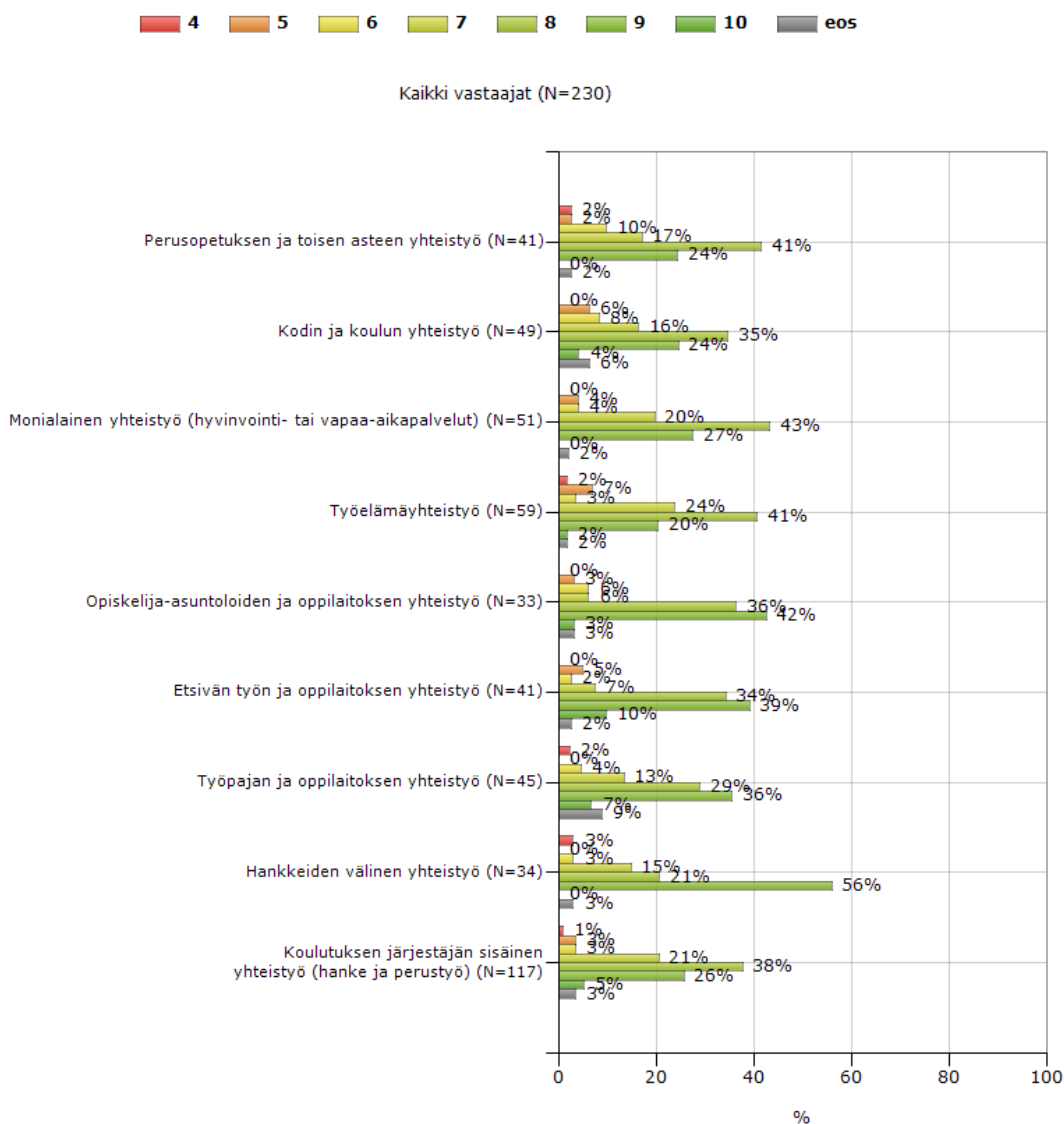
Kuva 9. Läpäisyhankkeiden väliarvosanat yhteistyön kehittämisen ja hyödyntämisen osalta (keskiarvot)

Tulosten perusteella yhteistyön eri muotojen välillä on hieman eroja. Suhteellisen hyvin onnistuneita yhteistyön muotoja ovat yhteistyö etsivän työn, työpajojen, hankkeiden ja opiskelija-asuntoloiden kanssa. Hieman muita huonommin on sujunut yhteistyö työelämän ja perusopetuksen kanssa. Syksyllä 2013 työelämäyhteistyö sai hieman paremmat arviot (ka. 8,00), kodin ja koulun yhteistyö on aavistuksen parantunut. Muilta osin ei ole mainittavia eroja (Vehviläinen 2014).

Yhteistyötä koskevia arvioita katsottiin sen mukaan, oliko vastaaja ammatillisen oppilaitoksen edustaja vai ulkopuolinen kumppani. Tuloksista näkyy, että oppilaitosten ulkopuoliset yhteistyökumppanit antoivat paremmat arvosanat yhteistyön kehittymisestä.

Kuvassa 10 on arviot prosenttien mukaan. Vähäisen vastaajamäärän takia tästä on poistettu alueellisen yhteistyön ja ”muu yhteistyön” muoto kohdan valinneet.

Millaisen väliarvosanan (kouluarvosanoin 4-10) antaisit yhteistyöhankkeellesi yhteistyön kehittämisen ja hyödyntämisen osalta?

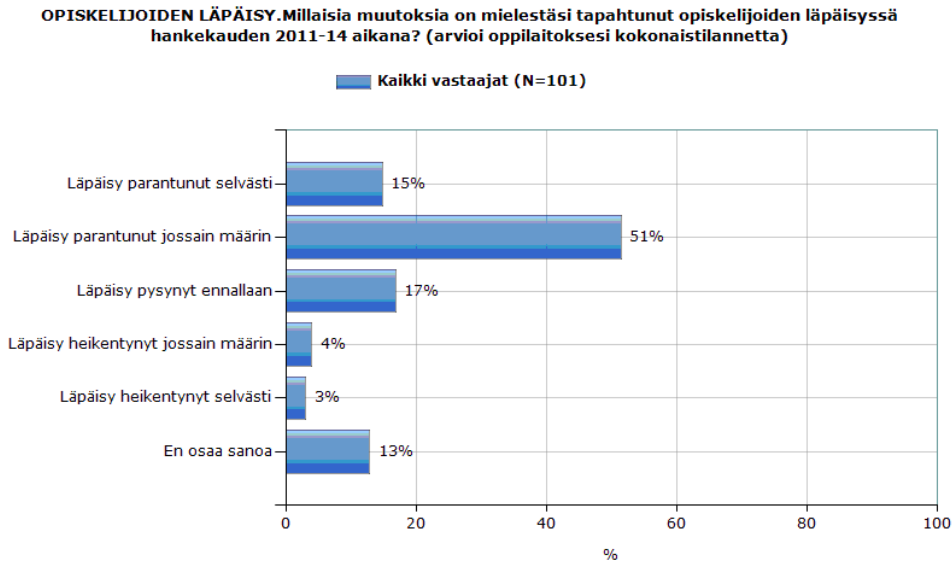
Kuva 10. Läpäisyhankkeiden väliarvosanat yhteistyön kehittämisen ja hyödyntämisen osalta (prosentit)

Hyvän arvosanan (9-10) antaneiden osuudet vaihtelevat 56 prosentin (hankkeiden välinen yhteistyö) ja 22 prosentin välillä (työelämäyhteistyö). Huonon arvosanan (4-6) antaneiden osuudet vaihtelevat 6-14 prosentin välillä.

3.3 Läpäisyssä tapahtuneet muutokset

Läpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneilta kysyttiin omaa arviota opiskelijoiden läpäisyssä tapahtuneista muutoksista hankekauden 2011–14 aikana. Nämä arviot kysyttiin erikseen kaikista opiskelijoista, oman tutkinnon opiskelijoista, erityisopiskelijoista ja maa-hanmuuttajataustaisista opiskelijoista. Kysymyksiin vastasivat vain ne, jotka olivat työssään tekemisissä ko. opiskelijaryhmän kanssa. Esimerkiksi ammatillisten aineiden opettajat ohjautuivat vastaamaan oman tutkintonsa opiskelijoiden läpäisystä. Oppilaitoksen muu henkilökunta ohjattiin vastaamaan oppilaitoksen kaikkien opiskelijoiden läpäisystä.

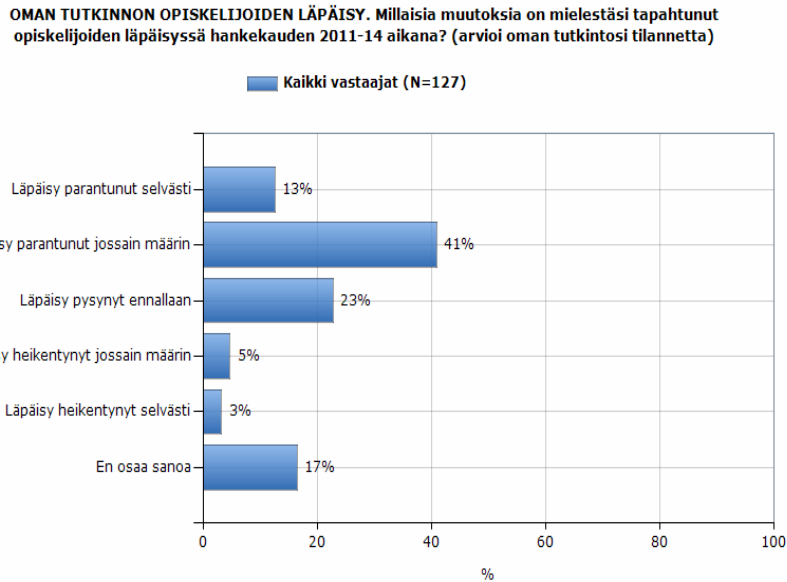
Kuvassa 11 on arviot oppilaitoksen opiskelijoiden läpäisyssä tapahtuneista muutoksista. Tämän arviointia antoivat esimerkiksi rehtorit, attoaineiden opettajat, opiskelijahuollon edustajat ja asuntola-ohjaajat.

Kuva 11. *Opiskelijoiden läpäisyssä tapahtuneet muutokset hankekauden 2011–14 aikana (kaikki opiskelijat)*

Kuvasta nähdään, että 66 prosenttia vastanneista arvioi läpäisyn parantuneen hankekauden aikana. 7 prosenttia näkee läpäisyn heikentyneen.

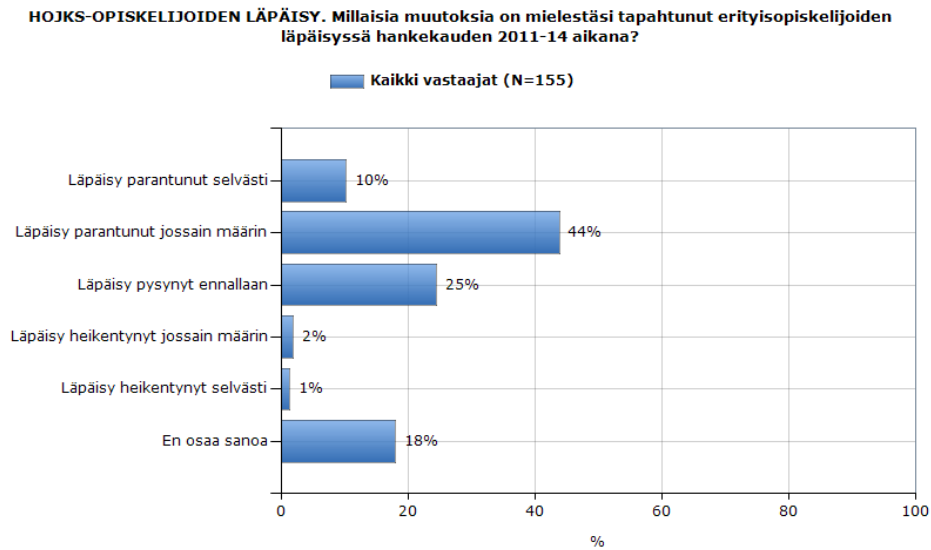
Kuvassa 12 on ammatillisten aineiden opettajien arviot oman tutkintonsa opiskelijoiden läpäisyssä tapahtuneista muutoksista.

Kuva 12. *Opiskelijoiden läpäisyssä tapahtuneet muutokset hankekauden 2011–14 aikana (oman tutkinnon opiskelijat)*

Opettajista runsaat puolet (54 %) näkee oman tutkintonsa opiskelijoiden läpäisyn parantuneen. 8 prosenttia näkee läpäisyn heikentyneen hankekauden aikana.

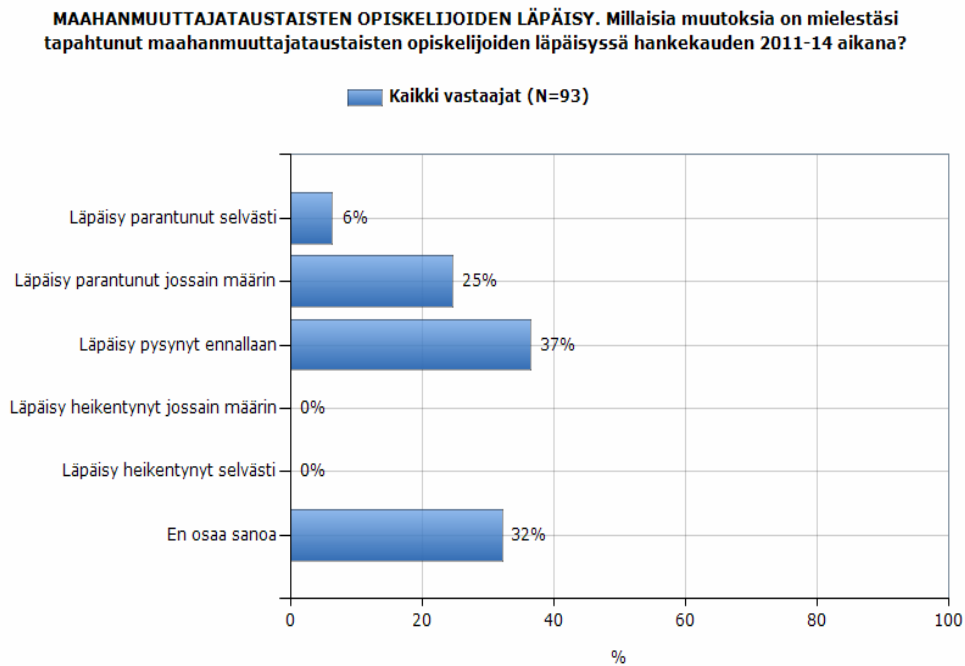
Erityisopiskelijoiden läpäisyä tarkastellaan kuvassa 13. Tähän kysymykseen vastasivat vain ne, jotka olivat työssään tekemisissä erityisopiskelijoiden kanssa (N=155).

Kuva 13. Erityisopiskelijoiden läpäisyssä tapahtuneet muutokset hankekauden 2011–14 aikana

Huomattavan harva (3 %) näkee erityisopiskelijoiden läpäisyn heikentyneen hankekauden aikana. Reilusti puolet (54 %) näkee läpäisyn parantuneen. Lähes viidennes vastanneista (18 %) ei osaa arvioida läpäisyssä tapahtuneita muutoksia.

Kuvassa 14 on arviot maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden läpäisystä. Tähän kysymykseen vastasi 93 henkilöä, jotka olivat siis työssään tekemisissä näiden opiskelijoiden kanssa.

Kuva 14. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden läpäisyssä tapahtuneet muutokset hankekauden 2011–14 aikana

Tässä tuloksessa huomio kiinnittyy siihen, että noin kolmannes (32 %) ei ole osannut arvioida läpäisyssä tapahtuneita muutoksia. Kukaan ei näe läpäisyn heikentyneen. Vastaavasti noin kolmannes (31 %) näkee maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden läpäisyn parantuneen hankekauden aikana.

3.4 Läpäisyn muutokseen vaikuttaneet asiat

Arvion antaneet opettajat ja muut oppilaitoksen edustajat ohjautuivat sitten kertomaan omin sanoin läpäisyn muutokseen vaikuttaneista syistä. Tämä tehtiin siten, että jos vastaaja oli valinnut läpäisyn parantuneen, niin jatkokysymys koski parantumisen syitä. Vastaavasti läpäisyn heikkenemisen nähneet vastaajat ohjautuivat kertomaan huonon muutoksen syistä.

Läpäisyn parantumisen syyt

Läpäisyn parantumiseen johtavissa syissä näkyy erittäin selvästi läpäisyhankkeiden käytäntöjen tavoitteet ja teemat. Vastaajat mainitsevat esimerkiksi ryhmäyttämisen, rästien seurannan ja attoaineiden opiskeluun saadun tuen merkityksen. Ylipäänsä seurannan, ohjauksen, nopean puuttumisen ja tarvittavan tuen kohdistaminen nousevat huomattavan usein vaikuttavina tekijöinä. Koska lähes kaikki läpäisyhankkeen keskeiset teemat ovat mukana vastauksissa, niin seuraavissa sitaateissa koitetaan hahmottaa kokonaisuutta esittämällä laaja kirjo vastauksista.

ryhmäytyminen, rästipajat, yhteistyön lisääntyminen

Opiskelijoita on voitu tukea vaikeuksia tuottavissa ATTO aineissa

Nopea puuttuminen, ennaltaehkäisy. Henkilökohtainen ohjaus.

Kiinteä neljännen vuoden luokanvalvoja ja joustavat opintopolut

osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen tehokkaampaa, mahdollisuus suorittaa atto-aineiden rästejä koululla

Asian tärkeydestä tiedotettu. Resurssien suuntaaminen opiskelijoiden valmistumisen tukemiseen.

Yhteistyön parantuminen erityisopettaja+opiskeluhoolto+etsivä+ryhmänohjaajat.

Lisääntynyt yhteistyö opettajien kesken. Lisääntynyt vuorovaikutus opiskelijat, opettajat ja opinto-ohjaaja kehittyneemmän opiskelijatuntemuksen kautta.

hankkeessa yhteistyössä koko henkilöstön kanssa suunnitellut ja toteutetut tukimallit

Ryhmänohjaajien osaamisen lisääminen.

Ainakin omassa yksikössä opiskelijoiden kanssa käydään säännöllisesti keskusteluja opintojen sujumisesta. Poissaoloja ja suoritusten kertymistä seurataan yhä tarkemmin.

Huomion kiinnittäminen asuntolatoiminnan kehittämiseen ja esim. asuntoloiden illan läksypajojen toteutukseen on auttanut opiskelijoita opintojen eteenpäin viemisessä. Turvallinen ja viihtyisä asuinympäristö lisää opiskeluintoa ja motivaatiota.

Voimakas resurssointi opiskelijoiden ohjaukseen, jaksojärjestelmän kehittäminen ja yhteistyö lukioiden ja peruskoulujen opinto-ohjauksen sekä työelämätahojen kanssa

Erityisen tuen tarpeen kokonaisvaltainen huomioiminen, yhteistyö opiskeluhoillon kanssa, tilanteen seuranta, arviointi ja nopea reagointi tarvittaessa

Tehokas opintojen seuranta sekä välitön puuttuminen ja avun antaminen opintojen hyväksytyksi suorittamiseksi. Ryhmäytymiskeinojen hyväksikäyttäminen.

Yhdessä vastauksessa tulee esille läpäisyn kehittämisen käänköpuoli, eli läpäisyä voidaan tehostaa myös vaatimuksia alentamalla:

opettajien ”riman” laskeminen suhteessa oppilaisiin, vaaditaan vähemmän jotta oppilaat läpäisee

Erityisopiskelijoiden läpäisyn parantumisen syyt ovat paljolti samoja kuin muidenkin opiskelijoiden. Voidaan kuitenkin korostaa hieman enemmän yleisen yksilöllistämisen ja esimerkiksi HOJKS-prosessin kehittymistä. Yksilöllisyyteen ja erilaisiin tuen muotoihin näyttäisi liittyvän myös suunnitelmallisuuden lisääntymistä:

opiskeluhuollon toiminta, suunnitelmallisuuden kehittyminen

Hojks prosessi selkiytynyt , työ ja dokumentointi muuttunut opiskelijälähtöisemmäksi HOJKS.n laatimisen lisääntyminen määrällisesti. Erilaisia oppimisen tuen muotoja kehitetty. Oppimisen taitojen jatkuva havainnoiminen on tehostunut ja tukitoimia tarjotaan samanaikaisesti tuen tarpeen ilmetessä, ei enää jälkikäteen aina. Ennakoiva tuki toteutuu ehkä tulevaisuudessa.

Integroiduille erityisopiskelijoille on lisätty heidän tarpeisiin kohdistuvaa ”täsmätukea” hankkeessa keitettyjen mallien avulla. Tahtoa, taitoa ja malleja on, resursseja liian vähän suhteessa erityisopiskelijamääriin.

Myös maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden läpäisyn paraneminen selittyy paljolti samoilla syillä kuin muidenkin opiskelijoiden. Läpäisyhankkeiden kohteina on ollut myös näitä opiskelijoita. Joissakin vastauksissa nostetaan kuitenkin esille myös kielitaidon parantamiseen ja asenteisiin liittyviä syitä:

kielitaidosta huolehtiminen

asenteen ja yksilöllisten polkujen seuraamisen myötä

Yhteistoiminnallisuus mahdollistaa vertaisoppimisen, jossa kielen ymmärtäminen ei tuota niin suuria haasteita kuin kirjallisuus/teoriaopetus.

Tullut tietoa enemmän miten tukea maahanmuuttajaa opinnoissa

Maahanmuuttajien suomen kielen taso on parantunut

Läpäisyn heikentymisen syyt

Koska harvempi vastaaja näki opiskelijoiden läpäisyn muuttuneen huonompaan suuntaan, niin heikentymisen syitä koskevia avovastauksia tuli suhteellisen vähän. Vastauksissa näkyy kuitenkin se, että hieman enemmän korostetaan oppilaitosten ja hankkeiden vaikutusvallan ulkopuolelle jääviä syitä. Vähäiset resurssit, opiskelijoiden heikko motivaatio ja yhteishakujärjestelmän muutokset mainitaan huonojen muutosten syinä:

Säästötoimenpiteet yhtymässä

opiskelijat eivät ”jaksa”

yhteishakujärjestelmä ja siihen liittyvän prosessin muuttuminen toi ammatilliseen koulutukseen erityisen paljon opiskelijoita, joilla ei ole opiskeluvalmiuksia. Selkeä muutos aikaisempiin vuosiin.

opiskelijoiden taustat ja lisääntyneet sos. ja henkilökohtaiset ongelma

Lähiopetuksen määrä on vähentynyt ja samalla opettajan muun työn määrä on lisääntynyt. Opettaja joutuu hyvin usein raivaamaan lähitunteja, pystyäkseen osallistumaan johdon määräämään suunnittelu/kehittämistyöhön. Eihän sen niin pitäisi mennä. Tänä lukuvuonna myös kuraattoripalvelut ovat vähentyneet yli puolella, vaikka erityisen tuen tarve on lisääntynyt. HOjks rahaa ei oikeasti käytetä niin, että opettaja saisi tukiopetustunteja voidakseen ohjata erityistä tukea tarvitsevia enemmän. TAI ei se ainkaan toimi niin. Miksi aina automaattisesti annetaan hylättyjä. T1 taso osaa ohjattuna.

Puutteelliset opetushenkilöresurssit eivät riitä tukemaan toivotusti erityisopiskelijoita heidän opinpolkunsa etenemiseksi jouhevasti

3.5 Lämpäisyhankkeiden vaikutukset

Lämpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneilta kysyttiin yhdellä avokysymyksellä arviota lämpäisyhankkeen vaikutuksista. Tämä kysyttiin siis marraskuussa 2014.

Vastauksista huomataan, että lämpäisyhankkeiden tulkitaan nostaneen lämpäisyn käsitteen esille paikalliseen keskusteluun. "Lämpäisy" on terminä lyönyt läpi ja korvannut aiemmat puheet eroamisesta ja tutkinnon suorittamisesta. Uusi käsiteajattelu ei ole tietenkään pelkästään lämpäisyhankkeiden ansiota. Lämpäisykäsitteen lisääntyneeseen käyttöön liittyy se, että oppilaitokset ovat löytäneet yhteisen kehittämiskohteen, haasteen ja tavoitteen. Lämpäisyn edistäminen tarjoaa ikään kuin yhteisen viitekehyksen, jonka tärkeyttä lisää siihen liittyvät taloudelliset kannusteet ja sanktiot. Vastajat puhuvat yhteisten tavoitteiden ohella myös yhteisestä huolesta:

Lämpäisyn tehostamisesta on tullut koko henkilöstön yhteinen tavoite.

Yhteinen huoli suorituksista on kasvanut

Yleensä ottaen havahduttu asian suhteen ja nähty lämpäisyn tehostaminen yhteidesnä tavoitteena.

Tuloksellisuus "vaatii" lämpäisyä. Laatu ei saa kärsiä. Puututaan siis aiemmin jo huoliin.

Uskon, että ainakin jollakin tasolla ymmärräys tutkintosuoritusten (tai suorittamattomuuden) yhteiskunnallisista vaikutuksista on lisääntynyt opettajien keskuudessa. Myös käsitys siitä, että lämpäisyn tehostuminen tarkoittaisi aina laadun laskua, on myös muutoksessa.

Tietoisuus erilaisista toimenpiteistä, jotka saattaisi ehkäistä opintojen keskeyttämistä on siirtynyt kohtalaisesti oppilaitoksen sisällä. Raha kuitenkin on ollut vielä rajoittavana tekijänä esim. työpajan ja oppilaitoksen yhteistyön onnistumisessa täysivaltaisesti.

Lämpäisyn edistäminen koetaan siis tärkeäksi ja tämän kanssa rinnan kulkee lämpäisyyden liittyvistä asioista tiedottaminen, tiedon jakaminen ja kouluttaminen. Lämpäisyhankkeiden tekemällä tiedonjaolla on ainakin kahdenlaisia vaikutuksia. Ensinnäkin tieto ja tiedottaminen vaikuttavat ajattelutapoihin ja tulkintoihin, tässä on kyse laajemmasta ilmiöstä

kuin pelkästään asenteiden muutoksesta. Tieto lisää ymmärrystä ja muuttaa suhtautumista esimerkiksi erilaisiin ongelmiin. Toiseksi tietoa tarvitaan uusien toimintatapojen ja käytösten soveltamisessa. Voidaan sanoa, että tietoa ja uutta tietoisuutta tarvitaan konkreettisen toiminnan käynnistämisen tukena. Seuraavat sitaatit kuvaavat näitä tiedon kahdenlaisia vaikutuksia:

Tietoisuus omista vaikutusmahdollisuuksista on lisääntynyt opettajien keskuudessa, ja se on lisännyt opiskelijoille annettavaa tukea.

Opettaja-opiskelija tuntemuksen lisääntyminen. Ohjauksen tehostuminen.

Tietoisuus opiskelijoiden tuen tarpeesta lisääntynyt ja asenne ohjaukseen muuttunut positiivisemmaksi.

Opettajia on koulutettu --> lisää tietoa ja ymmärrystä asioihin.

Ryhmäytymisen merkitys opiskelijan opintoihin kiinnittymisen suhteen on ymmärretty. Ja kun siihen on panostettu, niin tulokset ovat parantuneet. Samoin opettajien ohjausosaamisen parantuminen. Siihen on saatu koulutusta.

Ymmärryksen lisääntyminen erilaisista tavoista hankkia osaamista,

Tuottaa näkemystä opettajalle uusista tavoista saada aikaan opiskelijalle tutkinto.

Ajattelutavan muutos opiskelijaryhmäkeskeisestä ajattelusta yksilöihin ja yksilöllisiin opintopolkuihin ja tämän heijastuminen opiskelijan saamaan ohjaukseen.

Toisaalta myös konkreettinen toiminta ja uudet käytännöt muuttavat tietoisuutta. Läpäisyhankkeiden erääksi vaikutukseksi voidaan mainita kehittämissuunnan lisääminen. Tätä intoa ei esiinny kaikkialla, mutta selvästi on nähtävissä että läpäisytermin tuoma tuki, tiedonjakaminen ja hyvät käytännöt luovat myönteisiä heijastusvaikutuksia oppilaitosten toimintaan ja paikoin myös laajemmalle:

Nostanut esille opintojen läpäisyyn liittyviä kysymyksiä, antanut uusia työkaluja toimijoille. Innostanut yhteistyöhön alueella muitakin toimijoita.

Koko henkilöstö on hyvin ollut mukana. Ehkä parasta hankkeessa on ollut se, että kehittämistarpeet ovat nousseet henkilöstöltä ja hanke on tukenut sieltä lähtevää kehittämistyötä eikä ole toimittu jotenkin ulkopuolelta. Henkilöstö on aktivoitunut ja innostunut kehittämään työtään ja sillä on pysyvää merkitystä.

todellinen kiinnostus opintojen loppuunsaattamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisyyn. kehitetään työelämälähtöisempiä opiskelutapoja yleissivistävien opintojen integrointi ammatillisiin opintoihin tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen

Opettajat tarttuvat ongelmiin helpommin ja he ovat saaneet välineitä puuttumiseen. Opiskelijoiden opintojen aloittamien on tuettua ja ohjatumpaa kuin ennen. Asuntola-toimintaa on opinnollistettu.

Aktiivisen hanketyöntekijän avulla tieto ja ajatukset ovat siirtyneet hanketasolta meille opetyön puurtajille.

Aineiston perustella voidaan sanoa, että eräs hanketoiminnan vakiintumisen ja leviämisen merkki on perustyöhön integroituminen. Myös hankehaastattelussa tuli esille kuinka hyvät hankkeet onnistuvat luomaan kehittämistarpeita omien kohteidensa keskuudessa.

Esimerkiksi opettajat eivät pelkää toteuttaa hankkeiden toimintoja vaan generoivat itse tarpeita ja pyytävät hankkeilta tukea. Tätä kautta hankkeiden hyväksi vaikutukseksi nousee kuin automaattisesti myös yhteistyön lisääntyminen. Koska hankkeet ponnistavat yhteisistä tarpeista ja tavoitteista, niin yhä useampi kokee toiminnat mielekkääksi. Yhteistyön lisääntyminen mainitaan huomattavan usein vastauksissa ja seuraavat sitaattit ilmentävät siis osaltaan myös läpäisyhankkeiden leviämisen ulottuvuuksia:

Oppilaitoksen sisäinen yhteistyö ja opintojen suunnittelu on lisääntynyt Oppilaitoksen ja yhteistyötahojen esim. etsivä nuorisotyö on kehittynyt

Keskeytykset vähentyneet ja yhteistyö alojen kanssa parantunut

Parantanut yhteistyötä työelämän kanssa, sekä pystymme paremmin vastaamaan työnantajien toiveisiin. Opiskelijoiden on helpompi työllistyä.

Hanke on auttanut oppilaitoksia tutustumaan työpajoihin ja pajoja oppilaitoksiin. Molempien toimintaperiaatteet ja käytännöt ovat tulleet tutummaksi. Hankkeen avulla nuorten kouluttautumista tukeva yhteistyö on tullut tiiviimmäksi ja sen tehostamiseksi on luotu yhteisiä työkaluja ja käytäntöjä. Yhteistyölle on tullut pysyvyyttä ja jatkuvuutta.

Koulutuksen järjestäjän yhteistyön lisääntyminen lukioiden, peruskoulujen, ammatikorkeakoulun ja työelämän kanssa. Opiskelijoiksi hakevien tietojen lisääntyminen koulutuksen järjestäjän toiminnasta ja koulutuksen sisällöistä sekä työelämän odotuksista. Opiskelijan yksilöllisten opintopolkujen lisääntyminen. Opiskelijoiden työllistymiseen ja jatko-opintoihin liittyvien valmiuksien kasvua.

Vanhempien kanssa enemmän yhteistyötä, verkostoyhteistyö eri toimijoiden kanssa parantunut, läpäisyn tehostamisesta puhutaan paljon ja avoimesti --> etsitään yhteisiä työkaluja. Opiskelijoille kerrotaan heti opintojen alkaessa, miten opintoihin kiinnittymistä tuetaan ja on tehty paljon sen eteen.

Omassa organisaatiossamme olemme ideoineet ja kehittäneet toimintatapojamme ja olemme saaneet vinkkejä toisiltamme kuinka tehdä.

Yhteistyön lisääntyminen on eräänlainen metavaikutus, jolla on paljon erilaisia muotoja. Tämän ohella vastaajat nostavat esiin lukuisia esimerkkejä erilaisista käytännöistä ja uusista toimintatavoista. Näitä käytäntöjä ei ole syytä tässä listata koska ne kuvaavat niin kattavasti ja hajanaisesti läpäisyn tehostamisohjelman tunnettuja tavoitteita. Riittää kun sanotaan, että yhteistyökumppaneiden tulkintojen perusteella läpäishankkeiden käytännöt kohdistuvat juuri oikeisiin asioihin ja silloin niillä on myös vaikutusta. Soraääniä on melko vähän vastaajien joukossa.

4 Ammatillisen koulutuksen läpäisy – Koulutuksen järjestäjien johdon näkemyksiä

4.1 Verkkohaastattelu koulutuksen järjestäjien johdolle

Loka-marraskuussa tehtiin verkkohaastattelu koulutuksen järjestäjien johtohenkilöstölle. Vastaajat haettiin läpäisyhankkeiden kautta, eli hankkeita pyydettiin välittämään linkkiä oman harkintansa mukaan johdon edustajille. Erityisesti haettiin keskijohtoa, joka oli jo tässä vaiheessa tunnistettu tärkeäksi avaintahoksi käytäntöjen vakiinnuttamisen kannalta.

Tähän kyselyyn tuli vastauksia 75 kappaletta. Vastaajista 75 prosenttia määritteli itsensä keskijohtoon kuuluviksi ja 22 prosenttia ylimmän johdon edustajaksi. Vastaajat edustivat kaikkiaan 35 eri koulutuksen järjestäjää.

Tämän verkkohaastattelun avulla haluttiin ensinnäkin saada tietoa siitä, mitkä läpäisyhankkeesta riippumattomat tekijät vaikuttavat koulutuksen läpäisyyn joko myönteisesti tai kielteisesti. Tässä vastaajia pyydettiin miettimään oman koulutuksen järjestäjän erityisiä vahvuuksia tai heikkouksia suhteessa muihin.

Lisäksi verkkohaastattelussa haluttiin tietää, mihin asioihin koulutuksen järjestäjät haluavat lähitulevaisuudessa panostaa tehostaakseen koulutuksen läpäisyä ja millaisen käytännön vakiinnuttaminen olisi erityisen tarpeellista. Tähän liittyen kysyttiin myös erilaisista tarpeista ja laajemminkin erilaisista koulutus- ja oppimistarpeista. Oman toiminnan suuntaamista koskevien kysymysten vastineeksi kysyttiin myös niistä asioista ja olosuhteista, joihin ei itse pystytä riittävästi vaikuttamaan.

4.2 Läpäisyhankkeista riippumattomia läpäisyyn vaikuttavia asioita

Mitkä tekijät vaikuttavat myönteisesti läpäisyyn?

Koulutuksen järjestäjiltä kysyttiin siis oman koulutuksen järjestäjän erityisiä vahvuuksia ja läpäisyyn myönteisesti vaikuttavia asioita.

Näissä vastauksissa tulee esiin monenlaisia teemoja, joista ensimmäisenä voidaan mainita pienet yksiköt ja opettajien välinen yhteistyö. Vaikuttaisi siltä, että ”pienuus” lisää hallittavuutta ja isojenkin koulutuksen järjestäjien kannattaisi rakentaa toimintakäytäntöjä, jotka tuovat näitä etuja:

Pieni kouluyksikkö ja hyvin henkilökohtaiset suhteet opiskelijoihin - läheisyys. Vahva erityisopetusosaaminen. Opettajien tiivis yhteistyö opetuksessa ja ryhmien hallinnassa

Jotta asia ei menisi liian yksinkertaiseksi, niin huomattavan monet korostavat myös suurten koulutuksen järjestäjien suuruuden ja verkostojen merkitystä. Suuret koulutuksen järjestäjät pystyvät tarjoamaan huomattavan paljon erilaisia vaihtoehtoja, jotka tuovat joustavuuden automaattisesti mukaan toimintaan:

Oppilaitoksen tarjoamat laajat mahdollisuudet löytää ”oma ala”. Laaja yhteistyöverkosto mahdollistaa joustavat tavat suorittaa opintoja.

Organisaatiomme on suuri koulutuksenjärjestäjä, jolla on resursseja järjestää toiminta ja oppimisympäristöt niin, että ne tukevat läpäisyä.

Nämä vastakkaiset esimerkit osoittavat sen, että koulutuksen järjestäjän kokoa tärkeämpää on toimivien verkostojen ja yhteistyön rakentaminen. Tätä kautta pystytään tarjoamaan vaihtoehtoisia mahdollisuuksia. Toisaalta tulisi miettiä millä tavalla isoihin organisaatioihin pystytään luomaan pienten yksikköjen hyviä ominaisuuksia, kuten henkilökohtaisia suhteita opiskelijoihin ja opettajien yhteistyötä.

Työllisyystilanteen vaikutus on kaksijakoinen. Huonot työllistymisnäkymät voivat toimia läpäisyn tukena, koska opiskelijat jäävät silloin kouluun ja suorittavat tutkintonsa loppuun. Toisaalta huono työllisyys voi viedä uskoa koulutuksen kannattavuudelta:

Alan työllisyystilanne. Aloilla, joille vaikea työllistyä, opiskelijat helpommin antavat periksi. ”ei tältä alalta kuitenkaan saa töitä”

Hyvät työllistymisnäkymät voivat houkutella työntekoon opintojen ohella tai opintojen keskeyttämiseen. Tässä avainasemassa lienee se, missä määrin työllistyminen vaatii tutkinnon suorittamista. Johdon edustajat korostavat yleistä koulutusta arvostavaa toimintakulttuuria, joka alueella joko on tai ei ole:

alueella on vielä sekä nuorilla että aikuisilla usko koulutukseen ja sen merkitykseen työllistymisessä

Työllisyystilanne ja työmarkkinoiden tarjoamat mahdollisuudet vaikuttavat vahvasti lähinnä sitä kautta, missä määrin opiskelijoille voidaan tarjota esimerkiksi työssäoppimista. Seuraavat sitaatit kuvaavat vastauksia, joissa paikallinen työelämä nähdään selkeästi läpäisyn tukena:

Toimiva työelämäyhteistyö

Laajennetun työssäoppimisen mahdollisuuksien ymmärtäminen ja sitoutuminen (opettajat + työpaikkaohjaajat).

Opiskelijoiden kokonaisvaltainen ohjaus työelämän pelisääntöihin. Koko henkilökunta on sitoutunut kasvatustyöhön. Tiivis ja sopivan kokoinen koulutuksen järjestäjän toiminta-alue. Opiskelijan kannalta sopivan kokoiset yhteisöt, opettajat ja opiskelijat tuntevat toisensa. Erinomaiset työelämäyhteydet opettajatasolta lähtien ja koulutuksen järjestäjän panostus toimintaedellytyksiin.

Myös perheiden ja opiskelijoiden ”hyvä lähtötaso” nousee esiin paikallisena vahvuutena. Tässä näkyy myös eri alojen vetovoima ja vaihtelut siinä missä määrin alalle voidaan ottaa ensisijaisia hakijoita:

Opiskelija-aines on hyvää (ei kouluallergisia)

Hyvä vetovoimaisuus (sähköala)

Koulutuksen järjestäjien resurssien nähdään heijastuvan läpäisyyden monella tavalla. Esimerkiksi hienojen ja nykyaikaisten rakennusten ja tilojen nähdään tukevan läpäisyyttä:

Meillä on viime aikoina rakennettu tietyille aloille uusia tiloja. Hienot puitteet opetukselle toteutuvat mm. sosiaali- ja terveysalalla. Parhaillaan rakennetaan auto- ja logistiikkapuolelle uusia tiloja. Opettajat ja opiskelijat ovat osallistuneet suunnittelutyöhön.

Muilta osin vastaukset nostavat esiin aineistossa muutenkin vahvasti näkyviä asioita, henkilökunnan osaaminen ja ammattitaito nähdään selkeästi avainasiana lukuisten hyvien toimintakäytäntöjen ohella.

Mitkä tekijät vaikuttavat kielteisesti läpäisyyden?

Läpäisyyden kielteisesti vaikuttavat asiat ovat usein ”hyvien” asioiden kääntöpuolia. Jos nykyaikaiset tilat vaikuttivat myönteisesti, niin vanhat tilat heikentävät läpäisyyttä:

Oppilaitoksen tilat ovat ahtaat ja välineet ja laitteet eivät vastaa tätäpäivää, johtuen taloudellisesta tilanteesta ja kielloista panostaa ja käyttää rahaa esim. oppimisympäristöjen päivittämiseen.

Joissakin paikoissa sisäilmaongelmat aiheuttavat väsymystä ja poissaoloja opiskelijoille. Ja tyytymättömyyttä myös opettajille. Tosin tilanteisiin on puututtu ja korjaustoimenpiteet ovat käynnissä

Johdon edustajien vastauksista voidaan kuitenkin poimia sellaisia teemoja ja esimerkkejä, jotka eivät muun aineiston käsittelyssä nouse niin vahvasti esille. Eräs vastaaja nostaa esiin alueella olevien erityisopiskelijoiden suuren määrän. Muissakin vastauksissa näkyy, että opiskelija-aineksen tulkitaan heterogeenistyneen liikaa:

Alueella on todella paljon erityisopiskelijoita. Tästä johtuen perusopetukseen ohjautuu yhteisvalinnasta EHA 2- ja 1-tasoisia opiskelijoita, joiden erityisvaatimuksiin emme mitenkään kykene tarjoamaan riittävää tukea nykyisillä resursseillamme. Emme ole erityisoppilaitos, vaikka meillä onkin pienryhmäopetusta. Samat opiskelijat olemme ”hyllänneet” joustavassa haussa, jotka nyt joudumme ottamaan yhteisvalinnan kautta sisälle.

Yhteishakujärjestelmän heikkoudet ja sen myötä opiskelija-aineksen heterogeenisuus on lisääntynyt. Toisaalta ammatillisen koulutuksen arvostuksen parantumisen myötä lahjakkaiden määrä on noussut ja toisaalta erityisopiskelijoiden integrointi on lisääntynyt.

Maahanmuuttajataustaisen opiskelijoiden suuri osuus samoin kuin korkeilla mukautetuilla arvosanoilla opiskelimaan päässeiden määrä.

Monet opiskelijat eivät yksinkertaisesti ole koulukuntoisia. Mielenterveysongelmat ja päihteiden käyttö ovat monesti taustalla. Jos lähdetään siitä, että kaikki hakijat otetaan sisään, keskeyttämisaste kasvaa ja läpäisy heikkenee.

Johdon edustajien vastauksia voi summata siten, että läpäisyyden kielteisesti vaikuttavat tekijät ilmentävät eräänlaista yhteisöllisyyden rikkoontumista. Liika valinnaisuus, heterogeenisuus tai vaikkapa nykyajan ”pirstaleinen” elämäntapa tulkitaan läpäisyn kannalta haitallisiksi asioiksi.

Valinnaisuus pirstaloittaa opiskelijan ja opettajan välistä keskusteluyhteyttä, yhteisöllisyys vähenee

Yhtenäiset opiskeluryhmät ja lähiopetus nähdään usein ratkaisuiksi ja seuraavat sitaatit ilmentävät hyvin tyypillistä johdon ajattelutapaa. Lähiopetuksen resurssien väheneminen tulkitaan usein läpäisyä heikentäväksi asiaksi:

olemme joutuneet säästösyistä vähentämään lähiopetusta 2h /ov

Tiukka taloustilanne vaatii suuret ryhmäkoot. Tämä ei välttämättä tue läpäisyn tehostamista

Erikseen voidaan vielä mainita erilaiset organisoinnin ongelmat, jotka nousevat suhteellisen usein läpäisyhankkeista riippumattomina läpäisyyn kielteisesti vaikuttavina asioina:

Sisäisten toimintaprosessien hallinta on selkiytymätöntä, mikä hidastaa yleisesti asioiden hoitoa ja mahdollisuutta tarttua ripeästi opiskelijoiden haasteisiin. Koska prosesseista puuttuu selkeästi nimetyt vastuuhenkilöt, ilmenee hitautta ja epäselvyyksiä.

Organisoituminen asiassa on osin keskeneräinen, ohjaus toimien ohjaaminen/johdaminen on eriytetty varsinaisen opetuksen ja sen johtamisen ulkopuolella, tarve ja toiminta eivät aina kohtaa, tiedonkulussa on ongelmia.

4.3 Muutoksen tarve ja mahdollisuudet

Koulutuksen järjestäjän johdon edustajilta kysyttiin omia näkemyksiä siitä, millaisiin prosesseihin, toimintatapoihin ja käytäntöihin tulisi saada muutosta läpäisyn tehostamiseksi. Näissä vastauksissa tuli esiin hyvin vaihtelevalla tavalla erilaisia läpäisyhankkeiden tavoitteisiin ja toimintoihin liittyviä asioita. Tässä yhteydessä ei ole syytä listata noita jo useasti esillä olleita teemoja vaan huomiota voidaan kiinnittää hieman erilaisiin näkemyksiin.

Ensimmäisenä voidaan mainita erään vastaajan ajatukset siitä, että opintoaikojen kestossa tulisi huomioida paremmin eri alojen erilaiset vaatimukset.

Rahoitus myös opintojen venyttämiseksi - ammatillisessa koulutuksessa (toinen aste) tulee olla mahdollisuus ajallisesti pidentää opiskeluaikaa (neljäs vuosi). Mahdollisuus siksi, että osalle opiskelijoista ammattitaitovaatimukset ovat todella haasteellisia saavuttaa kolmessa vuodessa ja venyttäminen toisi tarvittavaa joustoa (taloudelliset seikat, jaksaminen) eli 3+1 rahoituksen takaaminen jatkossakin. HUOM! Opintoalat eivät ole keskenään samanlaisia. On aivan erilaista kouluttaa opiskelijoita kasvattamaan ja ohjaamaan ihmisiä (lapsia, nuoria, aikuisia) kuin esim. sähköalan tai rakennusalan ammattilaisiksi. Kasvatusalan ammattilaisen kohdalla oma kehittyminen on kaikkein tärkeintä - ja se kehittyminen/kypsymisprosessi vaatii aikaa ja on rankkaakin. Sekin osaltaan vaikuttaa opintojen läpäisyyn. Kypsymisprosessia ei voi nopeuttaa. => voitaisiinko tehdä alakohtaisia ratkaisuja?

Myös alla olevat sitaatit ilmentävät toiveita ison tason rakenteellisista joustoista. Näiden toiveiden mukaan koulutusjärjestelmän tulisi eriyttää entistä tarkemmin ne opiskelijat, joiden

valmiudet eivät ainakaan heti riitä täysimittaisiin tutkintoihin. Osatutkinnot nopeuttavat valmistumista ja ”sivuraide” antaa lisää aikaa sitä tarvitseville:

Tutkinnon osien suorittaminen ja valmistuminen ”osatutkintotodistus kädessä” pitäisi sallia. Järjestelmä pitäisi mukaila yliopistosta tuttua järjestelmää: ilman tutkielmaa olet kandi ja kun kaikki on tehty olet maisteri

Luoda oma ammattiin johtava ”sivuraide” johon saadaan kerättyä haastavimmat opiskelijat sekä ne jotka etenevät syystä tai toisesta hitaammin.

Rakenteellisten isojen joustojen lisäksi toivotaan tietysti läpäisyohjelman hengen mukaisia yksilöllisiä joustoja. Seuraava vastaus kuvastaa joustoihin liittyvien taustaprosessien kehittämistarvetta:

Selkiyttämistä tarvitaan työjärjestysprosessin etenemiseen ja vastuisiin, samoin opetus suunnitelman laatimiseen ja ylläpitoon. Hyvin laadittu työjärjestys ja opetus suunnitelma ovat perustyökaluja yksilöllisen opintopolun rakentamisessa. Myös opiskelu huollon toiminta on tuoreen lakimuutoksen jäljiltä vielä jäsentymätöntä mitä tulee sekä yksilöihin kohdistuvaan, mutta varsinkin yleiseen opiskelu huoltoon.

Koulutuksen järjestäjän johdon edustajilta kysyttiin erikseen sellaisista läpäisyyn vaikuttavista asioista, joihin ei omalla toiminnalla pystytä riittävästi vaikuttamaan. Tämän kysymyksen kohdalla nostettiin esiin esimerkiksi yhteiskunnan yleiseen ilmapiiriin ja nuorten lähtötasoon liittyviä asioita:

Asenne. Suomen kansalaisten elintavat ovat muuttuneet. Väestö lihoo ja laiskistuu ja tulee mukavuudenhaluisammaksi. Käytännössä kilpailukykyinen työelämä tarvitsee osavampia, sitkeämpiä ja ”itsensä likoon laittavia” työntekijöitä. Tämä on kilpailukyvyn takia pakko, koska palkkataso on yhteiskunnassamme annettu ja se on korkea. Venäläinen saa hitsata kiukaan teräslevyt neljä kertaa pidemmässä ajassa kuin suomalainen. Tämä tarkoittaa sitä, että meillä pitää olla osaaminen rautaisempaa. Ja siihen pääsee vain kovalla harjoittelulla, joka on usein pois yksityisen henkilön mukavuusalueelta.

Jaksaminen ja pinnistelyn taito/halu ovat vähän hukassa. Kaiken pitäisi olla kovin helppoa. Lisäksi usealla opiskelijalla taustat ovat todella vaikeita - perheiden huonovointisuus näkyy nykyisin yhä enemmän myös ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelijat tarvitsevat siis paljon tukea. Tämä vaatii aikuista ja tietysti resurssia. Vaikka koulutuksen järjestäjällä olisi halua asiaa kehittää, tulevat rahoitusrajat vastaan.

Yleinen yhteiskunnan kurjistuminen, mikä vaikuttaa perheiden hyvinvointiin ja sitä kautta kaikkiin valmiuksiin ja elämäneväisiin, joita lapset ja nuoret perheestä saavat - eivät saa. Kaikilla nuorilla ei ole koulukuntoisuutta

Myös yhteishakujärjestelmää kritisoidaan:

Yhteishaku järjestelmä ei palvele oppilaitosta, nyt peruskoulusta ohjautuu opiskelijoita opintoihin joista heillä ei ole mahdollisuutta suoriutua virheellisen järjestelmän johdosta, tämä aiheuttaa paljon työtä oppilaitoksessa ja myös opiskelijat tulevat väärin kohdelluiksi, järjestelmä ei siis ole ”reilu”.

Opiskelijaksi hakeutumisen käytänteisiin. Nyt hakujärjestelmään liittyvät ongelmat siirtyvät koulutuksen järjestäjien hoidettaviksi, mitä en pidä tarkoituksenmukaisena enkä järkevänä. Ongelmia ei siis ole hakujärjestelmän muutoksilla ratkaisu vaan ongelmat siirtyvät toiseen paikkaan.

Osa johdon edustajien nimeämistä asioista sijaitsee selkeästi ja yksiselitteisesti koulutuksen järjestäjien vaikutusvallan ulkopuolella. Monia vastauksia lukiessa törmää kuitenkin siihen ajatukseen, että missä määrin vastaukset ilmentävät vain erilaisia tulkintoja siitä mihin asioihin voidaan vaikuttaa ja mitä on mahdollista tehdä? Resurssien puutteesta välittäminen on yleistä ja siinäkin tietysti järjestäjien valta on rajallista. Toisaalta esimerkiksi tässä raportissa kuvatut somepedagogiikan käytännöt osoittavat, että uusilla käytännöillä voidaan vähentää lähiopetuksen tarpeellisuutta ja ryhmäkokojen suuruudesta tulee vähemmän merkityksellistä.

Seuraavassa vielä sitaatteja, jotka ovat myös tietyllä tavalla erottelevia. Voidaan arvella, että osa koulutuksen järjestäjistä rajaa nämä asiat oman vaikutusvallan ulkopuolelle, mutta osa puolestaan näkee samoihin asioihin liittyviä ratkaisuja:

opiskelijan ongelmat muilla elämänalueilla, elämäntilanteen ongelmat

Kaikkien opiskelijoiden kodit eivät ole vahvoilla, jolloin kodin ja opintojen välinen yhteistyö ei pysty kehittymään sellaiseksi, että se tukisi riittävästi opiskelijaa. Emme pysty juurikaan vaikuttamaan kotien ongelmiin.

Opiskelijoiden terveydentila ja opiskelukuntoisuus. Tällä hetkellä paljon nuoria, joilla kertakaikkiaan ei ole terveydellisistä syistä mahdollisuuksia opiskella ja saada opintojaan valmiiksi.

Opiskelijoiden elämäntilanteen ja siihen liittyvien kunnallisten palvelujen saatavuus (psykologit, toimeentulo).

5 Lämpäisyhankkeiden hyvien käytäntöjen levittäminen ja vakiinnuttaminen

5.1 Hanketoimijoiden näkemykset hyvistä käytännöistä ja avainhenkilöistä

Lokakuussa 2014 tehtiin verkkohaastattelu lämpäisyhankkeiden toimijoille, eli koordinaattoreille ja osatoteuttajille. Tämänkin kyselyn tarkoituksena oli tukea viimeisen hankevuoden 2015 levittämis- ja vakiinnuttamistyötä.¹

Verkkohaastattelun kysymyksissä hanketyö ja hyvät käytännöt jaettiin kolmeen luokkaan (koriin). Ensimmäisessä korissa ovat ne innovaatiot, käytännöt ja niksit, jotka on todettu toimimattomiksi. Nämä on täytynyt syystä tai toisesta hylätä hankkeen aikana. Toisessa korissa ovat ne asiat, joiden kehittämistä aiotaan jatkaa myöhemmin. Näiden käytäntöjen kehittäminen on siis jäänyt kesken, mutta käytäntöjen potentiaalisuus tunnustetaan. Kolmannessa korissa ovat sitten ne hyvät käytännöt, joiden vakiinnuttaminen ja levittäminen tuntuu sekä mahdolliselta että tarpeelliselta. Näille käytännöille on yleensä laaja (ennakoitu) sosiaalinen tilaus ja niiden myönteisistä vaikutuksista tuntuu olevan ainakin kohtalainen yksimielisyys.

Verkkohaastattelussa keskityttiin kolmannen korin käytäntöihin, eli haluttiin tietää millaiset Top-käytännöt (hankehelmet) ovat vuoden 2015 vakiinnuttamistoiminnan keskiössä. Kyselyssä selvitettiin mitä näiden käytäntöjen vakiinnuttaminen vaatii ja millaisia tarpeita koulutuksen järjestäjillä on viimeisen hankevuoden osalta.

Verkkohaastatteluun osallistui kaikkiaan 63 hanketoimijaa. Näistä koordinaattoreita oli 21 kpl ja osatoteuttajia 42 kpl. Lähes kaikki hankkeen osallistujat kyselyyn, ainoastaan kahdesta hankkeesta ei tullut vastauksia. Vastajat edustivat kaikkiaan 36 eri koulutuksen järjestäjää.

Hanketoimijat nimesivät tärkeimpiä käytäntöjään hyvin laajalla tavalla ja vaihtelevalla tarkkuudella. Käytännöissä on edustettuna kaikki lämpäisyohjelmat keskeiset tavoitteet, joten erityisen teemoittelun tai tyypittelyn tekeminen on hankalaa. Taulukkoon 6 on koottu sellaisia top-käytäntöjä, joissa mallia on kuvattu suhteellisen konkreettisesti ja tarkasti. Näiden käytäntöjen ohella on tietenkin runsaasti muita malleja, joita ei mainittu tässä yhteydessä. Taulukossa esitetty kooste antaa kuitenkin hyvän kuvan siitä miten laajojen ja erilaisten teemojen kanssa viimeisenäkin hankevuonna työskennellään.

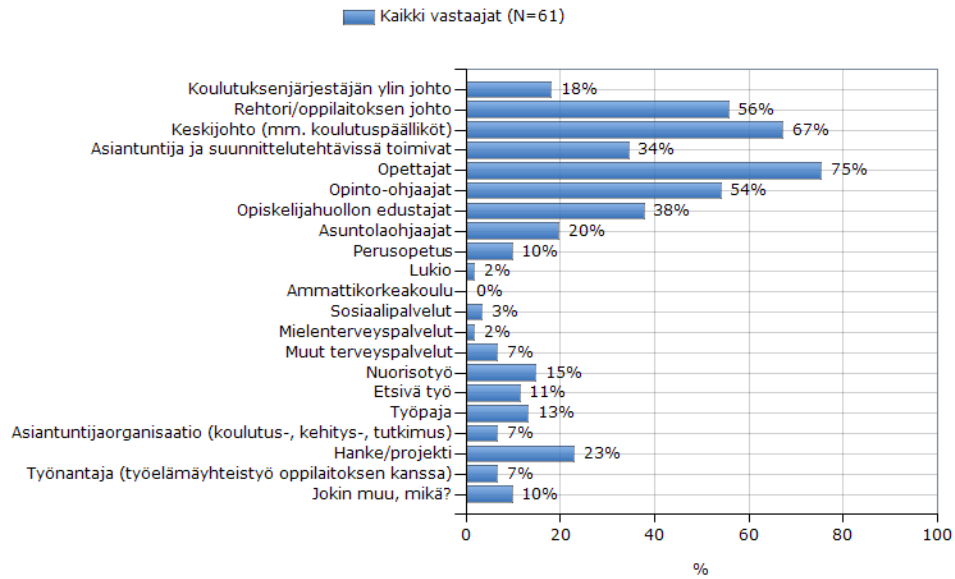
1 Tämän luvun aineistoa käytetään myös vuonna 2015. Tuloksia voidaan tarkastella hankekohtaisesti ja konkreettisesti. Tässä luvussa kuvataan vain yleisen tason tuloksia.

Taulukko 6. Esimerkkejä läpäisyhankkeiden top-käytännöistä

LÄPÄISYHANKKEIDEN TOP-KÄYTÄNNÖT VUODELLE 2015
Harjoitusyrittäjätoiminta, virtuaaliryhtäjäjäjäjä.
Ennakoivan elämäntalinnan ohjauksen sisällyttäminen opetuksen toteutussuunnitelmiin
VirtuaaliVartti
Moduloinnin toteutuminen tutkinnoissa ja joustavat opintopolut, ryhmänohjaus, pedagogiset ratkaisut (CheckPoint ym, verme)
Rästitajatoiminta
Rautalankakokki
Tutor-opettajakokeilu
Koulun "sisälle" rakennettu pajaoppimisympäristö
Opintojen uuden jaksotuksen vakiinnuttaminen.
Ryhmä- ja asuntolator toiminta
Hautomo
Ryhmänohjaajan malli
Motivaatiokysely ja interventio
Paussipaikka
Avoin ammattioisto
Modern informationsspridning om yrken
Asuntolatoriminnan käsikirja
Erityisopetuksen seuranta-kysely
Ohjattu vapaa-aikatoriminta
Attointegointi
Använda yrkesfilmerna i all information till dem som står inför val och bekräftelse av yrke; unga, vuxna, föräldrar, arbetsplatser.
Arviointikaavakkeiden "avaaminen" ja niiden esitleminen arvioijakoulutuksessa työpaikkaohjaajille.
Asuntoloiden hyvinvointiryhmät opiskelijoiden arjentaitojen ja yhteisöllisyyden vahvistamiseksi

Lisäksi haluttiin tietää ketkä ovat keskeisiä avaintoimijoita mainitun käytännön vakiinnuttamisen kannalta. Kuvassa 15 on tulokset tästä kysymyksestä.

Ketkä ovat avaintahoja tämän käytännön vakiinnuttamisen kannalta oman organisaatiosi toimintapiirissä?

Kuva 15. Käytäntöjen vakiinnuttamisen avainhenkilöt

”Jokin muu” -luokassa mainittiin muun muassa it-tuki, oppilaskunnat ja kolmas sektori.

Tuloksista voi päätellä, että opettajat (75 %) ja oppilaitosten keskijohto (67 %) ovat keskeisiä toimijoita hankekäytäntöjen vakiinnuttamisen kannalta. Myös opinto-ohjaaja ja opiskelijahuollon edustaja tarvitaan suhteellisen usean käytännön osalta. Tulos kuvaa myös sitä, kuinka läpäisyhankkeet toimivat valtaosin koulutuksen järjestäjien sisällä, eli ulkopuolisten rooli on suhteellisen vähäinen. Esimerkiksi lukioiden, ammattikorkeakoulun, sosiaalipalveluiden ja myös työelämän edustajien tarve on huomattavan harvinaista.

Jatkokysymyksellä selvitettiin sitä, mikä tämän yhteistyökumppanin rooli olisi vuonna 2015, eli mihin tätä tahoja tarvitaan.

Koulutuksen järjestäjän ja oppilaitoksen ylimmän johdon roolina on selkeästi toiminnan linjaaminen ja hyväksynnän antaminen. Johto mahdollistaa resursoinnin, tukee, ohjaa, seuraa ja tekee tarvittavia (hallinnollisia) päätöksiä. Seuraavat sitaatit kuvaavat oppilaitoksen johdolle (rehtoreille) esitettyjä roolitoiveita. Rehtoreilta toivotaan myös hanketoimintaan perehtymistä ja osallistavan toimintakulttuurin luomista:

sitoutuu johdon määrittämään toimenpiteeseen ja organisoii toteutuksen

mahdollistaa, tsemppaaja

Tukea prosessissa, resurssointi, toiminnan johtaminen

Strategiassa huomiointi

Mahdollistaa toimintatavan rahoituksen

luvat, hallinnolliset päätökset

Organisoi/mahdollistaa asioiden valmistelun omalta osaltaan. Perehtyy asiaan niin, että kykenee olemaan tukena, kun asiaa kehitetään eteenpäin

Mahdollistaa. Antaa toiminnallaan arvon ja mahdollisuuden kehittämiselle. Oppilaitoksen johdon on laskeuduttava lähemmäs asiakaspintaa, jotta opiskelijoille tulee kuuluksi tulemisen kokemus. Oppilaitoksen kulttuurin muuttamiseen aktiiviseksi ja osallisuutta edistäväksi organisaatioksi.

Keskijohdolle (mm. koulutuspäälliköt) esitetyt roolitoiveet ovat astetta konkreettisempia. Keskijohdon toivotaan osallistuvan myös käytännön toteutukseen ja toimintojen organisointiin:

Organisoi annetulla resurssilla kehitystyön opetussuunnitelmatyön yhteydessä, käy levitys- ja ohjaustilaisuuksissa

Päätösten toimeenpanon valvonta omien alaisten osalta

Resursointi, lähityönjohto, seuranta, osallisuus toteuttamiseen

Mahdollistaa käytännön toteutuksen (lukujärjestykset)

organisoinnissa, resurssit nyt ja tulevaisuudessa, suunnittelutyössä, toteutuksessa

seuranta, arviointi, tuki ja mahdollistaminen

hallinnolliset päätökset

Omalta osaltaan tiedottavat asiasta, osallistuvat opintopolkujen mahdollistamiseen ja tarvittaessa jakavat resursseja asian kehittämiseen.

Asiantuntija- ja suunnittelutehtävissä olevien osalta toivotaan yksiselitteisesti kehittämis- ja vakiinnuttamistyön tukena olemista, eli nämä tahot nähdään yhteistyökumppaneina. Vastausten perusteella vaikuttaa siltä, että näitä henkilöitä tarvitaan esimerkiksi somepedagogiikan ja tietojärjestelmien kehittämiseen.

Opettajat ovat erittäin keskeinen kohderyhmä vuonna 2015. Opettajat ovat luonnollisesti mukana hanketyön kumppaneina, kuten tähänkin asti. Hanketoimijat nostavat vastauksissaan esiin erilaisia konkreettisia ja nimettyjä käytäntöjä ja kuvaavat opettajien roolia tässä. Yleiskuvana on se, että opettajilta toivotaan osallistuvaa, toteuttavaa ja sitoutunutta roolia. Osa hanketoimijoista esittää myös osaamiseen ja itsensäkehittämiseen liittyviä toiveita; opettajan tulee ottaa tietoa ja koulutusta vastaan ja tarvittaessa muuttaa omia toimintatapojaan.

Opinto-ohjaajien, opiskelijahuollon ja asuntolaohjaajien (toivottu) rooli vuonna 2015 on hyvin samanlainen opettajien roolin kanssa. Heitä tarvitaan konkreettisina yhteistyökumppaneina tiettyjen käytäntöjen kehittämisen ja vakiinnuttamisen tukena. Eräs vastaaja kuvaa opiskelijahuollon roolia hieman laajemmin ja mainitsee tämän ryhmän eräänlaisen aloista riippumattoman vaikutusvallan:

Ryhmä joka tarvitaan sisäiseksi verkostoyhteistyökumppaniksi. Toimivat toimipisteiden aktiivisina vaikuttajina. He tuntevat parhaiten toimipisteiden toimintatavat ja väylät jonka kautta toimintaa saadaan jalkautettua käytäntöön.

Muiden avaintoimijoiksi mainittujen tahojen rooli on samankaltainen kuin oppilaitosten omien työntekijöiden rooli. Näiden henkilöiden osuudessa painottuu tietenkin erilaiset yhteistyön muodot. Esimerkiksi nuorisotyön toiverooliksi määritellään:

Kolmannen sektorin verkostoyhteistyökumppani, jonka mahdollisuuksia voidaan hyödyntää opiskelijoiden aktiiviseksi kansalaisiksi kasvamisessa ja vapaa-ajan hyvinvoinin edistäjänä.

5.2 Käytäntöjen vakiinnuttamiseen liittyvät tarpeet

Hanketoimijoilla oli mahdollisuus kuvata myös laajemmin ja omin sanoin käytännön vakiinnuttamiseen liittyviä tarpeita. Näissä vastauksissa toistuu odotetusti sellaisia asioita kuten hankkeen toiminnan jatkaminen, ajalliset ja rahalliset resurssit ja koulutus. Käytäntöjen vakiinnuttaminen vaatii myös verkostoitumista, erilaisia kartoitustehtäviä ja esimerkiksi markkinointia. Seuraavassa on sitaatteja näihin liittyvistä tarpeista:

Lisäresursseja tarvitaan opinto-ohjaajien kouluttamiseen Adobe Connect proon käyttöön ja VirtuaaliVartti mallin omaksumiseen. Tulee kartoittaa onko jokaisessa yksikössä tarvittavat tekniset välineet ja hankkia puuttuvat. Markkinointimateriaalin painatus, jotta VirtuaaliVartti leviää alueen peruskouluihin vaihtoehdoksi kuulla ammatillisten oppilaitosten koulutustarjonnasta. Yhteyksien luominen ja verkostoituminen perusasteelle iso haaste. Koulutustarjonnasta materiaalipakettien tekeminen vaatii aikaa. Tekniikka saatava toimimaan aukottomasti, jotta saadaan hyviä kokemuksia, jolloin palvelu vakiintuu. Tällä kuitenkin säästetään työaika- ja matkakustannuksissa.

Ajallista resurssia opitun jakamiseen, esim. workshopien ja muiden vertaisjakamistilaisuuksien avulla

Opettajille ja keskijohdolle koulutusta, lisäresurssien mahdollistaminen opetus / työtunteihin

Enemmän työaika perehtyä someen ja sen kautta rohkeutta käyttää somea. Ja jotta some todella loisi ja toisi uutta pedagogiikkaa, olisi saatava aikaan vielä uusia innovatiivisia erit. dialogisia kokeiluja.

Uudet opetussuunnitelmat edellyttävät hyvää kouluttautumista. Jaksotuksen tuloksellinen järjestely edellyttää erittäin hyvää opetussuunnitelman tuntemusta. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen on oltava yhtenäistä koko organisaatiossa ja erityisesti opinto-ohjaajan ja ryhmäohjaajan on osattava asia hyvin. Myös työpaikkaohjaajat ja työelämän ammattiosaamisen näytön arvioitsijat on entistä paremmin koulutettava osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen käytäntöihin.

Osa vastaajista korostaa rakenteellisten muutosten, suunnitelmallisuuden ja jatkuvien muutosten hyväksymistä. Alla on sitaatteja, joissa otetaan kantaa hieman yleisestä linjalla poikkeavalla tavalla. Ensimmäisessä sitaatissa toiveena on työrauha jatkuvien muutosten keskellä, toisessa sitaatissa taas halutaan isoja muutoksia vakiintuneisiin rakenteisiin:

Työrauha. Koulutuksen rakenteiden rajut muutokset, organisaatiomuutokset ja YT:t tekevät kehittämistyön erittäin haastelliseksi.

Isot koulutusorganisaatiot ovat tuottaneet päällekkäin byrokraattisen ja kehittämisorganisaation. Kehittäminen ei kulje johtamisen rinnalla vaan se on sijoittunut organisaatiossa byrokraattisen hierarkian väleihin tehden organisaatiosta moniportaisen ja tehottoman (opettajasta organisaation ylimpään johtoon voi olla yli 11 porrasta, tutkimusten mukaan mannerten välisellä suuryritykselle pitäisi riittää 7 porrasta). Johdon ja tekevän tason väliin on muodostunut näennäistiimejä ja toimintaa johtamaan

ja koordinoimaan on nimetty joukko päällikköjä ja koordinaattoreita. Nämä tiimit on määrätty ylhäältä päin johdon näkökulmasta. Tekevän tason tiimit ja johtoportaan asiantuntia tiimit tekevät päällekkäistä toisistaan riippumatonta työtä. Kaikki tekevät hyvää työtä, mutta niiden välillä on muuri jonka molemmin puolin on päällä puolustusdefenssit eikä kumpikaan ota vastaa toisten kehittämisehdotuksia.

5.3 Koulutuksen järjestäjän johdon näkemykset

Koulutuksen järjestäjän johdon edustajilta kysyttiin myös hyvien käytäntöjen vakiinnuttamisen tarpeellisuudesta. Ensin haluttiin tietää mihin läpäisyohjelman teemaan liittyvän käytännön vakiinnuttaminen olisi omalta kannalta kaikkein kiinnostavinta ja hyödyllisintä (kuva 16).

Mihin teemaan liittyvän hyvän käytännön vakiinnuttaminen olisi teidän kannalta erityisen kiinnostavaa ja hyödyllistä?

Kuva 16. Käytäntöjen vakiinnuttamisen tarve

Kuvasta nähdään, että joustavaan ja yksilölliseen tutkinnon suorittamiseen liittyville käytännöille on kaikkein yleisin kysyntä johdon keskuudessa. 69 prosenttia vastanneista on maininnut tämän teeman. Myös opetusmenetelmien ja opetuksen kehittämiseen liittyviä käytäntöjä toivotaan suhteellisen usein (63 %). Vain viidennes vastanneista mainitsee opinto-ohjaukseen ja perusopetuksen jälkeiseen nivelvaiheeseen liittyvät käytännöt.

Vastaajia pyydettiin kuvaamaan myös konkreettisemmin toiveissa olevaa hyvää käytäntöä.

Joustava ja yksilöllinen tutkinnon suorittaminen

Joustavan ja yksilöllisen tutkinnon suorittamisen kohdalla nousevat hyvin yleisesti esiin erilaiset osaamisen tunnistamiseen liittyvät käytännöt. Toinen tässä korostuva teema on opiskelijan oman sitouttamisen ja osallisuuden lisääminen. Opiskelija halutaan entistä vahvemmin oman opiskelunsa subjektiksi. Vielä voidaan mainita tutkinnon rakenteisiin ja moduolointeihin liittyvät käytännöt. Seuraavassa on sitaatteja näihin liittyvistä vastauksista:

Erityisesti osaamisen tunnistaminen opiskelijoiden yksilöllisen ja kovin eri tavoin toteutuvan sekä erinopeuksisen oppimisen näkökulmasta.

Osaamisen tunnistamisen lisääminen ja hyväksyminen osaksi tutkinnon suoritusta
Todellisen valinnaisuuden toteutuminen ja opiskelijan sitouttaminen seuraamaan ja suunnittelemaan omia opintojaan.
2+1 mallin kehittäminen (ei oppisopimusmallina)
Opetussuunnitelmien modulointi kokonaisuuksiksi.

Opetusmenetelmät ja opetuksen kehittäminen

Opetusmenetelmien kehittämisen kohdalla nousee selvästi esiin tiettyjä teemoja, joiden voi tulkita kuvaavan yleisiä ja jaettuja kehittämistarpeita. Osaamisperusteisuuden lisääminen, opiskelijoiden osallistaminen ja opettajin yhteistyöhön/tiimeihin perustuvat käytännöt ovat suosiossa viimeisen hankevuoden 2015 alkaessa. Myös somepedagogiikka ja työvaltaiset opinnot nousevat hyvin yleisesti esiin. Seuraavassa on sitaatteja näihin liittyvistä käytäntötoiveista:

Valmennukselliselle ja opiskelijoita osallistavalle otteelle pohjautuvan työkentelyn mahdollistaminen kaikissa perustutkinnoissa. opettajien yhteistoiminta suunnittelussa ja toteutuksessa käytännöksi

Uusien some/virtuaalisen maailman käyttöön otton tehostaminen

Osaamisperusteisuuden lisääminen ja opetusteknologian hyödyntäminen

Opiskelijoita aktivoivat opiskelumenetelmät, enemmän toiminallisuutta, lisäopintojen mahdollisuus esim verkkomateriaalien kautta

Opetus olisi opiskelijälähtöistä ja osaamisperusteista, menetelmäpankin käyttö, perustetaan opetuksen kehittämistiimi, joka kehittää/neuvoo/opastaa ja seuraa opetusta ja opetusmenetelmien käyttöä ja on opettajien tukena. yhteistyö eri opettajien/opetusalojen kanssa

osaamisperusteisuus opetukseen ja arvioinnin kehittäminen osaamisperusteiseksi

Erilaisten mobiilioppimislaitteiden ja sitä kautta somen hyödyntäminen opetuksessa

Työvaltaiset opetusmenetelmät, opettajatiimitoiminta

Opinto-ohjaus ja perusopetuksen jälkeinen nivelvaihe

Opinto-ohjaukseen ja perusopetuksen jälkeiseen nivelvaiheeseen liittyviä käytäntötoiveita mainittiin suhteellisen harvoin. Tässä on oikeastaan kaksi selkeää päälinjaa. Ensinnäkin halutaan lisätä, korostaa ja kehittää peruskoulun opinto-ohjaajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Tämä on tärkeää, koska tätä kautta lisätään oikealle alalle kohdistuvia valintoja. Toinen päälinja korostaa nivelvaiheen ohjauspalveluiden ja erilaisten valmistavien tai vaihtoehtoisten ohjaavien koulutusten merkitystä. Seuraavassa sitaatteja ohjaukseen ja nivelvaiheeseen liittyvistä toiveista:

Peruskouluopiskelijoille lisää tietoa ammateista ja jatkokoulutusmahdollisuuksista, ammatilliseen koulutukseen syvällisempi tutustuminen

Valmakoulutusten uudistus

Opojen vuoropuhelu

Alueellinen on-line opintojen ohjaus ja tiedotus (some, chat, facebook tms.)

Opiskelijahuolto ja keskeyttämisen ehkäisy

Opiskelijahuollon ja keskeyttämisen ehkäisyn kohdalla korostettiin melko paljon resursien tärkeyttä. Perusajatus on se, että käytännöt ovat tiedossa ja käytössä kunhan niihin vain saataisiin rahoitusta. Tässä teemassa korostuu myös ennaltaehkäisevien toimintojen tärkeys ja moniammatillisten verkostojen toiminta. Myös uusi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki asettaa haasteita lain vaatimusten täyttämisen osalta. Seuraavassa johdon edustajien näkemyksiä opiskelijahuollon ja keskeyttämisen ehkäisyn käytännöistä:

Oppilaitoksessamme on jo vakiintuneita käytäntöjä - enemmänkin on kyse taloudellisesta mahdollisuudesta satsata esim. opettajien työaikaa ohjaukseen tai palkata edelleen sekä kuraattori että psykologi.

Tulisi luoda jokin järjestelmä jonka kautta saisimme jo etukäteen tiedon siitä millaisia ongelmia opiskelijalla on oppimisensa suhteen, tausta tietoja peruskoulu menestyksestä, sosiaaliset ja terveydelliset ongelmat ja rajoitteet, yhteistyön aito lisääminen perusopetuksen opintoohjauksen kanssa.

Ennakoivan toiminnan lisääminen ”jälkihoidon” sijaan

Sosiaalitoimi, peruskoulun opo, kuraattori, amm. opo keskusteluyhteys

Resurssin säilyttäminen, moniammatillisen tuen tarjoaminen opiskelijoille

Uuden oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten käytäntöjen vakiinnuttaminen

Opiskeluhuollon toiminnan selkiönnittäminen uuden opiskeluhuoltolain aiheuttamien muutosten jälkeen, pelisääntöjen täsmentäminen ja käytäntöjen vakiinnuttaminen.

Seurantatieto ohjauksen, suunnittelun ja johtamisen tukena

Seurantatietoon liittyvien käytäntöjen kohdalla tuli esiin tiedon yleisen tärkeyden korostaminen. Palaute on tärkeää kehittämiskohteiden löytämiseksi. Seurantatiedon toiveina korostetaan reaaliaikaisuutta, oleellisia tunnuslukuja, helppokäyttöisiä tietovarantoja ja tiedosta tiedottamisen tärkeyttä. Tärkeää olisi myös reagoida tietoon, eli tiedon hyödynnettävyyttä tulisi lisätä. Seuraavassa sitaatteja näistä:

enemmän reaaliaikaisuutta ja oleelliset tunnusluvut näytölle kuten taloustiedon tuottamisessa on ollut pitkään mahdollista

Helppokäyttöinen tietovarasto, josta saisi ajantasaista tietoa ja tuloksia arjen avuksi.

Helposti saatava seurantatieto, tiedot tulisi saada avoimesti ja helposti kaikkien nähtäviksi suoraan järjestelmästä. Kehitteillä valmiit haut Primukseen.

Nopea reagointi tietoon ja toimenpiteet.

Hyvinvoiva oppimis-, asuin-, ja elinympäristö

Hyvinvoivan ympäristön osalta johdon edustajat korostavat valtaosin samoja asioita kuin esimerkiksi läpäisyhankkeiden toimijat. Oppilaitoksen kokonaisilmapiiriin tulee olla viihtyisiä ja turvallinen. Yhteisöllisyys, siistit tilat ja tarvittavat hyvinvointipalvelut ovat tärkeitä rakenteita. Kuten eräs vastaaja muistuttaa: *pienistä asioista tulee isoja kun ne eivät toimi.* Myös opiskelija-asuntolat mainitaan tässä yhteydessä. Seuraavassa sitaatteja näistä:

Toimivat ja turvalliset opiskelija-asuntolat ja asuntolatoimijain toiminta

Säännölliset terveydenhoito ja omahoitoa koskevat infot kaikille vuosiluokille.

Tässä lähinnä ajattelen oppimisympäristöjen viihtyisyyttä, tehdään ryhmäytämisen kautta paikkakunta, jossa oppilaitos sijaitsee tutuksi. Oppilaitoksen sisällä toteutetaan yhteisöllistä opiskelijahuoltoa siten, että opiskelijamme viihtyvät täällä.

Kouluympäristö tulee olla terveellinen.

Kunnolliset, ajanmukaiset, riittävät ja viihtyisät opetus-/oppimistilat.

Opiskelijoilla taukotiloja.

Käytäntöjen vakiinnuttamiseen liittyvät tarpeet

Koulutuksen järjestäjän johdon edustajilta kysyttiin myös käytäntöjen vakiinnuttamiseen liittyvistä tarpeista. Näihin kysymyksiin tulleet vastaukset olivat odotetunkaltaisia. Yleisimpinä tarpeina nousivat esiin kehittämishankkeet, koulutukset ja lisäresurssit. Lisäksi korostettiin muuan muassa benchmarkingin ja erilaisten kehittämistiimien tärkeyttä. Koulutuksen kohdalla puhutaan usein työpajatyypin koulutuksen hyödyllisyydestä. Seuraavassa sitaatteja yleisistä vakiinnuttamistarpeista:

virtuaalisten opetusmenetelmien ja välineiden käytön koulutusta koko henkilöstölle

Jatkuvaa pedagogiikka- ja erityispedagogiikkakoulutusta

Opetussuunnitelmien uudistustyöhön liittyvää koulutusta.

Resurssistahan tässä on kyse vahvasti. Asia vaatii suunnittelua, toteuttaminen vaatii jonkun ohjaamaan (opettajan lähinnä) ja kuraattorin/psykologin tuki on tietysti myös tarpeen. Onko koulutuksen järjestäjällä rahoitusta tähän?

Tarpeena saada tietoa, miten muualla on tehty ja työstää omaa opetussuunnitelmaa uudistuksen ja oman organisaatiouudistuksen yhteydessä rakennettavaa opetuksen toteuttamissuunnitelmaa.

Edellyttää koko henkilöstön kouluttamista. Meillä on hyviä kouluttajia ”omasta takaa” ja ohjeistustakin on päivitetty. On tärkeää, että koulutus saadaan käyntiin ja jatkumaan ja se toteutetaan yhdessä opettajien kanssa työpajatyypisesti. Luentotyypinen ei muuta asenteita eikä anna riittävästi tukea.

Merkillepantavaa on se, että koulutus ja tieto asetetaan usein vastakkain resurssien kanssa.

Tiedämme miten toimia, koulutusta ei tarvita. Resursseja enemmänkin, tai ainakin nykyinen taso ja mahdollisuudet tulisi vakiinnuttaa. Myös 3+1 rahoitus on edelleen tarpeen

Tämä saattaa ilmentää laajempaa vastakkainajattelua tai kahta erilaista ajattelusuuntausta. Toisaalla ajatellaan, että uuden tiedon ja koulutuksen avulla voidaan luoda resursseja säästäviä käytäntöjä tai saada lisähyötyä ennallaan pysyvistä resursseista. Toisaalla ajatellaan, että jos resursseja on riittävästi niin koulutusta, uutta tietoa ja uusia käytäntöjä ei tarvita?

5.4 Koulutus- ja oppimistarpeet

Syksyllä 2014 tehtiin siis kaikkiaan kolme kyselyä tai verkkohaastattelua. Näihin osallistuivat läpäisyhankkeiden toimijat, hankkeiden sidosryhmät ja koulutuksen järjestäjän johtohenkilöstö. Kaikissa kolmessa kyselyssä selvitettiin koulutus- ja oppimistarpeita ja kartoitettiin tiedotukseen liittyviä tarpeita. Näiden kysymysten tarkoitus oli tuottaa tietoa viimeisen hankevuoden 2015 tueksi. Kysymyksen tarkka sanamuoto oli:

Millaisia koulutus- ja oppimistarpeita tunnistat oman organisaatiosi toimintapiirissä? Mihin läpäisyä tehostavaa tiedotusta ja koulutusta tulisi kohdistaa 2015?

Vastauksista nousee neljä teemaa ylitse muiden. Ensinnäkin vastaajat puhuvat huomattavan paljon tutkintojen ja opetussuunnitelmien uudistuksiin liittyvistä koulutustarpeista. Osaamisperusteisuuden läpilyönti vaatii paljon koulutusta. Tähän liittyy läheisesti osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen koulutustarpeet. Toinen yleinen puhetapa korostaa ohjausosaamiseen liittyvää koulutusta. Opettaminen muuttuu entistä enemmän ohjaamiseksi ja ohjausosaamista halutaan myös muulle henkilöstölle aiempaa enemmän. Ohjausosaamisen kehittämiseen liittyy läheisesti kolmas teema, jossa puhutaan erityisopiskelijoiden opettamiseen ja kohtaamiseen liittyvästä osaamisesta. Neljäs teema korostaa uusien opetusmenetelmien ja oppimisympäristöjen hallinnan lisäämistä, etenkin somepedagogiikan käyttöönotto ja vakiinnuttaminen vaatii paljon koulutusta.

Tutkintouudistukseen liittyvät koulutus- ja oppimistarpeet näkyvät kaikkien vastaajaryhmien mielipiteissä, korostuneemmin kuitenkin oppilaitoksen johdon ja hankkeiden sidosryhmien (usein opettajia) vastauksissa. Tämä teema korostaa myös työelämän edustajien kouluttamista. Alla on sitaatteja tähän teemaan liittyvistä kommentteista:

Työelämän tiedottaminen ja kouluttaminen on erityisen keskeisessä osassa v, 2015, kun siirrytään opintoviikoista osamispisteisiin ja osaamisperusteisuuteen. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaus tarve korostuu. Motivointi on avain tekijä. Yhteistyön kehittäminen.

Jakaa laajemmin tietoa joustavista opintopoluista ja etenkin siitä, miten niitä voi toteuttaa juuri meidän organisaatiossamme. Jatkossa, kun osaamista tullaan tunnustamaan yhä enemmän, miten opiskelijat saadaan ”luovimaan” opinnoissaan, kun he suorittavat eri osia eri aikaan => yhä yksilöllisemmät polut ja organisaation taipuminen siihen.

Joustavat ja yksilöllinen tutkinnon suorittaminen. Uudistusvaiheessa (ops) olisi hyvä nostaa tämä voimakkaasti esiin. Ajattelun avartaminen toteutussuunnitelmien osalta on varmasti meille kaikille välttämätöntä. TVT-osaaminen ja sen hyödyntäminen yleisestikin toteutussuunnitteluvaiheessa ja erityisesti henkilökohtaistamisen/yksilöllistämisen välineenä.

Uusien opetussuunnitelmien oppiminen erityisesti osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen osalta.

Osaamisperusteisten opetussuunnitelmien kehittäminen ja käyttöönotto!

Läpäisyn tehostaminen tulevaisuudessa on uusien tutkinnon perusteiden myötä varmasti sellainen asia, johon tarvitaan ”täsmäiskuja” tarvittavan osaamisen kartuttamiseksi. Ratkaiseva tekijä on millä tavalla osaamisperusteisuus näkyy arjessa, miten tutkinto muodostuu modulaarisesti.

Ohjausosaamiseen liittyviä koulutustarpeita kuvataan alla. Tämä teema on yhteydessä laajempaan problematiikkaan, jossa henkilökunnan toivotaan oppivan kohtaamaan nuoret yksilöinä. Ohjausosaaminen liittyy vahvasti ns. huolivaiheen kehittämiseen, eli opettajien tulee kyetä tunnistamaan tuen tarve ja ohjata nuori eteenpäin. Laajemmin ajateltuna nuorten tunteminen ja kasvatuksellisuus ovat keskeisiä arvoja, joiden merkityksen tulkitaan lisääntyneen myös yhteishakujärjestelmään tulleen muutoksen myötä:

Oppimistarpeet liittyvät opettajien pedagogisiin valmiuksiin. Vaikka ennakoimme opiskelijaprofiilin muutokseen, on tullut yllätyksiä. Opiskelijoita on nyt kasvatettava oppimaan. Syyslukukausi menee opiskeluvالميuksien vahvistamisessa ja opettelussa.

Henkilöstön ohjausosaamisen kehittäminen työnohjaustaitojen ja ryhmänohjausosaamisen vahvistamiseksi. Tehtävän toteuttamiseksi hankitaan liiketalouden ja kulttuurin koulutusalojen opettajille ja ohjaushenkilöstölle alan koulutusta.

Ammatilliset ohjaajat (ohjaajaosaaminen, huolen puheeksi ottamisen osaaminen, varhaisen puuttumisen osaaminen) Opettajat (ryhmänohjaajataidot, huolen puheeksi ottamisen osaaminen, varhaisen puuttumisen osaaminen)

opiskelijan ongelmiin puuttumisen kynnyksen tulisi madaltua entisestään psykososiaalista osaamista / ammattihenkilöstöä tulisi olla entistä enemmän oppilaitoksissa ohjaamiseen tulisi olla aikaresurssia riittävästi jokaisen opettajan tulisi olla asiantuntijan lisäksi kasvattaja

Opiskelijoiden kohtaaminen, monipuolisten opetustapojen ja opiskeluväylien kehittäminen edelleen. Tukea tarvitsevien tunnistaminen (mm. päihteet, mielenterveysongelmat) ja miten huomioidaan opetuksessa/opetusjärjestelyissä.

Pitäisi saada mukaan erityisesti ne alat ja opettajat, jotka ovat kaikkein vähiten olleet mukana. Heille ohjaus- ja huolenpitovalmiuksien vahvistamista. Tämä ei varmastikaan onnistu perinteisellä koulutuksella vaan osallistavilla työmenetelmillä esim. työpajatyypisesti.

Erityisopetukseen ja – opiskelijoihin liittyvät koulutustarpeet kohdistuvat osin suoraan erilaisiin erityisopetuskäytäntöihin (esim. HOJKS-prosessit). Tässä teemassa puhutaan paljon myös erityispedagogiikan osaamisen lisäämisestä. Esimerkiksi yhä useamman ammatillisen opettajan toivotaan saavan lisää perustietoa erityisen tuen tarpeen syistä ja erilaisille nuorille soveltuvista opetusmenetelmistä. Tämä teema on siis läheisesti yhteydessä laajempaan opiskelijan kohtaamiseen ja ohjaamiseen liittyvään tietoon:

Erityispedagogiikan osaaminen erityisesti mielenterveysongelmissa

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaaminen ja opettaminen. Laaja-alaisesti koko henkilöstön kouluttamista erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden ohjaamiseen niin johto-, opetushenkilöstö, koulunkäynnin ohjaajat ja asuntolan ohjaajat.

Koko työyhteisöä tulisi edelleen kouluttaa. On opettajia, joiden koulutukseen ei ole kuulunut minkääläistä tietoa erityisistä tuen tarpeista saati nuoren kehityksellisistä, kasvatuksellisista tarpeista. On vain oman ”aineen” osaamista. Se ei riitä opettajan työssä.

Jotkut vastaajat puhuvat koulutustarpeista, jotka kohdistuvat monialaisen verkostoyhteistyön kehittämiseen. Alla olevassa sitaatissa monialaisen yhteistyön osaamisen parantaminen liittyy selkeästi erityisopiskelijan tukemiseen:

Muillakin nuorta ohjaavilla tahoilla kuraattorien ja koulun ohjaavan henkilöstön lisäksi tulisi olla perustiedot opetusjärjestelyiden joustamismahdollisuuksista ja valmistumiseen vaadittavista toimenpiteistä tilanteessa, jossa nuorella on useita auttavia tahoja ja monia samanaikaisia asiakasprosesseja. Auttavien tahojen olisi nuoren ehdoilla hyvä olla tietoisia toisistaan, ja tarvittaessa rytmittää auttavia toimenpiteitä yhteistyössä toistensa ja nuoren kanssa niin että koulutyöhön ylipäänsä jää aikaa tai suunnitelmallisesti siirtää koulutyötä selviytymistä tukevien toimenpiteiden jälkeen.

Yhteistyön toteuttamiseen, vuorovaikutustaitoihin ja tiimityöhön liittyvät oppimis- ja koulutustarpeet nousevat myös suhteellisen usein esiin. Nämä voivat olla oppilaitosten ja ulkopuolisten yhteistyötahojen suhteisiin liittyviä tai sitten oppilaitoksen sisäisen yhteistyön toiveita. Alla olevissa sitaateissa puhutaan työpajojen ja oppilaitosten yhteistyöstä sekä opettajien keskinäisestä tiimityöstä:

Opettajan työn ymmärtäminen ja samalla opettajien tulisi ymmärtää työpajatoimintaa. Yhteistyön lisääminen opettajien ja työpajan henkilöstön kanssa esim. tutustumispäivät puolin ja toisin. Kutsuja yhteisiin koulutuksiin.

Opettajan oman työn kehittäminen osaamisperusteisuuden näkökulmasta, opettajien vuorovaikutustaitojen kehittäminen sekä oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja avun antaminen niihin. Tiimityön kehittäminen ohjaushenkilöstön ja opettajien kesken.

Omassa organisaatiossa esim. vertaistuen ja tiimityön kehittämiseen liittyvää koulutusta > hyvien käytäntöjen levittäminen.

Yhtenä erillisteemana voidaan mainita myös läpäisyyn liittyvän tiedon lisääminen. Tässä yhteydessä puhutaan esimerkiksi siitä kuinka henkilökunnalla on oltava tieto oman organisaation läpäisyn tilanteesta ja oman työn vaikutuksesta siihen. Lisäksi korostetaan kustannus-hyötyajattelua, eli koulutuksen avulla halutaan tuottaa taloudellista ymmärrystä esimerkiksi syrjäytymisen kustannuksista ja vaikkapa tietyn menetelmän kannattavuudesta:

Kaikilla pitäisi olla organisaatiossa läpäisyprosentit ja niiden kehitys tiedossa sekä se miten niitä lasketaan.

Opettajille, opoille ja muille toimijoille edelleen tiedotusta miksi läpäisy tärkeää (raha + inhimilliset tekijät nuoren elämän kannalta). Ja sitten tietenkin onnistuneita kokemuksia vaihtoehtoisista opintopoluista. Ne aktivoivat muokkaamaan uusia, yksilöllisiä opintomahdollisuuksia.

Opetus- ja ohjaushenkilöstön olisi syytä tietää euroissa keskimääräinen kustannus, jonka syrjäytyminen tuottaa. Oman työn tuottavuutta ja tehokkuutta tulisi oppia tarkastelemaan - mitä se ylipääntään tarkoittaa ammatillisessa koulutuksessa?

Koulutuksen muodoista mainitaan usein työpajatyypinen koulutus, joka koetaan paremmaksi kuin esimerkiksi luennot tai esitelmät. Myös erilaiset keskustelufoorumit koetaan hyviksi tavoiksi. Koulutuksen toivotaan olevan pelkän tiedonjakamisen lisäksi myös inostavaa ja tavoitteina voi olla jaksamisen tukeminen tai opettajien motivaation lisäämistä:

Yksikkökohtaiset pedagogiset keskusteluiltapäivät joissa osaamista ja tukemista jaetaan, että opettajakunta jaksaa vaativassa työssä

Opettajien, ohjaajien, henkilöstön sekä opiskelijoiden motivointia uusien käytänteiden haltuun ottamiseen esim. organisaationa osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseksi. Vierailuja oppilaitoksen eri kampusten välillä sekä muissa oppilaitoksissa, missä vastaavaa toimintaa. Koulutusta toimintaa ohjaavalle henkilöstölle.

Tiedotuksen ja koulutuksen halutaan kattavan kaikki ammatillisen koulutuksen osapuolet, myös opiskelijat. Yhtenä vahvana erillisteemana nousee perusopetuksen suuntaan kohdistuva tiedotustarve. Tiedottamista tulisi lisätä esimerkiksi eri koulutusalojen vaatimuksista, ammatillisten oppilaitosten käytännöistä ja tarjolla olevista tukipalveluista:

Perusopetuksen tiedotusta tulee vahvistaa, mikä on tukitoimien mahdollisuus jatko-opinnoissa. Toisen asteen oppilaitoksien verkostoitumista ja tiedon jakamista toimivista malleista.

Peruskoulujen ohjaajien tulisi paremmin tuntea eri alojen vaatimukset, joihin opiskelijoita ohjaavat.

Tiedotus opintoaloista ja opiskelun sisällöistä pitäisi viedä peruskoulutasolle esim. kutsumalla peruskoulun opettajia vieraaksi amoon.

6 Lämpäisyhankkeiden kokemukset – Yhteenvetoa ja pohdintaa

6.1 Mikä selittää läpäisyn muutoksia tai muuttumattomuutta?

Lämpäisyhankkeiden yhteistyökumppaneilta ja toiminnan kohteilta kysyttiin siis opiskelijoiden läpäisyssä tapahtuneista muutoksista (kts. luku 3.3.). Näissä tulkinnoissa vastaajat (yleensä opettajat) arvioivat mikä selittää läpäisyn paranemista tai heikentymistä hankkeiden 2011–14 aikana. Tuloksista voi tehdä sen tulkinnan, että läpäisyhankkeiden käytännöt näkyvät hyvin vahvasti ja laajalla skaalalla myönteisten muutosten taustasyynä. Tämä voi tarkoittaa hanketoiminnan onnistumista tai sitten sitä, että läpäisyhankkeet ovat kohdistaneet oman toimintansa juuri oikeisiin asioihin, eli läpäisyyn vaikuttaviin asioihin. Tässä luvussa tulkitaan asiaa hankehaastattelujen ja muun aineiston perusteella ja tuodaan vielä lisää näkökulmia läpäisyn muutoksen syihin.

Aiemmissa seurantatutkimuksen raporteissa tehokkaan läpäisyn oppimisympäristöä on jäsennetty opiskelijaan liittyvien tavoitteiden ja opiskelijakokemusten kautta (esim. Vehviläinen & Koramo 2013). Läpäisyn tehostaminen edellyttää *innostamista, luotsaamista, hyväksyntää ja huolenpitoa*. Lisäksi on tietenkin huolehdittava *opettamisesta*. Näitä tavoitteita vastaavat opiskelijakokemukset. Ammatillisessa koulutuksessa tavoiteltavia kokemuksia ovat *haluan tehdä, tiedän mitä teen, kelpaan ja jaksan*. Opettämisen ja tutkinnon suorittamisen kannalta avainkokemuksia ovat *opin ja osaan*.

Vuoden 2014 hankehaastatteluiden perusteella opiskelijakokemusten muuttuminen tapahtuu usein kehämäisesti ja varsinaista ”alkusyytä” on vaikea löytää. Pohdinnan jälkeen innostamisen herättäminen nousee kuitenkin usein keskeiseksi lähtökohdaksi. Innostamisen herättäminen edellyttää myös opettajien innostumista, eli opettajan oma into tai innottomuus heijastuu hyvin herkästi myös opiskelijaan. Tältä pohjalta on myönteistä, että monet läpäisyhankkeet puhuvat opettajien innostumisen lisääntymisestä. Uudet menetelmät koetaan mielekkäiksi ja ainakin paikoin opettajat ovat halunneet lähteä kehittämään omaa työtään.

Yhteistoiminnallisuus ja osallisuus nousevat myös vahvasti esiin hankehaastatteluissa. Opiskelijoiden osallistaminen omaan oppimiseensa tuottaa usein myönteisiä kokemuksia. Osallisuus on uusissa oppimisympäristöissä rakenteellisesti mukana, opiskelijat tuottavat ja tallentavat esimerkiksi oman opetusmateriaalinsa. Osallisuutta ja yhteistoiminnallisuutta ei siis ulkoisteta (esimerkiksi teemapäiviin tai oppilaskuntiin) vaan se on sisäänkirjoitettu kaikkeen toimintaan.

Voidaan nostaa esiin myös *omistajuuden* käsite. Omistajuus viittaa opiskelun hallintaan ja on vielä astetta vahvempi kokemus siitä, että opiskelija on oman oppimisensa subjekti ja määräävä tekijä. Tähän pyritään monessa hankkeessa vaikkakin toisinaan törmätään siihen, että opiskelijat haluavat vain päästä mahdollisimman helpolla. *Päästäkää minut ajattelun vaivasta* on joskus opiskelijakokemuksena opettajien kertomusten mukaan. Omistajuuden lisäämisen toive ei koske pelkästään opiskelijoita vaan aineistossa tulee esiin, että myös oppilaitosten johdon ja opettajien toivotaan vapautuvan passiivisen subjektin roolista aktiiviseksi toimijaksi. Työhyvinvointi yleensä lisääntyy kun ihmiset pääsevät vaikuttamaan oman työnsä sisältöön ja sen kehittämiseen.

Yksilöllistäminen ja joustavat opinpolut mainitaan hyvin usein läpäisyyn myönteisesti vaikuttavina asioina. Asetta laajemmin voidaan puhua *henkilökohtaistamisesta*, joka tarkoittaa opiskelijan huomion kiinnittämistä yksilönä ja siihen liittyvää arvomaailmaa. Henkilökohtaistamiseen kuuluu kannustaminen ja opiskelijan huomion kiinnittäminen omaan persoonanaan. Lokakuussa 2014 Kolvi Oy-hankkeessa järjestetyn opiskelijafoorumin keskeisin anti oli se, että kelpaamisen kokemus on opiskelijoille ehkä sittenkin kaikkein tärkein. Foorumiin osallistuneet opiskelijat eivät puhuneet juuri mitään yksilöllisistä opinpoluista, sen sijaan puhuttiin siitä miten opiskelijat tulisi hyväksyä sellaisina persoonina ja yksilöinä kuin he ovat. Tätä kautta opiskelijan kohtaamiseen tulee usein myös automaattisesti hyvän opiskelijahuollon ominaispiirteitä, eli huolenpidon ja tukitoimien tarjoamista.

Vuonna 2013 tehdyssä seurantalutkimuksessa nostettiin esiin erilaisia läpäisyn ongelmakohtia ja erityiskysymyksiä. Tilastot osoittavat, että ammatillisen koulutuksen läpäisyssä on suunnattoman paljon vaihtelua ja hajontaa. Vuoden 2013 seurantaraportissa (Vehviläinen 2014) käsiteltiin muun muassa seuraavia erityiskysymyksiä:

- yli 18 vuotiaiden opiskelijoiden keskimääräistä suurempi eroamistodennäköisyys
- oman koulutusalaansa sukupuolivähemmistönä olevien (ns. ainokaisten) haasteet
- eri koulutusalojen erot läpäisyssä
- pääkaupunkiseudun erityiset haasteet
- isojen ja pienten koulutuksen järjestäjien erityiset haasteet

Näitä kysymyksiä pidettiin esillä myös vuonna 2014, mutta tulokset eivät tuoneet mitään merkittävää lisäarvoa. Tässä yhteydessä voidaan mainita kuitenkin esimerkiksi pääkaupunkiseudun erityishaasteista. Pääkaupunkiseudulla läpäisyluvut ovat suhteellisen heikot.

Hankehaastattelujen mukaan pääkaupunkiseudun tilanteeseen vaikuttavat monet eri asiat. Yksi seikka on opettajien vaihtuvuus ja pätevien opettajien puute. Tässä on tosin alakohdasta vaihtelua. Opettajien ja muun henkilökunnan työn kannalta merkitystä on myös sillä, että *palapelissä on enemmän paloja ja kokonaisuuden hallinta on vaikeampaa*. Toimijoita (esimerkiksi koulutusyksiköitä, työssäoppimispaikat) on huomattavan paljon ja hyvien vakiintuneiden yhteistyösuhteiden rakentaminen vaatii paljon työtä. Pääkaupunkiseudulla tarvitaan haastattelujen mukaan muuta maata enemmän epävarmuuden sietokykyä ja luovuutta.

Suurimmat selittävät tekijät löytyvät kuitenkin pääkaupunkiseudun opiskelijoista ja heidän tilanteestaan. Alakohtaiset erot ovat olemassa, mutta joillekin koulutusaloille opiskelijoita otetaan vertauskuvallisesti suurin piirtein kadulta. Pääkaupunkiseudulle tulee paljon opiskelijoita muualta Suomesta, jolloin he ovat usein juurettomia ja rajujen muutosten keskellä. Opiskelijoilla on huomattavan paljon erilaisia vaihtoehtoja, esimerkiksi työhön meno, ja tätä kautta opiskelua haittaavia houkutus- ja hidasteita. Liikenneyhteydet eri koulutusyksiköiden välillä ovat isossa roolissa; mittakaava on pienempi kuin esimerkiksi Lapissa ja opiskelijat eivät mielellään kulje pitkiä ja hankalia koulumatkoja. Myös sosiaaliset ja asunnonsaantiin liittyvät ongelmat ovat haastattelujen mukaan tyypillisempiä pääkaupunkiseudulla. Asumiskustannukset ovat korkeat Helsingissä ja opiskelijan eläminen edellyttää usein työssäkäyntiä opiskelun ohessa

Aineistossa mainitaan myös maahanmuuttajataustaisten suurempi määrä pääkaupunkiseudun läpäisyyn vaikuttavana asiana. Lisäksi eräs vastaaja puhuu sosiaali- ja terveystoimen riittämättömyydestä resursseista tukea perheitä ja tukea tarvitsevia opiskelijoita. Isossa

kaupungissa yksilön on helpompi kadota tietämättömiin ja moniammatillinen yhteistyö ontuu välillä tietosuojaan taakse mentäessä ja vastuuta pakoiltaessa.

Haastatteluissa käytiin läpi myös erityisten ongelma-alojen ja tutkintojen tilannetta. Kone- ja metallialan tutkimuksessa eroprosentit ovat huomattavan korkeat. Tämä tutkinto onkin monessa läpäisyhankkeessa pilotoinnin kohteena. Kone- ja metallialan eroprosenttien syitä on tarkasteltu aiemmassa raportissa (Vehviläinen 2014). Vuoden 2014 hankehaastatteluissa selittäviksi tekijöiksi mainittiin myös se, että ainakin paikoin opiskelijaryhmät ovat totuttua heterogeenisemmät, jolloin ns. hyvät opiskelijat eroavat herkemmin. Haastatteluissa tuli esiin myös se, että kone- ja metallialalla on toisinaan koko alan läpäisevä alemmuuden kulttuuri. Opiskelijat kokevat ”joutuneensa” alalle ja myös opettajat jakavan alan heikon itsearvostuksen, tämä *me ollaan vaan tällaisia metallimiehiä* -kulttuuri on siis täysin vastakkainen myönteisen ja vahvan ammatti-identiteetin kanssa. Monessa hankkeessa onkin kehitetty käytäntöjä, joilla pyritään lisäämään itsearvostusta ja alan yleistä statusta.

Määrällisen seurannan tulokset osoittavat myös yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden huomattavan heikot läpäisyprosentit. Hankehaastatteluiden ja muun aineiston perusteella tälle asialle voidaan löytää selityksiä. Tämän ikäryhmän opiskelijoilla eroamisen syyt vaihtelevat huomattavan paljon ja eroaminen voi tapahtua myös sellaisista syistä, jotka eivät ole mahdollisia nuoremmille opiskelijoille. Yli 20-vuotiaina eronneissa on esimerkiksi niitä, joiden opinnot jäävät roikkumaan ja eroaminen tapahtuu 3-4 opiskeluvuoden jälkeen. Lisäksi tässä ryhmässä aikuistuminen iskee päälle ja opinnoista erotaan työhön menon, perheen tai erilaisten taloudellisten syiden takia. Aikuiset yli 20-vuotiaat kokevat usein opiskelukaverinsa myös lapsellisiksi, eli eroamista selittää heikko yhteisöllisyys 16-vuotiaiden opiskelijoiden kanssa. Yli 20-vuotiaiden ikäryhmässä on myös paljon niitä, joilla on taustallaan erilaisia ongelmia ja myös aikaisempien opintojen keskeytymisiä. Aiemmat keskeyttämiset lisäävät uuden keskeyttämisen riskiä ja monessa hankkeessa onkin pyritty luomaan palveluita *paluun tukeen*, eli tilanteisiin, joissa opiskelija palaa jatkamaan aiemmin keskeytyneitä opintoja.

6.2 Opettajuus ja ryhmänohjaajuus muutoksessa

Yksi seurantatutkimuksen kiistaton ja yleinen havainto on se, että läpäisyhankkeet ovat luoneet kehittämishaasteita opettajan ja ryhmänohjaajan työn uudistamiselle. Etenkin opinnoista eroamisen ja huolivaiheen ohjauspalveluiden kannalta tärkein vaatimus liittyy siihen, että opettajat kykenevät tunnistamaan opiskelijan erilaiset ongelmat ja opintojen hidasteet. Läpäisyhankkeissa puhutaan ”heikoista signaaleista”, joiden ilmetessä opiskelija tulisi poluttaa eteenpäin ohjauksen ja tuen pariin. Opettajalta ja ryhmänohjaajalta vaaditaan siis tietoa, taitoa ja oikeaa asennetta, jolla opiskelijan ongelmiin voidaan tarttua aikaisessa vaiheessa. Lisäksi on oltava selkeät ja sovitut toimintakäytännöt. Monessa hankkeessa onkin kehitetty käytäntöjä juuri tähän heikkoon signaaliin liittyen.

Hankehaastatteluissa ja aineistoa lukiessa törmää opettajuuden käytäntöihin ja tapoihin, jotka tuntuvat jo ensikuulemalla muuttamisen arvoisilta. Eräänä esimerkkinä voidaan mainita tilanteet, joissa ryhmänohjaaja ei tiedä oman ryhmänsä opiskelijan asuvan opiskelija-asuntolassa. Kun opiskelijan poissaoloja ihmetellään, niin luontevin vaihtoehto olisi yhteistyö asuntolan kanssa ja esimerkiksi tarvittavien herätystoimien organisointi.

Eräissä hankehaastattelussa keskusteltiin siitä, miten opettajan tulee osata menettää ”hallinnan tunne”. Opettamisessa ei voi enää mennä valmiiden kaavojen ja rutiinien mukaan

vaan opettajan on kohdattava epävarmuutta ja muutoksia eri muodoissaan. Epävarmuuden sietokyvystä tulee uusi ammattitaitovaatimus ja tähän liittyviä tarpeita tulee monesta eri suunnasta. Ensinnäkin koulutusjärjestelmän rakenteellisten muutosten kautta. Esimerkiksi yhteishaun ja rahoitusjärjestelmän muutokset sekä järjestäjien yhteenliittymisen vaikutukset heijastuvat myös opettajien työhön. Toisaalta monet koulutuksen järjestäjät tekevät omia organisaatiomuutoksiaan ja ovat vaikkapa keskellä yt-neuvotteluja. Näiden paineiden lisäksi myös opetuksen ja oppimisympäristöjen muutokset liittyvät usein siihen, että opetuksen on oltava joustavampaa, luovempaa ja enemmän projektityyppistä. Näitä paineita luovat erilaiset kehittämishankkeet, mutta myös opiskelijat. ”Uusi opiskelija” on tietoinen oikeuksistaan, osaa vaatia ja osallistua ja äänestää tarvittaessa jaloillaan. Useassa hankehaastattelussa tuli esiin, että perinteinen tiedonjakomalli ei enää käy päinsä.

Opettajat on siis haastettu muuttumaan ja tietyllä tavalla voidaan sanoa, että opettajilta edellytetään aiempaa enemmän projekti- ja päätöksentekijän sekä luovien alojen mentaliteettia. Tässä muutosten ja innovaatioiden keskellä on kuitenkin paradoksaalista, että ihmisten (myös opettajien) puolustusmekanismit perustuvat usein vanhoihin rutiineihin ja rakenteisiin. Mitä enemmän opettajia siis haastetaan epävarmuuden sietämiseen ja muutoksiin, sitä enemmän on vetovoimaa myös päinvastaiseen suuntaan, jossa haetaan turvaa vanhoista rutiineista ja pysyvyydestä.

Yksi kiistaton muutosvaatimus on myös se, miten opettajilta ja ryhmänohjaajilta edellytetään aiempaa enemmän yhteistyötä. Yhteistyön lisääntyminen on myös yksi läpäisyhankkeiden vaikutuksista.

Myös attoaineiden integrointi ajaa opettajia yhteistyöhön. Haastatteluiden perusteella attoaineiden opettajat ovat lähtökohtaisesti kiinnostuneempia yhteistyöstä. Tätä selittää yksinkertaisesti se, että attoaineiden integrointi lisää attoaineiden kiinnostavuutta opiskelijoiden mielissä. Attoaineiden opettajien työmotivaatio lisääntyy, jos omaan opetukseen suhtaudutaan kiinnostuneesti.

Opettajien ja ryhmänohjaajien työnkuvan muuttumisessa on yleisellä tasolla kyse siitä, että läpäisyhankkeiden myötä on yhä enemmän puhuttu ohjauksellisuudesta ja *kaikki ohjaa* -periaatteesta. Opiskelijan ohjaaminen on kaikkien vastuulla, ohjausta ei voi rajata pelkästään opinto-ohjaajan työksi. Ohjauksellisuuden laajeneminen näkyy aineistossa erittäin monessa muodossa ja eri tasoilla. Ohjauksellisuus laajenee myös erilaisen vertaistuen (esim. opiskelijatutorit) ja itseohjautuvuuden kautta. Erässä hankkeessa puhuttiin siitä, kuinka koko oppilaitos on ottanut vastuuta opiskelijoiden ohjauksesta. Jos opiskelija esimerkiksi istuu vaan käytävällä, niin myös keittäjillä ja kiinteistönhoitajilla on legitiimi oikeus kysellä mikä on ongelmana ja he voivat ohjata opiskelijaa eteenpäin tarpeen mukaan.

Jos ohjauksellisuus lisääntyy, niin äkkiä ajateltuna voisi luulla, että opinto-ohjaajien työtaakka kevenee ja varsinaiset ohjausresurssit voidaan käyttää muuhun. Näin ei kuitenkaan ole vaan useat hankkeet puhuvat siitä kuinka opinto-ohjaajien työmäärä on itse asiassa lisääntynyt. Tätä selittää osaltaan tarpeiden generointi. Läpäisyhankkeet ja muu toiminta generoi jatkuvasti lisää ohjaustarpeita, opiskelijoille tarjotaan joustavia mahdollisuuksia ja vaihtoehtoisia polkuja, joiden suunnittelu ja toteuttaminen vaativat paljon ohjaustyötä. Samaan suuntaan vaikuttaa myös opiskelijoiden osallistaminen ja aktivointi. Opiskelijoita kannustetaan hakemaan ohjausta ja olemaan vaativia asiakkaita myös opinto-ohjaajien suuntaan. Kyselevä ja aktiivinen opiskelija lisää opinto-ohjaajan työmäärää. Lisäksi on huomattava, että monialaisen yhteistyön lisääntyminen ja opettajien lisääntynyt ohjausak-

tiivisuus vaatii usein opinto-ohjaajien tekemää koordinointia. Opinto-ohjaajat ovat aiempaa useammin ohjaustoimenpiteiden ”keskiössä”, pääasiallisena toimijana.

Opettajien työn kannalta on syytä huomata, että monet kehittämisvaatimukset saatetaan kokea myös omaan työhön kohdistuvana arvosteluna. Yleisesti ottaen kaikki kehittäminen ja uudistaminen sisältää myös kritiikkiä entisiä tapoja kohtaan. Kritiikissä ja vaatimuksissa on puolestaan aina mukana eräänlainen syyttämisen ajatus. Hankehaastattelujen perusteella on mahdollista, että esimerkiksi huolivaiheen ohjauspalveluihin ja ”hyvään” keskeyttämiin kuuluvat toimenpiteet voidaan tulkita omaan työhön kohdistuvana arvosteluna tai ainakin kontrollointina. Eroamassa olevien opiskelijoiden kohdalla pyritään usein varmistamaan onko opiskelijalle tarjottu erilaisia vaihtoehtoja tai onko opiskelijan kanssa ylipäätään keskusteltu tämän ongelmista. Näitä asioita kyselevä hanketyöntekijä tai opiskelijahuollon edustaja tekee yhdestä näkökulmasta katsottuna hyvää huolivaiheen ohjauspalvelua, mutta opettajien näkökulmasta kyselyt ja tarkistukset saatetaan kokea syytöksenä.

Myös yhteistyöhön kannustavat vaatimukset lisääntyvät. Kesällä 2014 tehdyssä kyselyssä hankkeet nostivat esiin yhteistyön kehittymisen eri muodoissaan. Koulutuksen järjestäjän sisäisen yhteistyön osalta voidaan nostaa esiin hyvien käytäntöjen levittäminen eri koulutusyksiköihin ja erilaisten yhteistyöryhmien lisääntyneet käyttäminen.

Hankkeet puhuivat myös monialainen yhteistyön tiivistymisestä ja kehittymisestä. Tässä yhteydessä voidaan mainita erilaisten ohjaavien mekanismien merkitys yhteistyön vauhdittajina (uusi oppilas- ja opiskeluhuollon laki, nuorisotakuu). Alueellisen ja paikallisen toiminnan tasolla muutoksina mainitaan esimerkiksi alueen oppilaitosten välisen yhteistyön lisääntyminen. Yhteistyön kehittämisen osalta läpäisyhankkeet ovat toimineet aloitteiden tekijänä. Koollekutsuminen tarkoittaa laajasti ymmärrettynä sitä, että läpäisyhanke kokoaa eri toimijoita läpäisyteeman ympärille, jolloin yhteistyö fokusoituu uudella ja tarkemmalla tavalla.

6.3 Osaamisvaatimukset

Hankehaastatelussa puhuttiin eri ammattien ja koulutusalojen osaamisvaatimuksista. Monella alalla on eräänlaisia kriittisiä osaamisvaatimuksia, joita ilman alalla ei voi pärjätä. Esimerkiksi kaavoituksen osaaminen vaatii hyvää visuaalista hahmottamista ja niin edelleen. Ammatit asettavat erilaisia vaatimuksia myös luonteenpiirteille, esimerkiksi metallialan töissä tarvitaan usein paljon pedanttisuutta ja pikkutarkkuutta. Varsinkin luonteenpiirteisiin liittyvät vaatimukset tulevat usein yllätyksenä opiskelijalle.

Nämä ammattien ja koulutusalojen osaamisvaatimukset johtavat pohtimaan sitä, missä määrin peruskoulun ammatinvalinta pystyy tarjoamaan riittävästi tietoa kaikista vaatimuksista? Ja missä määrin ammatinvalinnan epäonnistumisessa ja yleisessä eron syyssä ”ala ei kiinnosta” onkin kyse enemmänkin sopimattomuudesta? Tämä kokemus olisi syytä pilkkoa pienempiin osiin ja miettiä sitä, puuttuuko opiskelijalta näitä avainvalmiuksia vai ovatko esimerkiksi luonteenpiirteet vääränlaisia kyseiselle alalle.

Kriittiset osaamisvaatimukset ja persoonaan liittyvät vaatimukset asettavat haasteita ammatinvalinnan ohjaukselle. Laajemmin ymmärrettynä kyse on kuitenkin *yhteisen tiedon rakentamisesta*. Ammatillisen koulutuksen kaikilla osapuolilla (opinto-ohjaajat, opettajat, opiskelijat, työelämän edustajat) tulee olla yhteinen tieto tietyn ammattialan osaamisvaa-

timuksista. Oikean tiedon lisäksi on tietenkin huolehdittava siitä, että taidot ovat opetettavissa, opittavissa ja arvioitavissa. Läpäisyhankkeiden kokemusten perusteella yhteisen tiedon rakentaminen ja siihen liittyvä yhteistyö tulisi olla eräs tärkeä teema jatkossa.

6.4 Digitaalinen opettajuus

Digitaalinen opettajuus tarkoittaa laajasti muotoiltuna sitä, että somepedagogiikan yleistymisen myötä opettaminen ja oppiminen tapahtuu yhä useammin verkossa tai esimerkiksi erilaisten äly- ja mobiililaitteiden avulla.

Tähän liittyvistä käytännöistä on syytä mainita Itä-Savon ammattiopistossa Smart & Flexible -hankkeessa kehitetyt menetelmät. Kone-metallialan opinnoissa on käytetty *tikkukurssia*, jossa kaikki opetusmateriaali on ladattu muistitikulle. Matkailu-, ravitsemis-, ja talousalan innovaatio on *rautalankakokki ja refleктоivan oppimisen ekosysteemi*.

Näiden käytäntöjen ydintä voi lähteä purkamaan siitä, että ne perustuvat tutkintovaatimusten, opetustilanteiden ja opintosuoritusten tallentamiseen. Tämä mahdollistaa sen, että oppimisympäristössä on loputtoman toiston, takaisin kelauksen ja joustavan tekemisen mahdollisuus. Videoituja esimerkkejä (esim. tietyn työtehtävän tekemistä) voidaan katsoa aina uudestaan ja oppiminen tapahtuu tätä kautta.

Käytännöt voidaan tiivistää siihen, että *some on aina läsnä* ja oppimisympäristö laajenee sekä ajallisesti että paikallisesti. Opettajan kannalta tässä on kyse myös siitä, että menetelmät perustuvat kärjistetyksi sanottuna opettajan monistamiseen ja kloonamiseen. Kun some on aina läsnä ja saatavilla, hajallaan erilaisissa tableteissa ja tietokoneissa, niin opettajan ei tarvitse aina olla läsnä. Digitaalisen opettajuuden käytännöt ovat siis suoraan vastineita niille käytännöille, joissa toivotaan esimerkiksi pariopettajuutta tai samanaikaisopettajuutta. Tietyllä tavalla ne ovat vastakkaisia myös niille argumenteille, joissa pyydetään lisää resursseja lähiopetukseen.

Koetaanko digitaalinen opettajuus ja somepedagogiikka siis uhkana opettajien keskuudessa? Paikoin näin voi olla, mutta esimerkiksi Smart & Flexible -hankkeen kokemukset osoittavat, että kyse on enemmänkin opettajan työn muuttumisesta. Esimerkit viittaavat kaiken lisäksi siihen, että työ muuttuu mielekkäämpään suuntaan. Mielekkyys syntyy osin siitä, että nämä käytännöt lisäävät opiskelijan motivaatiota ja tehostavat myös läpäisyä.

Hyvien vaikutusten taustalla on paljon asioita. Ensimmäisenä voidaan nostaa esiin se, että opiskelijat osallistetaan opetusmateriaalin tekemiseen. Opiskelijat tekevät itse oman oppimisympäristönsä. Hankkeessa puhuttiin siitä kuinka opiskelijat kytetään osaksi tuotantotiimiä, opiskelijat tekevät opintomateriaalia (esim. videoivat työsuoritusta) samalla kun suorittavat opintoja.

Eräs erittäin keskeinen asia on se, miten käytännöt varmistavat sen, että opiskelijat pysyvät aina aktiivisina ja oppimisprosessiin ei tule katkoksia. Eräs eroamisen systä on se, että opiskelijoilla on ”tekemisen puutetta”. Haastatteluissa tätä on kuvattu siten, että opiskelijat saavat erilaiset työsuoritukset tai opintotehtävät valmiiksi, mutta seuraavaa vaihetta ei päästä aloittamaan. Aloittamisen esteinä voi olla materiaalin puuttuminen, vapaiden koneiden puute, lukujärjestykselliset asiat tai se, että opettaja ei ole paikalla. Opintosuoritusten välissä voi olla erilaisia luppoaikoja ja turhauttavia taukoja.

Digitaalisessa oppimisessa tällaisia taukoja ei tule vaan opiskelijoilla on aina mahdollisuus tehdä jotakin. Esimerkiksi Smart & Flexible -hankkeessa kone- ja metallialan opiskelijat voivat ”tikkurssillaan” tehdä suoritteita oman aikataulunsa mukaan, suorituksia voi tehdä toistaen ja välillä voi katsoa mallisuorituksia. Tästä voi päätellä myös sen, että nämä käytännöt tukevat niitä opiskelijoita, jotka turhautuvat perinteisen opetuksen hitauteen ja haluavat edetä nopeammin.

Hankkeen toimijoiden mukaan käytännöt nostavat ”terävimmän kolmanneksen” esiin. Ryhmä jakaantuu automaattisesti ”hyviin, keskinkertaisiin ja huonoihin”. Se että terävin kolmannes nousee esiin on osaltaan sidoksissa siihen, että menetelmät myös vaativat huomattavan paljon opiskelijoilta. Opiskelijalla on oltava omaa vastuuta ja oma aktiivisuus ratkaisee etenemisen vauhdin. Opiskelijalta vaaditaan sitä *ettei vaan kuuntele*. Hankkeen mukaan opiskelijoiden vastuutus toimiikin käytäntöjen punaisena lankana ja perustana.

Smart & Flexible -hankkeen kokemusten myötä käytäntöjen hyvä puoli on kuitenkin se, että ”hyvien” saaman lisäarvon lisäksi käytännöt mahdollistavat myös erityistuen huonommille opiskelijoille. Tämä johtuu osaltaan siitä, että opettajalta vapautuu työaikaa yksilölliseen ohjaamiseen ja tukemiseen. Käytännöissä on sisäänrakennettuna erilaiset rästäpajat ja tukiopetus, koska kaikki opintovaatimukset on tallennettu digitaalisesti ja omaa opintopolkua voidaan kelata takaisinpäin.

Kaikki opiskelijan tarvitsema opiskelumateriaali on koko ajan läsnä. Smart & Flexible -hankkeessa on kehitetty myös seurantajärjestelmää, jossa opettajat voivat katsoa mitä opintosuorituksia on jäänyt tekemättä ja ohjaavat opiskelijan tekemään näitä. Tätä kautta opiskelijat voidaan ohjata myös takaisin perusasioiden pariin. Perinteisessä opetuksessa opiskelija ohjataan usein uusiin asioihin ilman että aiemmin opettujen asioiden oppiminen varmistetaan. Nämä osaamiskatveet ovat usein perusasioissa ja paljastuvat siis viiveellä esimerkiksi työelämän palautteen johdosta.

Hankkeen somekäytännöt siis vaativat opiskelijalta enemmän, mutta kokemusten perusteella vaatimuksiin ollaan valmiita myös vastaamaan. Tähän on yksinkertainen selitys: käytännöt koetaan motivoiviksi.

Opiskelijoiden motivaatiota lisää ennen kaikkea se, että digitaalinen opettajuus ja muut somekäytännöt lisäävät opiskelun hallinnan kokemusta. Itä-Savon ammattiopiston omien opiskelijapalautteiden perusteilla näiden alojen (kone- ja metalliala, marata-ala) opiskelijoilla on selkeämpi kuva tutkinnon sisällöstä ja opiskelijat ovat selvillä siitä *mistä opiskelu koostuu*. Tämä opiskelun hallinnan kokemus ja tieto omien opintojen sisällöstä on yhteydessä opintojen hyvään läpäisyyn.

Hallinnan kokemukseen pyritään ”ison kuvan” rakentamisella. Esimerkiksi marata-alan käytännössä (rautalankakokki, refleктоivan oppimisen ekosysteemi) tähän kokonaisuuden rakentamiseen kuuluu myös arviointikriteerien avaaminen. Arviointikriteerit avataan konkreetiksi opiskelijalle ja opiskelija ymmärtää tätä kautta mitä hänen tulee oppia. Oman osaamisen arvioiva tunnistaminen tuodaan jokapäiväiseen arkeen ja opiskelijan kokemuksessa pyritään siihen, että opiskelija tietää *mitä minä opin tänään ja miten minä osaan sitä arvioida*.

Kun tutkinnon rakenne ja osaamisvaatimukset on purettu yhdeksi (näkyväksi) kokonaisuudeksi, niin opiskelija saa selkeän kuvan mitä opinnoissa vaaditaan ja millaiseen am-

mattiin hän on valmistumassa. Hankkeen kokemusten mukaan tässä saadaan realistinen kuva ammatista ja opiskelija voi myös käyttää mielikuvitustaan mitä hän voisi jatkossa tehdä. Esimerkiksi kokin työ voidaan kuvata kokonaisuutena, jossa näkyvät sekä ammatin rutiinimaiset että luovat puolet. Toisaalta tästä syystä somepedagogiikan käytännöt myös vaativat kokonaisuuden hallintakykyä sekä opiskelijalta että opettajalta.

Myös oppimistiloilla on iso merkitys opiskelijoiden motivaation kannalta. Itä-Savon ammattiopistossa on pyritty siihen, että kone- ja metallialankin työsalit ovat isoja ja viihtyisiä. Langaton verkko on käytössä kaikkialla.

Somepedagogiikan käytännöt voidaan tiivistää siihen, että opetus ja oppiminen eivät sinällään muutu mihinkään, kyse on enemmänkin oppimisen ympärillä tapahtuvien asioiden muuttumisesta. Esimerkiksi marata-alan opinnoissa puuron keittäminen opetetaan ja näytetään ihan samalla tavalla kuin aiemmin. Opetuksen suunnittelu, oppimisympäristö, opetuksen ja osaamisen todentaminen sekä arviointi sen sijaan muuttuvat. Somepedagogiikassa puuro voidaan keittää yhä uudestaan ja uudestaan, puuro voidaan keittää paremmin ja opiskelija voi palata katsomaan mikä puuron keittämisessä olikaan olennaista ja missä tuli tehtyä virheitä. Lisäksi puuron keittäminen paljastuu vain pieneksi osaksi tutkinnon ja ammatin kokonaisuutta, jolloin sen keittämisen oppimisen mielekkyys ja myös pakollisuus tulee esiin.

Ainakin Smart & Flexible -hankkeen kokemusten mukaan somekäytännöt siis vaativat paljon sekä opiskelijalta että opettajilta. Opiskelijoiden motivaatio lisääntyy ja myös opettajien koetaan saaneen lisää motivaatiota uusien käytäntöjen myötä. Into lisääntyy sitä kautta kun opiskelijoiden huomataan oppivan.

Somekäytännöillä on siis kiistatta hyviä vaikutuksia. Kuten monessa muussakin käytännöissä näiden hyvien vaikutusten saavuttaminen vaatii kuitenkin paljon kehittämisresursseja suunnitteluvaiheessa. Sen jälkeen kun erilainen suunnittelu- ja valmisteluvaihe on ohi, niin tallennetut opintovaatimukset on helppo päivittää esimerkiksi opetussuunnitelmien ja tutkintojen uudistuessa.

6.5 Opiskelun hallinta ja ison kuvan rakentaminen

Itä-Savon ammattiopiston Smart & Flexible -hankkeen kokemusten perusteella voidaan sanoa, että somepedagogiikan käytännöt lisäävät opiskelun hallinnan kokemusta ja tällä on huomattavia myönteisiä vaikutuksia. Opiskelun hallinnalla tarkoitetaan sitä, että opiskelija on ”kartalla” omista opinnoistaan; oman opiskelun kokonaisuus, tavoitteet, tehdyt suoritukset, jäljellä olevat tehtävät ja mahdolliset rästit ovat tiedossa. Aiemmassa seurantatutkimuksen raportissa opiskelun hallinnan kokemus nostettiin keskeiseksi opintojen sujuvuutta lisääväksi tekijäksi. Opintojen keskeyttämiseen ja pitkittymiseen näyttäisi hyvin usein liittyvän eräänlainen epäselvyys omien opintojen tilanteesta. Tästä syytä voidaan katsoa mitkä muut käytännöt ja toimintatavat lisäävät opiskelun hallintaa.

Yksinkertaisin tapa lisätä opiskelun hallintaa on ohjauksen, seurannan ja tiedotuksen lisääminen. Rästiin jääneitä opintoja tulee seurata, tulevat suoritusvaatimukset ja aikataulut tulee olla tiedossa ja ylipäänsä opintojen läpinäkyvyyttä tulee lisätä. Tällä hetkellä opiskelijat eivät aina ole tietoisia omien opintojensa tilanteesta. Eräissä hankehaastattelussa kerrottiin tositapaukseen perustuvaa tarinaa, jossa opinto-ohjaaja sanoi opiskelijalle että

tältä puuttuu tiettyjä opintosuorituksia. Opiskelija oli vastannut: *enhän mä millään kerkiä kun mä valmistun jouluna.*

Merkillepantavaa on se, että opiskelun hallintaa voidaan kehittää myös opetusmenetelmien ja oppimisympäristöjen kehittämisen kautta. Läpäisyhankkeet ovat osoittaneet esimerkiksi attoaineiden integroinnin suuren hyödyn. Attojen integrointi tuo opintoihin kokonaisvaltaisuutta ja auttaa hahmottamaan ammatin kokonaisuutta. Attointegroinnissa pyritään siis samaan ”ison kuvan” hallintaan joka toteutuu somepedagogiikassa.

Läpäisyhankkeissa on kehitetty ja toteutettu suhteellisen paljon attointegrointia ja tämä tulee olemaan keskeinen tema myös viimeisenä hankevuonna 2015. Hankekokemusten perusteella attojen integrointi edellyttää hyvää yhteistyötä atto-opettajien ja ammattinopettajien kesken. Attojen integrointi on yhdistettävä opintojen suunnitteluun ja ajalliseen opintopolkuun. Opetussuunnitelmat puretaan yhteistyössä ja opettajat katsovat miten attoaineet sijoitetaan tutkinnon kokonaisuuteen.

Opiskelijoiden motivaatio ja opiskelun hallinta lisääntyy yleensä silloin kun oppimisympäristö ja opetus jäljittelevät mahdollisimman paljon työelämän aitoja kokonaisuuksia. Esimerkiksi rakennusalalla on saatu hyviä kokemuksia isoista projekteista, joissa opiskelijat osallistuvat talonrakentamisen kaikkiin vaiheisiin. Voidaan mainita myös Kouvolan ammattiopistossa Joustokaks-hankkeessa toteutettu virtuaalinen yrittäjäyys, jossa opiskelijat luovat liikeidean ja rakentavat oman yrityksen sen pohjalta. Virtuaalisessa yrittäjäydessä simuloidaan yrittämisen kaikkia puolia, kyse on kuin monopolipelistä, jossa myös attoaineet voidaan integroida luontevasti erilaisiin kohtiin.

Läpäisyhankkeiden kokemusten perusteella tarvetta olisi myös aikuiskoulutuksen ja työpaikkojen kaltaisille opetusmenetelmille. Erilaiset asiakastyöt ja pienprojektit koetaan mielekkäinä ja niiden kautta oppiminen tapahtuu aidossa ympäristössä ja aitoa työtä tehden.

Uusien opetusmenetelmien ja oppimisympäristöjen kehittäminen vaatii sitä, että tutkinnot ja opetussuunnitelmat otetaan muokkaamisen ja purkamisen kohteeksi. Monessa hankkeessa uudistukset on saatu heijastumaan opetussuunnitelmatyöhön ja myös pedagogiseen strategiaan. Tutkintojen rakenteita muutetaan ja tutkinnon osia yhdistetään, modulointia lisätään ja tutkinnoittain katsotaan attoaineiden integroinnin mahdollisuudet. Tyypillistä on erilaisten ops-tiimien käyttäminen ja yhtenä yleisenä tavoitteena on oppimisympäristön avaaminen. Tässä työssä opettajat pyrkivät samaan ”ison kuvan” saamiseen ja hallinnan lisäämiseen, jonka koettiin tukevan myös opiskelijoita.

Hankehaastatteluissa on tullut esiin, että joustavien opintomahdollisuuksien luomisen lisäksi on tärkeää pystyä ennakoimaan joustojen tarvetta. Ennakointi tulee rakentaa opiskelijaprofilien mukaan siten, ettei jouduta tekemään *joustoja jouston päälle*. Tällä tarkoitetaan sitä, että opiskelijalle tarjotaan jotain uutta vaihtoehtoista polkua, mutta sitten huomataankin, ettei yksilölliseksi tarkoitettu polku sovikaan hänelle. Opiskelijaprofilointia tulee siis tehdä suhteessa opetusmenetelmiin ja opintopolkuihin. Tätä nykyä profilointia tehdään esimerkiksi ryhmäkeskusteluilla ja osana opetusmenetelmiä. Opiskelija profiloituu opetuksen aikana, mutta tämä on toisinaan liian myöhäistä.

Aineiston perusteella opetusmenetelmien kehittäminen ja joustavat tutkinnon suorittamismahdollisuudet koetaan keskeiseksi läpäisyn tehostamisohjelman tavoitteeksi myös vuonna 2015. Myös oppilaitoksen johto on tätä mieltä heille suunnatun kyselyn perusteella.

Näissä teemoissa tulee korostuneesti esiin se, että oppilaitoksen johdolla on olennainen rooli näiden käytäntöjen vakiintumisen kannalta. Hankkeissa tehtävä kehittämistyö törmää usein erilaisiin esteisiin ja näiden teemojen kohdalla esteet tulevat ehkä kaikkein konkreettisimmin esille. Opintopolkuihin tehtävät muutokset aiheuttavat huomattavan paljon erilaisia heijastusvaikutuksia ja vaativat monen asian yhtäaikaista muuttamista. On mietittävä luku- ja jaksojärjestyksiä ja ratkaistava erilaisia koordinointiin ja logistiikkaan liittyviä asioita. Hankehaastatteluiden perusteella hankkeet voivat viedä kehittämistyötä vain tiettyyn pisteeseen, mutta sen jälkeen etenkin oppilaitosten keskijohdon on otettava isoa roolia vakiinnuttamisen tukena.

Vuoden 2014 kokemusten(kin) perusteella voidaan sanoa, että läpäisyhankkeet ovat saaneet paljon muutoksia aikaan erilaisilla pilotti- ja alakohtaisilla kokeiluilla. Hankkeet ovat osoittaneet miten innovaatioita ja muutoksia luodaan, mutta samalla hankkeet ovat osoittaneet myös oman kehitystyönsä rajat. Seuraavassa alaluvussa käsitellään tarkemmin näitä hanketyön mahdollisuuksia ja rajoja.

6.6 Sitouttaminen läpäisyn kehittämiseen

Kehittämistoiminnalle on tyypillistä, että innovaatiot tapahtuvat yritysten ja erehdysten kautta. Varsinkin laajoihin sosiaalisiin vaikutuksiin pyrittäessä törmätään siihen, että pienelläkin muutoksella on usein heijastusvaikutuksia moneen suuntaan. Esimerkiksi hankkeen pyrkimykset kehittää oppilaitoksen ja nuorisotyön yhteistyösuhteita heijastuvat siihen miten oppilaitoksen opiskelijahuolto kokee uudistusten vaikuttavan omaan toimenkuvaansa. Tai oppilaitokseen suunnitellut teemapäivät rikkovat aina jonkun koulutusalan normaalia arkijärjestystä.

Kehittämistyön vaikutuspiiriin kuuluu siis yllättävän paljon ihmisiä ja käytäntöjen levitessä tarvitaan yhä enemmän sitoutuneita ja tarpeen näkeviä yhteistyökumppaneita. Samalla lisääntyy erilaisten vastustajien ja huonosti sitoutuneiden yhteistyökumppaneiden määrä. Voidaan sanoa, että asianosaisten määrä kasvaa sitä enemmän, mitä merkittävämmästä ja laajemmasta kehittämiskohteesta on kysymys. Asianosaisten määrä kasvaa myös siinä vaiheessa kun hyviä käytäntöjä ja kokeiluja halutaan lähteä vakiinnuttamaan. Kehittämistyö voidaan näin ollen jäsentää erilaisiin vaiheisiin.

Kehittämistyön vaiheita käsiteltiin hankehaastatteluissa ja tämän pohjalta tehtiin jäsenyys läpäisyhankkeiden toimijoille suunnattuun verkkokyselyyn (lokakuu 2014). Tässä jäsenyksessä kehittämistyö ja hyvät käytännöt jaettiin karkeasti kolmeen luokkaan (koriin). Ensimmäisessä korissa ovat ne innovaatiot, käytännöt ja niksit, jotka on todettu toimimattomiksi. Nämä on täytynyt syystä tai toisesta hylätä hankkeen aikana. Toisessa korissa ovat ne asiat, joiden kehittämistä aiotaan jatkaa myöhemmin. Näiden käytäntöjen kehittäminen on siis jäänyt kesken, mutta käytäntöjen potentiaalisuus tunnustetaan. Eräs haastateltu kuvasi tilannetta puhumalla siitä, kuinka nämä käytännöt voivat kyllä toimia, mutta *eivät tässä ajassa eikä tässä maailmassa*.

Kolmannessa korissa ovat sitten ne hyvät käytännöt, joiden vakiinnuttaminen ja levittäminen tuntuu sekä mahdolliselta että tarpeelliselta. Näille käytännöille on yleensä laaja (ennakoitu) sosiaalinen tilaus ja niiden myönteisistä vaikutuksista tuntuu olevan ainakin kohtalainen yksimielisyys. Verkkokyselyssä keskityttiin näihin kolmannen korin käytäntöihin ja oletuksena on, että koulutuksen järjestäjät ovat sitoutuneet näiden käytäntöjen vakiinnuttamiseen viimeisenä hankevuonna 2015.

Miten läpäisyhankkeet sitten ovat luoneet sosiaalista tilausta ja tarpeita hyvälle käytännölle? Yksi selittävä tekijä löytyy itse *läpäisyn* käsitteestä. Kaikki aineisto tukee sitä käsitystä, että läpäisyhankkeet ovat olleet osaltaan nostamassa läpäisyn käsitettä koulutuspoliittisen keskustelun keskiöön omissa organisaatioissaan. Vielä muutama vuosi sitten puhuttiin enemmän pelkästään keskeyttämisestä tai valmistumisesta.

Läpäisyn käsitteen koetaan olevan enemmän kokonaisvaltainen ja prosessimainen. Läpäisy korostaa kaikkien vastuuta ja sen kautta on päästy eroon ongelmakeskeisestä ajattelusta. Läpäisy on tavoite ja haaste, ei niinkään ongelma, este tai vähennettävä haittatekijä. Läpäisyn käsitteen koetaan myös kokoavan erilaisia siihen liittyviä teemoja (eroaminen, opintojen sujuminen jne.) yhteen, jolloin hajanainenkin keskustelu ja vaikkapa kehittämistyö löytää yhteisen kiinnittymispinnan.

Läpäisyä voidaan pitää siis koordinoivana käsitteenä. Läpäisyn kehittämiseksi on laaja sosiaalinen tilaus ja koulutuksen järjestäjien sitoutumista lisää se, että läpäisyn lisääminen on suoraan yhteydessä oppilaitosten saamaan rahoitukseen. Hankehaastattelussa tuli lukuisia kertoja esille kuinka erilaisiin sosiaalisiin intresseihin ja tarpeisiin liittyy myös taloudelliset tarpeet ja osin myös pakot.

Kehittämistyössä ja käytäntöjen vakiinnuttamisessa on huomattava, että sitoutuminen syntyy mielekkyyden ja tarpeen kokemisen kautta. Tämä näkyy kaikilla tasoilla. Esimerkiksi opettajien sitoutuminen onnistuu vain sitä kautta, että opettajat näkevät uusien toimenpiteiden tukevan omaa työtään ja siihen liittyviä tavoitteita. Keskimääräinen opettaja haluaa nähdä opiskelijoidensa oppivan ja mielellään vielä siten, että oma opettamistyö tuntuu motivoivalta ja kevyeltä. Koulutuksen järjestäjien johdon sitoutuminen syntyy siitä, että uudet käytännöt tukevat koulutusorganisaatioiden metatavoitteita. Mielekkyyden ja tarpeen kokemisen lisäksi tarvitaan lisäksi tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden osoittamista. Hankehaastattelussa käsiteltiin sekä onnistuneita että epäonnistuneita sitouttamisen kokemuksia. Erään hankkeen hyvänä kokemuksena oli se, että *hankkeen aikana on opittu että kehittämistyötä kannattaa tehdä*. Hanke kokee saaneensa opettajat, johdon ja myös opiskelijat sitoutumaan. Toisaalla on hankkeita, joissa koetaan että työntekijät eivät lähde kehittämistyöhön muuten kuin rahalla ja sitoutuminen on huonolla tasolla.

Haastattelujen perusteella läpäisyhankkeiden(kin) onnistumisen taustalla on usein se, että hanke "häivyttää" itsensä. Perustyön ja hanketoiminnan välinen kuilu on saatava mahdollisimman matalaksi. Konkreettisesti tämä tarkoittaa sitä, että läpäisyhanke ei korosta omaa nimeään ja logoaan vaan lähestyy yhteistyötahoja mahdollisimman paljon vain erilaisten teemojen ja yhteisten tavoitteiden kautta. Laajemmalla tasolla kuilua pienennetään siten, että kehittämistyötä tehdään kehittämistyön kohteiden (opettajat, johto yms.) kanssa. Opettajat voidaan kutsua työryhmiin ja paikoin on erikseen ns. kehittäjäopettajia, jotka tukevat muita opettajia. Tärkeää on luoda toimiva integraatio myös johdon suuntaan, johdon tulisi johtaa hanketta ja johdon toivotaan myös reagoivan hanketoiminnan tuloksiin.

Hankkeen kohteet ovat mukana hanketoiminnan suunnittelussa ja heidän tarpeitaan kuunnellaan kaikissa vaiheissa, hanketoiminnan sisällöt ja tulokset eivät saa tulla yllätyksenä kenellekään. Monet hankkeet puhuvat myös siitä, kuinka kehittämistyötä tehdään samaan tahtiin perustyön kanssa, eli kehittäminen ja erilaiset pilotit integroidaan mahdollisimman tarkasti normaaliin toimintaan. Hyville hankkeille on leimallista se, että niillä on selkeä käsitys siitä kenelle hanketyötä tehdään ja millaisessa toimintaympäristössä. Epäonnistumiseen liittyy usein se, että asiakasprofiilia ei tunnusteta.

Kehittämistyön vaiheet (ei toimi, kehitetään myöhemmin, vakiinnutetaan) näkyvät erittäin selvästi läpäisyhankkeiden toiminnassa vuonna 2014. Jos keskeisen havainnon tiivistää ja kärjistää, niin läpäisyhankkeet ovat siinä vaiheessa, jossa oman hanketoiminnan rajallisuus alkaa paljastua ja tarvetta olisi perspektiivin laajentamiselle.

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että kehittämistyössä on saatu aikaan paljon onnistumisia ”pienissä” jutuissa. Hyvää käytäntöä on kehitetty tietyille koulutusaloille ja tiettyjen opettajien kanssa. Ongelmana tai rajoitteena on usein ollut se, että käytäntöä on kehitetty pelkästään opettajien ja hanketyöntekijöiden voimin. Käytäntöjen suunnittelu- ja toteutus-työssä ei ole ollut esimerkiksi keskijohdon tai muiden ammattiryhmien edustajia. Tästä syystä käytäntöjen heijastusvaikutukset ovat jääneet toisinaan näkemättä, hankkeet ovat havainneet että *yhden palasen liikuttaminen liikuttaa montia muitakin paloja*.

Käytäntöjen kehittämisessä on törmätty siihen, että vakiinnuttaminen edellyttää kokonaiskuvan hahmottamista ja organisoimista. Käytännöllä on heijastusvaikutuksia esimerkiksi lukujärjestyksiin, opettajien työaikaan ja erilaisiin tilallisiin ratkaisuihin. Tästä syystä monen käytännön kohdalla on havaittu, että toiminnan jatkaminen ja vakiinnuttaminen edellyttää koordinoimista ja asianosaisverkoston laajentamista. Hankehaastattelussa puhuttiin kuvaannollisesti *palapelin kokoamisesta ja ison kuvan hallinnasta*. Kehittämistyön seuraavassa vaiheessa tarvitaan ennen kaikkea oppilaitosten keskijohtoa. Seuraava sitaatti ilmentää erään henkilön tulkintaa keskijohdon roolista:

Hankkeiden ja joidenkin yksiköiden pilotoimat hyvät käytänteet eivät lähde leviämään koko organisaatioon keskijohdon torpatessa ne. Sen jälkeen niistä ei tule yhteisiä käytänteitä, eikä niillä ole mahdollisuutta ”elää”. Joskus vain pitäisi määrätä enemmän asioita ylemmän johdon suunnasta.

Kesällä 2014 hanketoimijoille tehty kysely tukee sitä tulkintaa, että hankkeen toiminta on keskittynyt ns. kentän tasolle. Kuvassa 17 esitetään hankkeiden näkemykset siitä, missä näkyy merkkejä läpäisyn tehostumisesta.

Kuva 17. Läpäisyn tehostumisen näkyminen eri tasoilla

Lähes kaikki vastaajat (89 %) näkivät myönteisiä muutoksia henkilökunnan ja kentän tasolla. Henkilökunnan tasolla yleisimmät muutokset liittyvät osaamisen kehittymiseen, asenteiden muuttumiseen ja uusien menetelmien kokeiluun ja käyttöön. Henkilökunnan

tasolla korostuu hanketoiminnan yleinen merkitys ja ”hyvä kehä” muutosten käynnistäjänä. Vastaajat raportoivat myös hyvien käytäntöjen sisäisestä leviämisestä eri koulutusyksiköiden ja alojen välillä. 41 prosenttia näki muutoksia johdon tasolla. Johdon tasolla nähtiin enimmäkseen yleisen tason muutoksia, harvemmin mitään konkreettisia muutoksia. Läpäisyhankkeet puhuivat siis esimerkiksi uusista linjauksista ja suunnitelmista sekä sitoutumisen ja kiinnostuksen lisääntymisestä.

Hankkeet korostavat myös sisäisen tiedottamisen ja läpäisyyn liittyvien tunnuslukujen seurannan ja voiman merkitystä. Läpäisyindikaattoreita seurataan ja niiden mukaan kehitetään toimintaa. Myös erilaiset rakenteelliset muutokset nähdään muutosten syinä. Seuraava sitaatti summaa melko hyvin erilaisia keskeisiä asioita:

Läpäisyaste, uudistuva rahoitusjärjestelmä, tutkinnon perusteiden uusiutuminen, kiristytvä talous kaiken kaikkiaan, hankkeen kautta on myös nostettu läpäisyasioita esille päälliköiden pedagogisissa palaverissa

Seurantatutkimuksen aineistossa tuli siis selkeästi esiin, että kehittämistoiminnan kohdistaminen on yleensä sidoksissa rahoitukseen. Kehittämistoimintaa kohdistetaan ammatillisen koulutuksen läpäisyyn, koska läpäisy on tulosindikaattoreissa ja koulutuksen järjestäjiä palkitaan hyvästä läpäisystä. Kehittämisen lisäksi myös seurantaa kohdistetaan niihin asioihin, joista saadaan taloudellista hyötyä. Tiivistäen sanottuna näiden asioiden välillä on kolmikantainen yhteys, jossa ”sitä kehitetään ja seurataan, mistä maksetaan”.

Eurot ohjaavat toimintaa, mutta informaatiolla ja tiedolla on ohjaavia vaikutuksia, jotka eivät aina ole sidoksissa rahoitukseen. Esimerkiksi Opetushallituksen tekemän määrällisen seurannan tulokset ja niiden järjestäjäkohtaiset raportit on koettu toimintaa ohjaavana tietona.

Toisaalta tiedon merkitys näkyy myös arjen ja käytäntöjen tasolla. Hankehaastatteluissa tuli esiin, että lisääntynyt tieto muuttaa tulkintoja erilaisista ongelmista. Tiedon ja uuden käytännön avulla voidaan pienentää ongelman ja siihen liittyvien ratkaisujen suuruutta. Esimerkiksi Jyväskylän ammattiopiston PaussiPaikka on paljastanut, että opiskelijoiden ongelmien taustalla ovat hyvin pienet ja yksinkertaiset tekijät ja täten myös ratkaisut, eli ongelman poistaminen, edellyttää vähemmän työtä. Tieto ja uudet käytännöt toimivat näin paljastavina mekanismeina, jotka pilkkovat aiemmin epämääräisenä möhkäleenä näkyneen ongelman pieniin osiin ja osoittavat näille selkeät ratkaisumallit. Uusi tieto ongelmien syistä voi johtaa parempaan ennaltaehkäisyyn tai ongelmien hoitoon liittyviin käytäntöihin.

7 Lopuksi

7.1 Missä menet läpäisyn tehostamisohjelma?

Seurantatutkimuksen yleinen havainto on se, että läpäisyn tehostamisohjelma on kohdistunut oikein ja läpäisyhankkeiden kehittämistyö kattaa erittäin laajasti ammatillisen koulutuksen läpäisyyn vaikuttavia asioita. Läpäisyhankkeet ja koulutuksen järjestäjät ovat melko hyvin huomioineet sen mikä huomioitavissa on. Kaikkiin asioihin ei ole mahdollista vaikuttaa koulutuksen järjestäjien omalla toiminnalla. Jos yhden puuttuvan teeman haluaa nostaa esille, niin työelämäyhteistyö ei ole ollut läpäisyhankkeiden agendana niin vahvasti kuin se voisi olla. Työelämän kanssa tehtävän yhteistyön avulla olisi luultavasti mahdollista löytää vielä lisäarvoa ja kartoittamattomia mahdollisuuksia läpäisyn tehostamiseksi.

Kattavuuden lisäksi läpäisyhankkeet ovat paikoitellen luoneet erinomaisia käytäntöjä, jotka vastaavat opintoeroamisen syihin ja läpäisyn hidasteisiin. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita, että loppuvuonna 2014 tehdyissä eronneiden opiskelijoiden haastatteluissa yhdeksi eron syyksi paikallistui *tekemisen puute*. Opinnot oli organisoitu siten, että työsuoritukset oli mahdollista tehdä hyvin nopeasti ja loppupäiväksi ei ollut mitään tekemistä (koneita ei ollut vapaana, opettajaa ei löytynyt yms.). Esimerkiksi tässä raportissa jo aiemmin mainitut Smart & Flexible -hankkeen käytännöt vastaavat juuri tähän problematiikkaan, eli opiskelijalle ei tule joutoaikoja eikä opiskelua hallitse kiire odottamaan -kokemus.

Henkilökunnan tasolla näkyy selkeästi hanketoimintaan liittyvä hyvä kierre. Hankeresurssien myötä on päästy kehittämään uusia käytäntöjä ja saatu erilaisia asenteellisia ja menetelmällisiä sillanpääasemia. Tätä kautta innostus ja kokeilutoiminta on levinnyt ja myönteiset kokemukset kannustavat jatkamaan. Toisaalta hanketoiminnan hyvyyden laajuudesta ei voi sanoa mitään varmaa. Hankkeet osallistuvat seurantatutkimukseen vaihtelevalla innolla ja toisinaan raportointi ja hankkeista saatu tieto on *kehitys kehittyy* tyylistä jargonia.

Hyvien ja paikoin erinomaisten käytäntöjen korostamisen ohella on sanottava myös, että kehittämistyö on nyt selvästi uuden vaiheen ja kynnyksen edessä. Hyviä käytäntöjä on luotu ja pilotoitu esimerkiksi hanketyöntekijä ja opettaja -taisteluparilla tai -ryhmillä. Näiden toimijoiden resurssit ja vaikutusvalta ovat rajallisia ja rajat ovat usein tulleet jo vastaan. Monessa hankkeessa tunnustetaan, että vaikka hankkeet ja kenttätöntekijät pallottelisivat asioita loputtomiin, niin jossain vaiheessa tarvitaan etenkin oppilaitosten keskijohdon mukaantuloa. Käytäntöjen vakiinnuttaminen vaatii huomattavan paljon koordinaatiota, kokonaisuuden hallintaa ja asioiden organisointia. Monet käytännöt vaativat suunnitteluvaiheessa myös resursointia ja selkeitä päätöksiä. Keskijohdon tulkitaan olevan avainasemassa näiden muutosten moottorina ja siksi keskijohto on myös vuoden 2015 levittämisen ja vakiinnuttamistoiminnan avaintahoja.

Isoista koulutuspoliittisista uudistuksista voi sanoa sen verran, että yhteishakujärjestelmään tehdyn muutoksen koetaan kuormittaneen ja hankaloittaneen oppilaitosten toimintoja. Syksyllä 2014 aloituspaikkoja jäi huomattavan paljon täyttämättä ja lisäpaikkojen hakurumba työllisti ja sekoitti opinto-ohjaajien ja laajemmin koko oppilaitoksen tilannetta. Peruskoulusta suoraan tulevien opiskelijoiden suosimisen on tulkittu myös lisäävän oh-

jauksellisuuden ja kasvatuksellisuuden tärkeyttä entisestään. Yhteishakujärjestelmää on kritisoitu myös muuten, ammatillisen koulutuksen läpäisyä haittaavaksi tekijäksi nostetaan hyvin usein yhteishakujärjestelmän logiikka. Eräs vastaaja summaa läpäisyyn kielteisesti vaikuttavia tekijöitä seuraavalla tavalla:

Opiskelijaksi hakeutuminen ja oman alan löytämisen vaikeus ja tähän liittyvät hakujärjestelmän muutokset toisella aseella. Katson, että nykyinen koulutukseen hakeutuminen on rakennettu sille oletukselle, että jokainen tietää oman alansa ja osaa valita 53 perustutkinnosta omansa peruskoulun päättyessä. Tämä ei ole realistista etenkin kun työelämä ammatteineen on muutoksessa ja se on hyvin moninainen

Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen uudistuminen ja osaamisperusteisuuden lisääminen taas näkyy oppilaitoksissa hyvin vahvana koulutus- ja oppimistarpeena. Läpäisyhankkeiden tavoitteet joustavista ja yksilöllisistä opinpoluista on luontevaa kytkeä tähän uudistukseen, oppilaitokset painottavat tietenkin myös suunnittelun ja resursoinnin merkitystä. Myös suhde rahoitusjärjestelmän muutokseen on läpäisyn tehostamisen kannalta myönteinen. Oppilaitokset kokevat, että rahoitusjärjestelmä pakottaa tarkastelemaan läpäisyä aiempaa tarkemmin ja tätä kautta sitoutuminen läpäisyä lisääviin käytäntöihin voisi lisääntyä.

Läpäisyhankkeiden käytännöistä ja kokemuksista voisi nostaa monia esimerkkejä, mutta vielä tässäkin yhteydessä voidaan korostaa tehostamisohjelman erästä keskeisintä havaintoa; opettajuus ja ryhmänohjaajuus on muutoksen edessä. Seuraava sitaatti aineistosta summaa ja tiivistää hyvin ne asiat, mitkä uusiin osaamisvaatimuksiin liittyvät. Sitatissa kuvataan koulutus- ja oppimistarpeita vuodelle 2015:

Ohjausprosessin toimivuus kokonaisuutena ja sen osan erityisesti ryhmänohjaajan toiminta. Ryhmänohjaaja opiskelijat parhaiten toimivan henkilönä on koko ohjausprosessin yhdoton ykkösavainhenkilö. Onnistuminen edellyttää ryhmänohjaajan tehtävänsisällön selkeää määrittämistä, ryhmänohjaajien perehdyttämistä, toimivia välineitä, ryhmänohjaajien toiminnan seuraamista ja toiminnan arviointia sekä edelleen kehittämistä.

Vuoden 2014 seurantatutkimuksessa kiinnitettiin huomiota ”hyviin” järjestäjiin, eli niihin, joissa läpäisyprosentit ovat suhteellisen hyvällä tasolla tai läpäisyssä on tapahtunut edistymistä. Näiden järjestäjien toiminnassa on paljon vaihtelua ja tulosten taustalla on erilaisia konkreettisia käytäntöjä. Joitakin tyypillisiä tai leimallisia piirteitä voidaan kuitenkin esittää. Nämä tulkinnat eivät perustu mihinkään systemaattiseen aineistonkäsittelyyn vaan enemmänkin yleiseen tuntumaan kokonaisaineistosta ja koko ohjelmaa koskevasta havainnoinnista.

Ensimmäinen teema on se, että läpäisyn kehittämisessä on päästy *liiasta ongelmakeskeisyydestä pois*. Opintojen keskeyttämistä ja läpäisyä koskeva keskustelu on ollut ESR-projektien alkuvaiheista (1990-luvulta) lähtien ongelmakeskeistä ja yksilön vaikeuksiin keskittyvää. Koulutuspolitiikassa on myös korostettu yksilöä auttavia tuki- ja erityistoimia. Eronneet tai heikosti edenneet opiskelijat on ajateltu syrjäytymisvaarassa oleviksi ja huomio on kiinnittynyt noin 10–15 prosenttiin opiskelijoista tai ikäluokasta. Tämä lukumäärä ja ongelmien mittakaava tulee erilaisista syrjäytyneiden määrää koskevista arvioista ja eroamisprosentteista. Jos halutaan puhua riskiryhmän koosta, niin läpäisyohjelman aikana tehtyjen arvioiden ja yhteenvetojen perusteella noin 30–40 prosenttia opiskelijoista on opintojen jatkamisen ja hyvän läpäisyn riskiryhmässä; opinnoista ei ehkä erota, mutta opinnot eivät suju parhaalla mahdollisella tavalla.

Läpäisyhankkeiden myötä huomiota on kuitenkin kiinnitetty aiempaa enemmän kaikkiin opiskelijoihin ja oppilaitoksen kokonaistoimintaan. Painopistettä on yhä enemmän siirretty ennaltaehkäisyyn ja kehitetty sellaisia toimenpiteitä, jotka kohdistuvat kaikkiin opiskelijoihin. Tämä näyttäisi myös perustellulta, ongelmaisia opiskelijoita voidaan tukea kehittämällä kaikkien opiskelijoiden hyvinvointia. Yksilöä autetaan yhteisöä tukemalla, tämä ei tietenkään poista erityispalveluiden tai vaikkapa erityisopetuksen tarvetta.

Toisena teemana voidaan vielä korostaa *opettajien ja opetusmenetelmien* merkitystä. Opettajan ja opiskelijan vuorovaikutussuhteella on aivan ratkaiseva merkitys läpäisyn kannalta. ”Hyvän” opettajan adjektiiveja on lueteltu aiemmissa raporteissa, mutta tärkeintä (myös tulokyselyjen) perusteella on kannustava ja myönteinen suhtautuminen opiskelijaan. Läpäisyhankkeet ovat kehittäneet ja soveltaneet lukuisia erilaisia opetusmenetelmiä ja esimerkiksi somepedagogiikan hyödyt ovat tulleet kiistatta esiin.

Opiskelijan yksilölliseen huomiointiin liittyy se, että erilaiset opetusmenetelmät sovitetaan mahdollisimman tarkoin opiskelijoiden erilaisiin oppimistyyliin. Osa opiskelijoista oppii tekemällä, osa lukemalla, osa katsomalla, osa kuuntelemalla. Tältä pohjalta ammatillisen koulutuksen perinteinen slogan *paras oppi tulee tekemisen kautta* antaa rajoittuneen ja myös osin leimaavan kuvan; slogan vahvistaa ja uusintaa koulutusjärjestelmän jakoa teoreettiseen ja käytännölliseen koulutukseen. Piiloviestinä on, että ammatillisen koulutuksen opiskelijat eivät tajua teoreettisia ja vaikeita asioita.

Kolmas teema on *hyvin suunniteltu on puoliksi tehty*. Tämä liittyy ensinnäkin ammatinvalinnan problematiikkaan. Vuoden 2014 aineistossakin korostuu peruskoulun opinto-ohjauksen ja yhteishakujärjestelmän kritiikki. Opiskelijat tulevat ammatilliseen koulutukseen puutteellisin tai väärin tiedoin ja oma soveltuvuus ei useinkaan sovi siihen mitä on vastassa.

Kysymys on kuitenkin laajemmasta asiasta. Opiskelijoilla täytyy olla riittävästi tietoa ja selkeä näkemys omasta tilanteesta omien opintojen keskellä. Eräs haastateltu kuvasi asiaa sanomalla, että pitää välttää *beitetään susille* kokemusta. Seurantatutkimuksessa on aiemmin korostettu opiskelun hallinnan kokemusta ja esimerkiksi Itä-Savon ammattiopistossa tehtyjen tulokyselyiden perusteella hyvää läpäisyä ennustaa se, että opiskelijalla on riittävät ja oikeat ennakkotiedot omista opinnoista.

Hyvään valmisteluun ja ennakointiin liittyy opintojen suunnittelu ja organisointi oppilaitoksissa. Opiskelijoiden ja opettajien täytyy tietää mitä, missä, milloin ja miksi tehdään. Aineistossa on hurjia yksittäisiä esimerkkejä kateissa olevista opettajista, luokkahuoneista tai opintosuorituksista. Varsinkin opintojen alussa uusien opiskelijoiden rohkeus ei aina riitä edes kysymiseen tai asioiden selvittämiseen, jos oikeaa luokkahuonetta tai henkilöä ei löydy, niin helpoin ratkaisu on lähteä kotiin. Tämä suunnittelua, tiedottamista ja opiskelun hallintaa koskeva teema on nostettu esiin aiemminkin ja monet hankkeet ovatkin panostaneet juuri tähän problematiikkaan.

Neljäs läpäisyhankkeiden kokemuksista nouseva teema on *kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin* varmistaminen. Oppilaitos tulee ymmärtää työyhteisönä, jossa kaikki vaikuttaa kaikkeen. Tämä kiinnittää huomion työ- ja opiskeluilmapiiriin ja kaikkien organisaatioissa olevien jaksamiseen ja motivaatioon. Aineiston perusteella oppilaitoksissa on paljon epävarmuutta, huolta työpaikan puolesta ja muutosten pelkoa. Opiskelijat aistivat oppilaitoksen kokonaisilmapiiriin ja ovat tietenkin siitä osaltaan vastuussa. Olennaista on kuitenkin, että erilaiset heijastusvaikutukset ja tunteiden siirtymät vaikuttavat opetukseen

ja oppimiseen. Harmillista sinänsä, että kielteiset tunteet (esim. pelko) tarttuvat ja leviävät paremmin kuin myönteiset tunteet (esim. innostus).

Yksi läpäisyä hidastava asia on se, että oppilaitoksissa on erilaisia käytöshäiriöitä, kurittomuutta, kiusaamista ja turvattomuutta. Opiskelijat kokevat usein, että opettajilla ei ole keinoja puuttua häiriöihin. Myös syrjintä ja eriarvoisuus voidaan nostaa esiin. Opiskelijat pitävät erittäin tärkeänä oman persoonan hyväksymistä ja kelpaamisen kokemusta. Aiemmin on tuotu esiin, että omalla koulutuslallaan sukupuolivähemmistönä olevat kohtaavat erilaista asenteellista ja myös konkreettista syrjintää. Syrjinnän kohteeksi voi joutua myös muun kuin sukupuolen perusteella. Koulutusalojen kulttuurit vaihtelevat, mutta ainakin paikoin normit sallitun käyttäytymisen ja ulkonäön suhteen ovat hyvinkin tiukat.

Oppilaitoksen kokonaisyhyvinvoinnin korostaminen on tärkeää, koska siihen panostamalla vähennetään erilaisten tukipalveluiden tarvetta. On esimerkiksi jossain määrin paradoksaalista pitää erillisiä itsetunnon kohottamiseen tähtäviä teemapäiviä, jos oppilaitoksen muussa toiminnassa on itsetuntoa latistavia elementtejä. Jos opetusmenetelmät, arvot, käyttäytyminen ja koko henkinen ilmapiiri tukee opiskelijoiden tervettä itsetuntoa, niin silloin erillisen preppaamisen ja tukemisen tarve vähenee.

Tätä kirjoitettaessa (tammikuu 2015) läpäisyn tehostamisohjelman viimeinen toimintavuosi on juuri käynnistynyt. Vuonna 2015 tehostamisohjelman toiminnassa painottuu käytäntöjen levittäminen ja vakiinnuttaminen. Tämä hanketyö vaatii huomattavan paljon koordinoitua, kokonaisuuden hallintaa ja asioiden organisointia niin paikallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla. Vuoden 2015 aikana on tarkoitus toteuttaa erilaisia alueellisia koulutustilaisuuksia. Koulutuksen järjestäjien tueksi kehitetään myös läpäisyn tehostamisen ”käsikirjaa”, johon kootaan läpäisyyn liittyviä hyviä käytäntöjä ja tavoitteita. Seurantatutkimuksen näkökulmasta kyse on siitä, että viimeinen toimintavuosi ratkaisee paljolti sen, missä määrin tehostamisohjelma onnistuu lunastamaan odotuksensa. Pohjat ja perusteet ovat kuitenkin olemassa, jos kriteerinä pidetään ns. lupaavien käytäntöjen määrää.

7.2 Keskeisiä havaintoja ja kehittämisehdotuksia

Koulutuksenjärjestäjä- ja tutkintokohtaiset erot opintojen läpäisyssä

Opintojen läpäisyssä on huomattavan paljon vaihtelua eri tutkintojen välillä. Myös koulutuksen järjestäjien vertailu osoittaa suurta vaihtelua ero- ja läpäisyprosentteissa. Olennaista on se, että osa koulutuksen järjestäjistä pystyy hyviin tuloksiin myös niillä koulutusaloilla ja perustutkinnoissa, jotka ovat valtakunnallisesti ongelmallisia (mm. matkailu-, ravitsemis- ja talousala, kone- ja metallialan perustutkinto). Nämä tulokset kertovat siitä, että nämä järjestäjät ovat onnistuneet luomaan hyviä käytäntöjä läpäisyn tehostamiseksi. *Jatkon kannalta olisi tärkeää, että varsinkin näihin ongelma-aloihin ja tutkintoihin liittyvät hyvät käytännöt pystytään vakiinnuttamaan ja levittämään valtakunnallisesti.*

Joutokäyntiä ja liian suuria vaatimuksia

Tällä hetkellä läpäisyn haastavissa näkyy eräs paradoksaalinen ristiriita. Opiskelijakokemusten perusteella opetusjärjestelyissä ja opiskeluun liittyvissä vaatimuksissa on paljon ”ilmaa”, tyhjäkäyntiä ja joutoaikaa. Opinnoista eroamisen eräänä syynä on tekemisen puute, opetustilanteiden katkonaisuus ja esimerkiksi liian lyhyet koulupäivät. Toisaalta eroamisen syinä nähdään opiskelijoiden heikot valmiudet ja liian suuret vaatimukset.

Osa opiskelijoista haluaisi opiskella tehokkaammin ja osa opiskelijoista kokee nykyisen koulutuksen liian vaativana.

Tekemisen puutteen ja tyhjäkäynnin syynä on usein opintojen organisoinnin ja järjestämisen tehottomuus. Nämä ovat ratkaistavissa esimerkiksi lukujärjestyksiin, opintojen jaksoitukseen ja attoaineiden integrointiin liittyvillä käytännöillä. Tarvetta on myös eriyttämislle, opintojen moduloinnille ja vaihtoehtoisten opintopolkujen luomiselle.

Tähän liittyy myös sen hyväksyminen, että opiskelijat ovat erilaisia ja tarvetta on myös erilaisille tasoryhmille. Erityisopetuksen ja erityisen tuen tarpeessa olemisen määrittämisen tulisi kattaa myös ne opiskelijat, jotka tarvitsevat nykyistä vaativampaa opetusta. *Isona rakenteellisena uudistuksena tulisi miettiä perustutkintojen ajallista porrastamista tutkintovaatimusten ja alan osaamisvaatimusten mukaan. Osa tutkinnoista voisi olla tiivistettävissä esimerkiksi kahden vuoden opintoihin, osa tutkinnoista voi vaatia neljän vuoden normisuoritusajan.* Esimerkiksi monet hoitoalan tutkinnot ovat vaativia, koska niissä opiskelijoilta edellytetään myös persoonallisten valmiuksien kehittymistä.²

Edellinen perustelee myös erilaisten valmistavien koulutusten tai jaksojen tarpeellisuutta. Tämä tarve lisääntyy myös yhteishaku-uudistuksen myötä, kun aloittavien opiskelijoiden ikärakenne muuttuu yhä nuoremmaksi. Oppilaitoksista tulevan palautteen perusteella kasvatuksellisen työn rooli lisääntyy entisestään opetuksen ohella.

Pedagogisena ratkaisuna otsikon paradoksiin vastaa lähinnä somepedagogiikan kehittämiseen panostaminen. Sosiaalista mediaa ja tietotekniikkaa hyödyntävät käytännöt mahdollistavat samalla kertaa nopean ja yksilöllisen etenemisen sekä tukiopetuksen ja rästien suorittamisen.

Läpäisy on opettajan varassa

Seurantatutkimuksen aineisto osoittaa kiistatta sen, että opinnoista eroaminen, opinnoissa viihtyminen ja hyvä läpäisy ovat opettajan ammattitaidosta kiinni. Opinnoista eroaminen painottuu usein tiettyjen opettajien ryhmiin. Joissakin oppilaitoksissa opettajien kanssa käydään kehityskeskusteluja asian tiimoilta, mutta yksittäisen opettajan ”eroprosentit” tuntuvat olevan jossain määrin tabu. *Opiskelijoiden vähäinen eroaminen ja hyvä läpäisy tulisi saada selkeästi opettajan työn arviointikriteeriksi.*

Läpäisyohjelma on osoittanut muutenkin, että ammatillinen opettajuus on muutoksen edessä. Uudet läpäisyä tehostavat käytännöt muuttavat opettajan työnkuvaa ja asettavat vaatimuksia myös persoonalle. Myös vähentyvät lähiopetusresurssit ohjaavat opettajan työtä: suunnittelun, yhteistyön ja opiskelijoiden itsenäisen opiskelun merkitys lisääntyy. Lähiopetusresurssien puutetta ei tulisi myöskään yksiselitteisesti nähdä heikon läpäisyn (teko)syynä, läpäisyhankkeiden kokemukset osoittavat että monet uudet käytännöt mahdollistavat tehokkaamman oppimisen samoilla lähiopetusmäärillä. Uudet käytännöt eivät kuitenkaan vähennä opettajien tai resurssien tarvetta, kysymys on vain siitä, että opettajan työnkuva muuttuu erilaiseksi. *Läpäisyohjelman kokemusten perusteella voidaan vahvasti suositella suuria muutoksia opettajien perus- ja täydennyskoulutukseen sekä oppilaitoskohtaisiin työn arviointi- ja kehittämiskäytäntöihin.*

2 Tyypiesimerkkinä lähihoitajan tutkinto. Tämän tutkinnon kohdalla tuodaan usein esiin, että peruskoulusta tulleet 16-vuotiaat ovat liian kypsymättömiä vaatimaan hoitotyöhön ja vaikkapa vanhusten kohtaamiseen laitoksissa. Hoitajaksi ”kasvamisen” vaatii aikaa.

Yhteisöön kiinnittyminen ja siitä eroaminen

Opinnoista eroaminen ja läpäisy ovat vahvasti sidoksissa opiskelijoiden ja henkilökunnan hyvinvointiin. Opiskelijat eroavat tai kiinnittyvät yhteisöön ja oppilaitoksessa viihtyminen on ensisijainen tavoite. Opiskelijakokemusten perusteella tärkeintä on kelpaamisen kokemus ja oman mahdollisesti erilaisenkin persoonan hyväksyntä. Henkilökunnan työhyvinvointi ja työssäjaksaminen heijastuu opiskelijoiden hyvinvointiin ja opiskelumotivaatioon. *Näistä syistä johtuen on kiinnitettävä paljon huomioita oppilaitoksen työ- ja opiskeluilmaperiin.*

Ammatillinen koulutus vain välivaihe koulutus- ja työllistymispolulla

Ammatillinen peruskoulutus tulee nähdä laajemman koulutus- ja työllistymispolun välivaiheena. Opiskelijoiden työllistyminen oikealle alalle on lopullinen tavoite.

Tehostamisohjelma on nostanut esille perusopetuksen loppuvaiheen, ammatinvalinnanohjauksen ja yhteishakujärjestelmän ongelmat. Oppilaitosten alkusyksyä työllistävät väärän alan valinneet tai muuten väärässä paikassa olevat opiskelijat. Yhteishakujärjestelmän uudet jaot tehdään elo-syyskuussa ja ammatilliset oppilaitokset joutuvat käyttämään resurssejaan ammatinvalinnanohjaukseen.

Perusopetuksen ja ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä tulee edelleen kehittää ja vakiinnuttaa huomattavissa määrin. *Rakenteellisena asiana on kiinnitettävä huomiota perusopetuksen yläluokkien ammatinvalinnanohjaukseen ja yhteishakujärjestelmän toimivuuteen.* Eri ammattialoja koskevista osaamisvaatimuksista tulee olla oikea ja yhtenäinen tieto perusopetuksessa, ammatillisissa oppilaitoksissa ja työelämässä. Tästä syystä tarvitaan osaamisvaatimusten täsmentämistä koskevaa kolmikantayhteistyötä näiden osapuolten kesken.

Huomiota on kiinnitettävä myös perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheen ohjauspalveluihin. Aiemmin opintonsa keskeyttäneet ja varsinkin yli 18-vuotiaat opiskelijat ovat eräs suuri ongelmaryhmä ammatillisessa peruskoulutuksessa. *Koulutustakuun näkökulmasta nuorilla on oikeus koulutuspaikkaan, mutta pelkän hakemisen ja sijoittumisen lisäksi on huomioitava ja arvioitava koulutuksessa pysymistä ja koulutuksen suorittamista.*

Ammatillisten oppilaitosten tulovirran säätelyyn ja ohjaamiseen tulee siis kiinnittää paljon huomiota. Myös opinnoista poistumisen ja eronneiden opiskelijoiden jatko-ohjaus on tärkeä painopiste. *Oppilaitoksiin tulisi luoda hyvän keskeyttämisen laatukriteerit ja ohjauspalvelut, jotka määrittelevät ns. huolivaiheen toimenpiteitä, opiskelijan ohjaamista erotilanteissa ja jatkoluttamista.*

Jos ammatillinen peruskoulutus nähdään vain välivaiheena koulutus- ja työllistymispolulla, niin huomiota on kiinnitettävä siihen ettei hyvää läpäisyä ”osteta” taktikoimalla tai pelaamalla. Jos koulutuksen järjestäjien rahoitusperusteet painottuvat hyvään läpäisyyn, niin riskinä on opintosuoritusten laadun heikkeneminen tai opiskelijoiden valikointi läpäisyn näkökulmasta (todennäköisiin läpäisijöihin). Oppilaitokset kertovat säännöllisin väliajoin siitä, miten läpäisyn tehokkuutta voidaan lisätä hyvän työllistymisen ja ammattitaidon kustannuksella.

Suunnittelun ja murroksen vaihe on vaan käytävä läpi

Läpäisyn tehostamisohjelmassa luodut hyvät käytännöt vaativat levittämisen- ja vakiinnuttamisvaiheessa lisää resursseja. Vaikka käytäntöjä levitetään oppilaitoksesta toiseen, niin uudessa oppilaitoksessa täytyy käyttää aikaa ja rahaa esimerkiksi suunnitteluun ja perehtymiseen. Tämä ns. kehittämiskynnys ja murros koskee vahvasti esimerkiksi opettajan työnkuvan muuttumista. Tämä valmisteleva vaihe olisi hyvä nähdä investointina, joka maksaa itsensä takaisin myöhemmin. *Koulutuksenjärjestäjäkohtainen läpäisyä tehostava suunnittelutyö tulisi kytkeä osaksi tutkintouudistusta, uusien opetussuunnitelmien laatimista ja osaamisperusteisuuden kehittämistä.*

OSA 2

Määrällinen seurantaraportti

Marika Koramo

8 Läpäisyn tehostamisohjelman määrällinen seuranta

8.1 Määrällisen seurannan toteutus

Läpäisyä ja keskeyttämistä koskevan määrällisen seurannan kehittäminen on osa läpäisyn tehostamisohjelmaa. Määrällisen seurannan tarkoituksena on ollut tuottaa ajantasaista ja vertailukelpoista tietoa eronneista opiskelijoista koko hankekauden ajan. Seuranta eronneista opiskelijoista aloitettiin vuonna 2012, jolloin tiedot kerättiin ensimmäisen kerran kaikilta läpäisyn tehostamisohjelman hankkeissa mukana olevilta koulutuksen järjestäjiltä. Järjestäjäkohtaisia tuloksia on raportoitu vuosittain koulutuksen järjestäjille toimitettavissa palauteraportissa.

Tähän raporttiin on koottu ohjelmassa mukana olevien koulutuksen järjestäjien määrällisen seurannan tulokset kolmannen seurantajakson osalta. Tiedot on koottu seuranta-ajalta 20.9.2013–20.6.2014. Eli tiedonkeruussa on käytetty samaa seuranta-aikaa kuin edellisinä vuosina. Tietoja vertaillaan raportissa myös aikaisempien vuosien tuloksiin. Näiden lisäksi koulutuksen järjestäjillä on myös ennen laskentapäivää eli kesän aikana eronneita opiskelijoita, jotka ei ole mukana tässä seurannassa. Näiden määrälliset tiedot on raportoitu jokaiselle koulutuksen järjestäjälle omissa palauteraporteissa.

Raportissa koulutuksesta eronneella/keskeyttäneellä opiskelijalla tarkoitetaan opintonsa kokonaan keskeyttäneitä opiskelijoita, jotka ovat eronneet koulutuksen järjestäjän opinnoista omalla ilmoituksellaan tai oppilaitoksen päätöksellä. Eronneet/keskeyttäneet opiskelijat taustatietoineen poimittiin koulutuksen järjestäjien toimesta opiskelijatietojärjestelmistä eroamispäivämäärän mukaan.

Tietojen kokoaminen toteutettiin yhteistyössä hankkeessa mukana olevien järjestäjien kanssa. Tiedot eronneista opiskelijoista on ajettu suoraan koulutuksen järjestäjien opiskelijahallintojärjestelmistä yhdenmukaisella tavalla. Tiedot lukuvuoden 2013–2014 aikana eronneista opiskelijoista toimitettiin elokuun 2014 loppuun mennessä Opetushallitukseen. Määrällisen seurannan myötä hankkeessa on yhtenäistetty koulutuksen järjestäjien käytäntöjä tiedon koonnissa.

Koulutuksen järjestäjien eronneiden opiskelijoiden määriä on suhteutettu edellisten vuosien tapaan Tilastokeskuksen aineistoihin. Poimimme tilastokeskuksen opiskelija-aineistosta³ hankkeissa mukana olevien oppilaitosten opiskelijamäärät laskentapäivänä 20.9.2013. Tietosuojasyistä ei seurannassa ole kummassakaan aineistoissa mukana opiskelijan tunnistetietoja.

3 Tilastokeskuksen, Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen tietopalvelusopimus, 2.3b opetussuunnitelmaperusteiden ammatillisen koulutuksen opiskelija-aineisto 2013

8.2 Hankkeessa mukana olevat koulutuksen järjestäjät

Vuonna 2013 ammatillista opetussuunnitelmaperusteista perustutkintoa opiskeli kaikkiaan 127 538 (läsnä olevaa) opiskelijaa. Vuonna 2012 opiskelijoita oli yhteensä 130 876 eli vuodessa opiskelijoiden määrä on vuodessa vähentynyt 3 338 opiskelijalla.⁴

Oppilaitosmuotoisen opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen peruskoulutuksen tilastointi on muuttunut. Opiskelijatiedot vuodelta 2013 on kerätty koko kalenterivuodelta ja tästä johtuen opiskelijoita on luokiteltu aiemman kaksiportaisen (läsnä- ja poissaolevat) luokittelun sijasta nyt kolmiportaisesti (1=läsnä, 2=poissa ja 0=opiskelija ei ollut kirjoilla 20.9 tilastovuonna). Raportissa hyödynnetty tausta-aineisto perustuu kuitenkin laskentapäivän (20.9.2013) tilanteeseen. Nämä muutokset ovat osaltaan voineet vaikuttaa tulosten vertailukelpoisuuteen.

Tässä raportissa esitetyt tulokset eivät myöskään ole täysin vertailukelpoisia Opetushallituksen aikaisemmassa raportissa esitettyjen tulosten kanssa (Hurnonen & Pirttiniemi 2014).

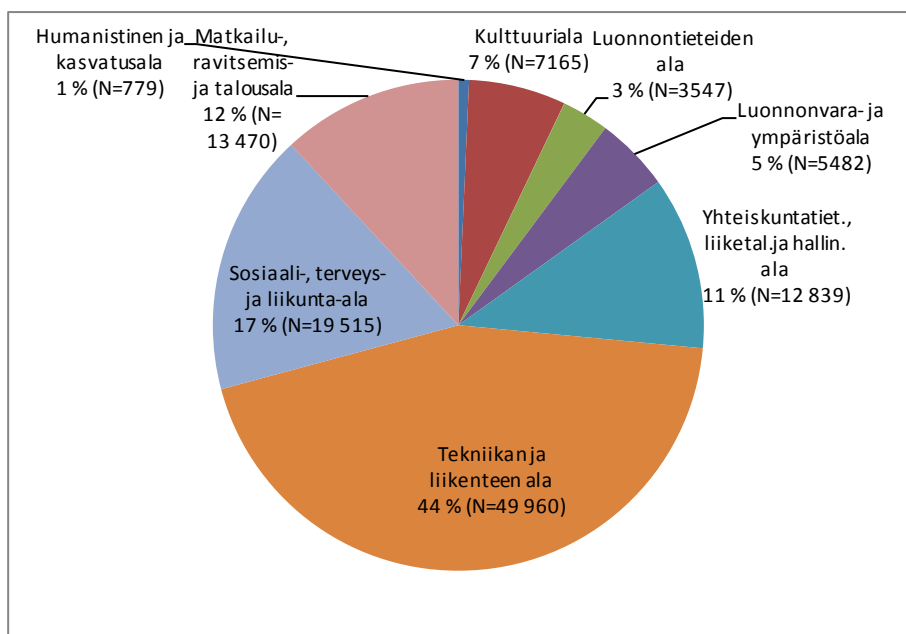
Läpäisyn tehostamisohjelman valtionavustuksilla rahoitettuja hankkeita on käynnistynyt vuosittain lisää ja hankkeeseen on tullut mukaan uusia järjestäjiä. Järjestäjien määrä ei ole kuitenkaan noussut määrällisesti, koska järjestäjäkentässä on tapahtunut yhdistymisiä. Vuonna 2013 aineisto kattaa jopa reilu 88 % kaikista ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoista. (taulukko 1)

Taulukko 1. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelmaperusteiset opiskelijat ja eronneet

Lukuvuosi	Hankkeessa mukana olevat koulutuksen järjestäjät	Hankkeiden lkm	Kaikki ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijat	Ohjelmassa mukana olevien koulutuksen järjestäjien opiskelijat	Aineiston kattavuus
2011-2012	53	23	131 901	106 417	80,7 %
2012-2013	55	24	130 876	114 070	87,2 %
2013-2014	55	25	127 538	112 757	88,4 %

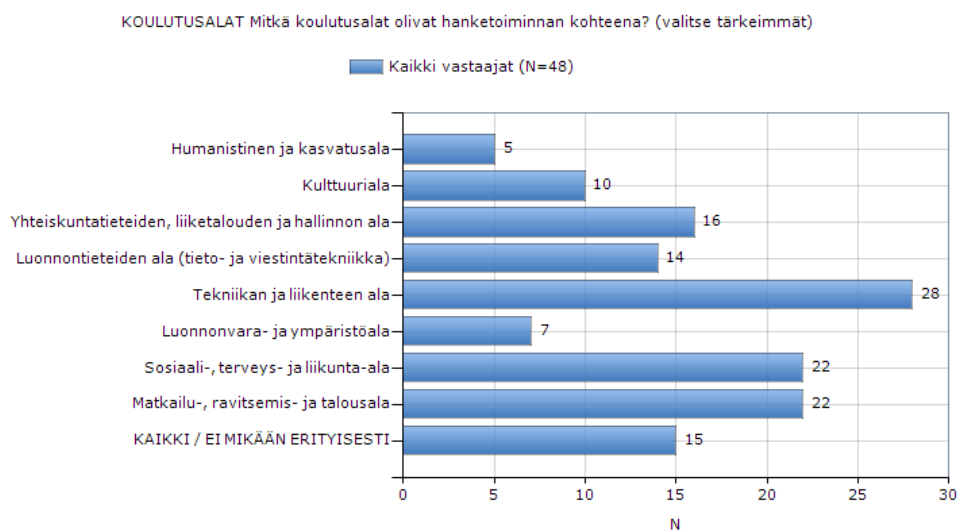
Kuviossa 1 on hankkeen oppilaitosten opiskelijoiden jakautuminen koulutusaloittain. Eniten opiskelijoita oli tekniikan ja liikenteen alalla, jossa opiskeli 49 960 opiskelijaa lukuvuonna 2013–2014. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alaa opiskeli 19 515 opiskelijaa ja matkailu-, ravitsemis- ja talousala 13 470 opiskelijaa. Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla opiskeli 12 839 opiskelijaa.

⁴ Tilastokeskuksen, Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen tietopalvelusopimus, 2.3b opetussuunnitelmaperusteiden ammatillisen koulutuksen opiskelija-aineisto 2011; 2012 ja 2013

Kuvio 1. Läpäisyn tehostamisohjelman hankkeissa olevien oppilaitosten opiskelijat koulutusaloittain seurantajaksolla 2013–2014

Hankkeiden koordinaattoreilta on tiedusteltu hankkeen aikana, mille aloille hanketyö kohdistuu. (kuvio 2) Reilut puolet koordinaattoreista ilmoitti, että hanke kohdistuu tekniikan ja liikenteen alalle. Tekniikan ja liikenteen alalla kehittämistyö kohdistuu eniten kone- ja metallialan, autoalan, rakennusalan ja sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkintoihin. Hieman vajaa puolet hankkeista kohdistuu sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalle ja matkailu-, ravitsemis- ja talousalalle. Yhteensä 15 hankekoordinaattoria ilmoitti, että hanke toimii kaikilla koulutuksen järjestäjän tarjoamilla koulutusaloilla.

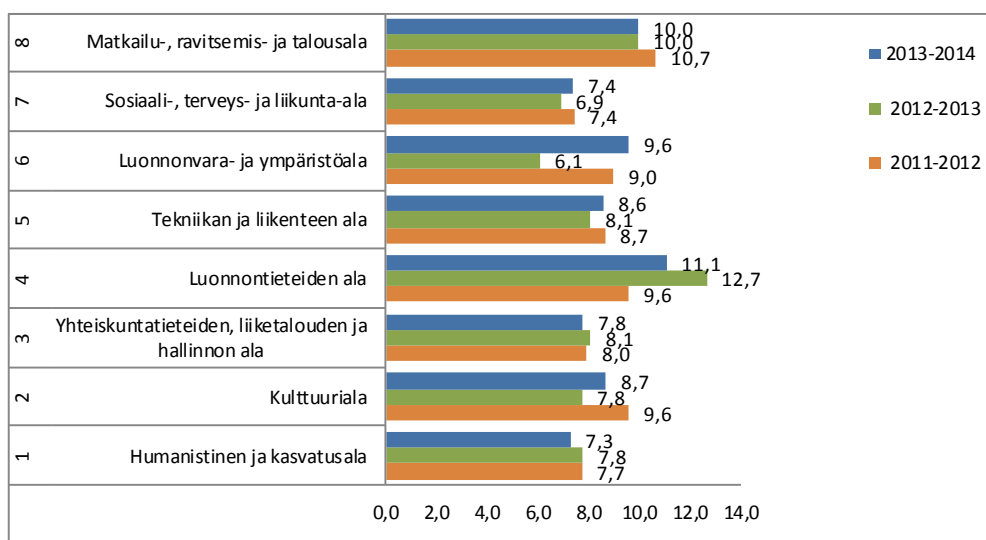
Kuvio 2. Läpäisyn tehostamisohjelman hanketoiminnan kohteet

9 Ammatillisesta peruskoulutuksesta eronneet

9.1 Keskeyttäneet koulutusaloittain

Lukuvuonna 2013–2014 hankkeessa mukana olevista oppilaitoksista erosi yhteensä 9 745 opiskelijaa. Keskeyttämisprosentti kaikkien opiskelijoiden osalta on 8,6 %. Kuviossa 3 tarkastellaan keskeyttämisprosentteja koulutusaloittain. Lukuvuonna 2013–2014 eroaminen oli yleisintä luonnontieteiden alalla (11,1 %) sekä matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla (10 %). Vähäisintä keskeyttäminen oli humanistisella ja kasvatusalalla (7,3 %) ja sosiaali-, terveys- ja liikunta-alalla (7,4 %).

Koulutusalojen väliset erot ovat säilyneet melko samankaltaisina kolmen vuoden ajan. Aikaisempien vuosien tapaan määrällisesti eniten eronneita oli tekniikan ja liikenteen alalla, josta erosi lukuvuoden aikana yhteensä 4 315 opiskelijaa. Kolmen vuoden aikana keskeyttäminen on hieman vähentynyt matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla, humanistisella ja kasvatusalalla ja kulttuurialalla. Tulosten vertailukelpoisuudesta ei kuitenkaan ole täyttä varmuutta ja tästä syystä raportissa keskitytään pääasiassa lukuvuoden 2013–2014 tietoihin.

Kuvio 3. Eroprosentit koulutusaloittain 2011–2013

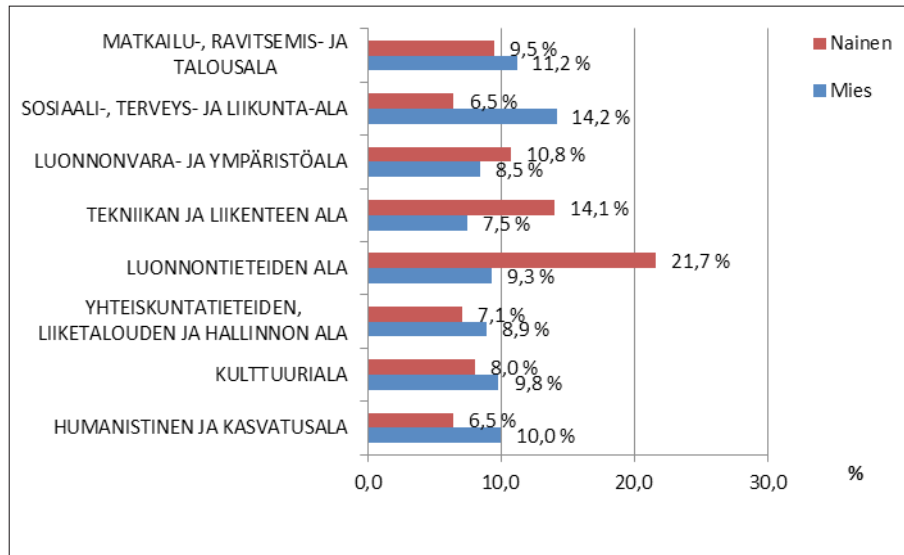
Lukuvuoden 2013–2014 tiedot osoittavat samansuuntaisia tuloksia opiskelijoiden sukupuolen vaikutuksesta eri koulutusaloilta eroamiseen. Kuten ensimmäisen lukuvuoden tuloksista⁵ oli nähtävissä tytöt eroavat helpommin aloilta, joissa pojat ovat enemmistönä. Samoin pojat jättävät koulun kesken helpommin tyttövaltaisilla aloilla.

Vuonna 2013 tekniikan ja liikenteen alalla opiskeli 41 277 poikaa ja 8 683 tyttöä. Eronneista 3 095 oli poikia ja 1 220 tyttöä. Eli teknisen alan pojista vain 7,5 % erosi kun tytöistä jopa 14 % jätti opinnot kesken. Luonnontieteiden alalla tyttöjen keskeyttämisprosentti oli lähes 22 % ja poikien noin 9 %. Sosiaali- terveys- ja liikunta-alalla tytöistä vain 6,5 %

5 Vehviläinen & Koramo, Opetushallitus, 2013

keskeytti kun pojista jopa 14 % jätti opinnot kesken. Kulttuurialalla, yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla ei opiskelijoiden sukupuolella näyttäisi olevan niin suurta merkitystä keskeyttämisalttiuteen. Miehet eroavat kuitenkin näillä aloilla jonkin verran enemmän. (kuvio 4)

Tuloksista on nähtävissä, että sukupuoli selittää keskeyttämistä merkittäväällä tavalla ja sukupuolen mukainen eriytyminen on edelleen yksi merkittävä ongelma ammatillisessa peruskoulutuksessa.

Kuvio 4. Naisten ja miesten eroprosentit koulutusaloittain 2013–2014

9.2 Keskeyttäneet perustutkinnoittain

Eroaminen vaihtelee myös perustutkinnoittain. Perustutkintojen pienimpiä eroprosentteja selviää alla olevasta taulukosta 3. Aikaisempien vuosien tapaan tutkintojen väliset eroprosenttien erot ovat huomattavia. Perustutkintokohtaiset eroprosentit vaihtelevat 4,2–18,7 prosentin välillä (liite 1). Vähiten opiskelijat erosivat sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinnosta, jossa eroprosentti oli 4,2.

Kun tietoja vertaillaan edellisen kahden lukuvuoden tuloksiin, on pienempien eroprosenttien joukossa 6 samaa perustutkintoa.⁶ Perustutkintoja, joissa keskeyttäminen on ollut vähäisempää jokaisena seurantavuonna: sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinto, viittomakielisen ohjauksen perustutkinto, musiikkialan perustutkinto, talotekniikan perustutkinto, kauneudenhoitoalan perustutkinto ja rakennusalan perustutkinto.

6 Ks. Hurnonen & Pirttiniemi, Opetushallitus, 2014

Taulukko 2. Perustutkinnot, joissa on pienimmät eroprosentit

Perustutkinto	Eronneet opiskelijat 2013-2014	Kaikki opiskelijat 20.9	Eroprosentti 2013-2014
Sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinto	294	7006	4,2
Viittomakielisen ohjauksen perustutkinto	3	69	4,3
Liikunnanohjauksen perustutkinto	7	143	4,9
Musiikkialan perustutkinto	16	321	5,0
Hammastekniikan perustutkinto	3	59	5,1
Tanssialan perustutkinto	3	56	5,4
Talotekniikan perustutkinto	170	3163	5,4
Kauneudenhoitoalan perustutkinto	71	1228	5,8
Kuvallisen ilmaisun perustutkinto	45	741	6,1
Rakennusalan perustutkinto	421	6706	6,3

Taulukoon 4 on koottu perustutkinnot, joissa on suurimmat keskeyttämisprosentit. Näistä tutkinnoista jopa kahdeksan on tekniikan ja liikenteen alan tutkintoja. Opiskelijat erosivat suhteellisesti eniten painoviestinnän perustutkinnossa (18,7 %). Toiseksi eniten erottiin hevostalouden perustutkinnossa (18,2 %). Taulukossa olevien perustutkintojen joukossa on 7 samaa perustutkintoa kahtena aikaisempana vuonna. Tutkintoja, joissa vuosittaiset keskeyttämisprosentit näyttävät pysyvän suurimpina ovat: painoviestinnän perustutkinto, hevostalouden perustutkinto, suunnitteluassistentin perustutkinto, puualan perustutkinto, laboratorioalan perustutkinto, muovi- ja kumitekniikan perustutkinto ja kone- ja metallialan perustutkinto.

Taulukko 3. Perustutkinnot, joissa on suurimmat eroprosentit

Perustutkinto	Eronneet opiskelijat 2013-2014	Kaikki opiskelijat 20.9	Eroprosentti 2013-2014
Painoviestinnän perustutkinto	129	690	18,7
Hevostalouden perustutkinto	71	391	18,2
Suunnitteluassistentin perustutkinto	56	362	15,5
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	81	550	14,7
Puualan perustutkinto	193	1 351	14,3
Pintakäsittelyalan perustutkinto	207	1 556	13,3
Laboratorioalan perustutkinto	92	697	13,2
Maanmittausalan perustutkinto	28	218	12,8
Muovi- ja kumitekniikan perustutkinto	19	149	12,8
Kone- ja metallialan perustutkinto	821	6 578	12,5

Opiskelijämääriltään suurimmissa perustutkinnoissa eroprosentit vaihtelevat 4,2–10,6 prosentin välillä. Sosiaali- ja terveysalalla (eroprosentti 7,4) ja liiketalouden perustutkinnossa (eroprosentti 7,8) eroaminen on kansallista keskitasoa vähäisempää ja näissä tutkinnoissa ollaan lähellä kansallista tavoitetta. Suurimpia eroprosentteja on hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinnossa, kone- ja metallialan perustutkinnossa ja tieto- ja viestintätekniikan perustutkinnossa. Hankkeen toimenpiteitä tulisi edelleen kohdistaa voimallisemmin näiden tutkinto-opiskelijoiden opinnoissa viihtymiseen.

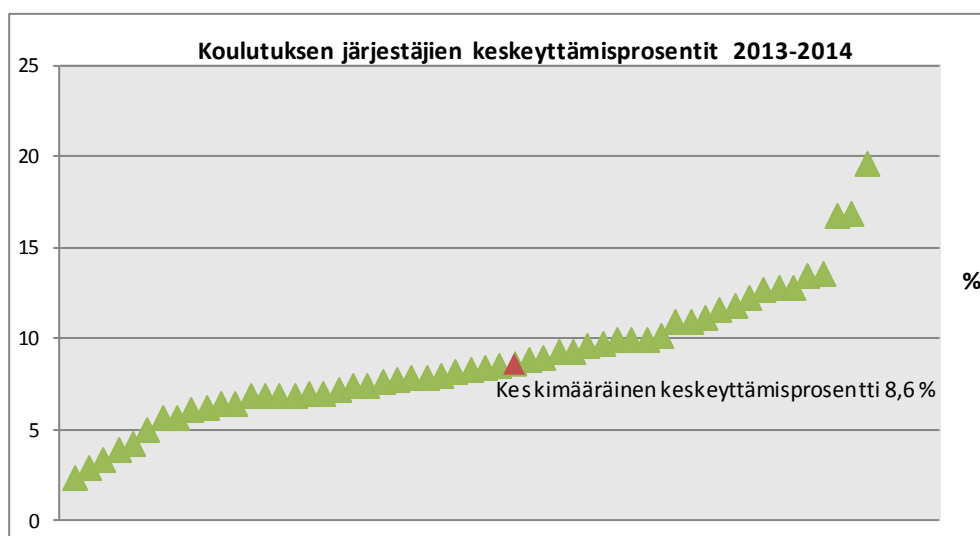
Taulukko 4. Eroprosentit opiskelijamääriltään suurimmissa perustutkinnoissa

Perustutkinto	Eronneet opiskelijat 2013-2014	Kaikki opiskelijat 20.9	Eroprosentti 2013-2014
Sosiaali- ja terveystieteiden perustutkinto	1 129	15 164	7,4
Liiketalouden perustutkinto, merkonomi	1 007	12 839	7,8
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto	1 092	10 657	10,2
Sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinto	294	7 006	4,2
Rakennusalan perustutkinto	421	6 706	6,3
Kone- ja metallialan perustutkinto	821	6 578	12,5
Autoalan perustutkinto	556	6 373	8,7
Logistiikan perustutkinto	321	3 958	8,1
Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto	398	3 954	10,1
Tieto- ja viestintäteknologian perustutkinto	376	3 547	10,6

9.3 Keskeyttäminen koulutuksen järjestäjittäin

Keskeyttäminen vaihtelee melko paljon koulutuksen järjestäjittäin. Kuvioon 4 on merkitty hankkeessa mukana olevien koulutuksen järjestäjien keskeyttämisprosentit. Järjestäjakohtaiset keskeyttämisprosentit vaihtelevat 2,3–19,6 prosentin välillä.

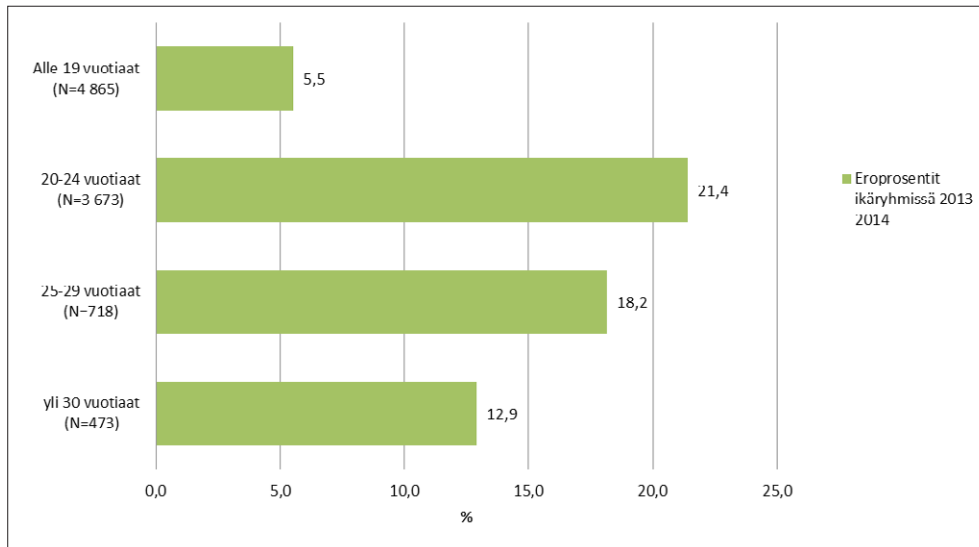
Seurantatiedot osoittavat, että koulutuksen järjestäjän opiskelijamäärä ei ole selittävä tekijä koulutuksen järjestäjien välisiin eroihin. Enemmän eroja selittää esimerkiksi se, onko oppilaitos erityisoppilaitos vai ei. Opiskelijoiden taustatiedoilla on myös huomattava vaikutus opiskelijoiden keskeyttämisalttiuteen. (ks. luku 2) Uudellamaalla keskeyttäminen on jonkin verran korkeampaa mutta muuten mitään maakunnallista selvää jakaantumista ei ole löydettävissä. Koulutuksen järjestäjäkohtaisista tuloksista on nähtävissä, että muutamat järjestäjät ovat pystyneet vähentämään keskeyttäneiden määrää systemaattisesti kolmen vuoden aikana.

Kuvio 5. Koulutuksen järjestäjäkohtaiset keskeyttämisprosentit 2013–2014

9.4 Keskeyttäneiden opiskelijoiden taustatekijöitä

Aikaisempien vuosien seurantatiedot ovat osoittaneet, että nuorten aikuisten yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden keskeyttäminen on huomattavasti suurempaa ammatillisessa peruskoulutuksessa kuin alle 19-vuotiaiden opiskelijoiden keskeyttäminen. Raportissa esitetyt tulokset vahvistavat aikaisempien vuosien tuloksia nuorten aikuisten (yli 20-vuotiaiden) isommasta keskeyttämisriskistä. Lukuvuoden 2013–2014 tulokset osoittavat, että erityisesti 20–24-vuotiaiden riski erota koulutuksesta on moninkertainen verrattuna alle 19-vuotiaisiin. Jopa reilu viidennes 20–24-vuotiaista jätti opinnot lukuvuoden aikana kesken. Alle 19-vuotiaiden ikäluokassa 5,5 prosenttia erosi vuoden aikana. (kuvio 6)

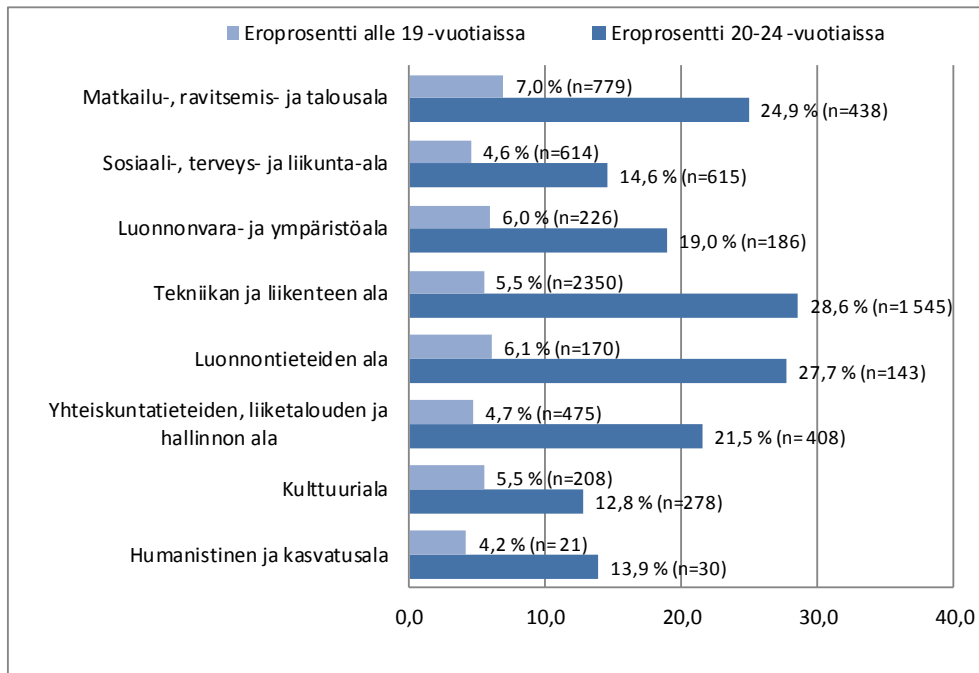

Kuvio 6. Eroprosentit eri ikäluokissa

Koulutusaloittain tarkasteltuna opiskelijan iällä näyttää olevan vaikutusta keskeyttämisalttiuteen. Kuvion 7 tiedot havainnollistavat kahden eri ikäryhmän keskeyttämistä eri koulutusaloilla. Nuorten alle 19-vuotiaiden keskeyttäminen on lähes jokaisella alalla maltillista 4–7 % luokkaa. Tämä on ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisen kannalta positiivinen asia.

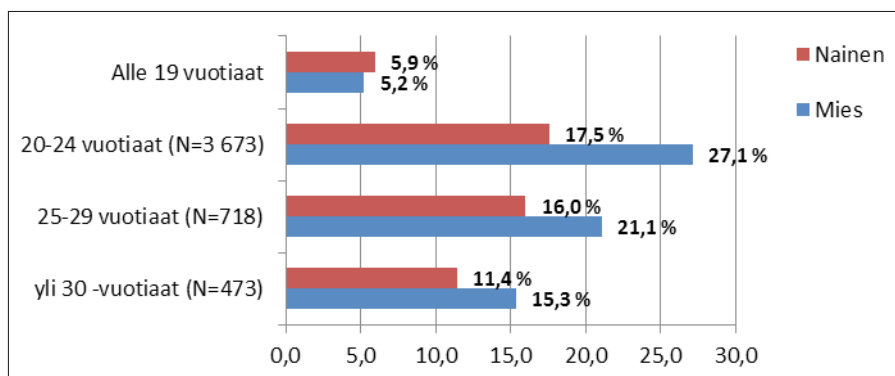
Nuorten aikuisten (20–24-vuotiaat) keskeyttäminen taas vaihtelee alasta riippuen 13–29 % välillä. Useimmilla koulutusaloilla yli 20-vuotiaiden keskeyttäminen on huomattavan korkealla tasolla. Tekniikan ja liikenteen ja luonnontieteiden alalla nuorista aikuisista lähes 30 % jätti opinnot kesken lukuvuoden aikana. Matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla opiskeli viime lukuvuonna 1 757 nuorta aikuista ja heistä noin neljännes (25 %) jätti lukuvuoden aikana opinnot kesken.

Tulokset ovat olleet kolmen vuoden ajan samansuuntaisia ja ne osoittavat selkeästi tämän kriittisen ongelmakohdan läpäisyn parantamisessa. Useilla koulutuksen järjestäjillä tulisi pohtia tarkemmin sitä, kuinka hyvin hanketyöllä voidaan vaikuttaa juuri tämän opiskelijaryhmän läpäisyyn.

Kuvio 7. Eroprosentit koulutusaloittain kahdessa eri ikäluokassa

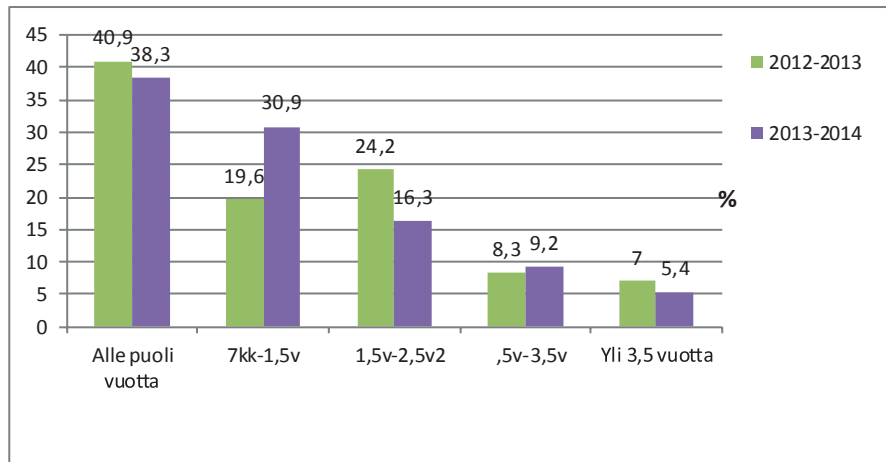
Koulutusalan lisäksi opiskelijoiden sukupuolella näyttäisi olevan yhteys vanhempien opiskelijoiden suurempaan keskeyttämisriskiin. Alla olevaan kuvioon on merkitty miesten ja naisten keskeyttämisprosentit eri ikäryhmissä. Nuorempien ikäluokassa (15–19-vuotiaat) poikien ja tyttöjen välillä ei ole suurta eroa keskeyttämisen suhteen. Kuitenkin vanhemmissa ikäryhmissä miehet eroavat selkeästi enemmän kuin naiset. Eroaminen 20–24 ikäluokassa on hyvin yleistä erityisesti miesvaltaisilla aloilla kuten tekniikan ja liikenteen alalla ja luonnontieteiden alalla. Tämä vaikuttaa luonnollisesti siihen, että miesten keskeyttämisprosentti myös vanhemmissa ikäryhmissä on korkea.

Kuvio 8. Eroprosentit eri ikäluokissa sukupuolen mukaan

9.5 Opintojen kesto ennen eroamista

Opiskelijoita eroaa eniten ensimmäisen 1,5 vuoden aikana opintojen aloittamisesta. Noin 40 % prosenttia kaikista eronneista opiskelijoista erosi ensimmäisen puolen vuoden aikana opinnoista. Lukuvuosien välillä ei ole merkittäviä eroja tässä suhteessa. Huomattava enemmistö (68 %) erosi ensimmäisen 1,5 vuoden aikana opintojen aloittamisesta. Eroamisia tapahtuu eniten kohti loppuvuotta kohdissa 18 kk, 30 kk ja 42 kk.

Kuvio 9. Eroamisien jakautuminen opintojen keston mukaan, kahden lukuvuoden vertailut

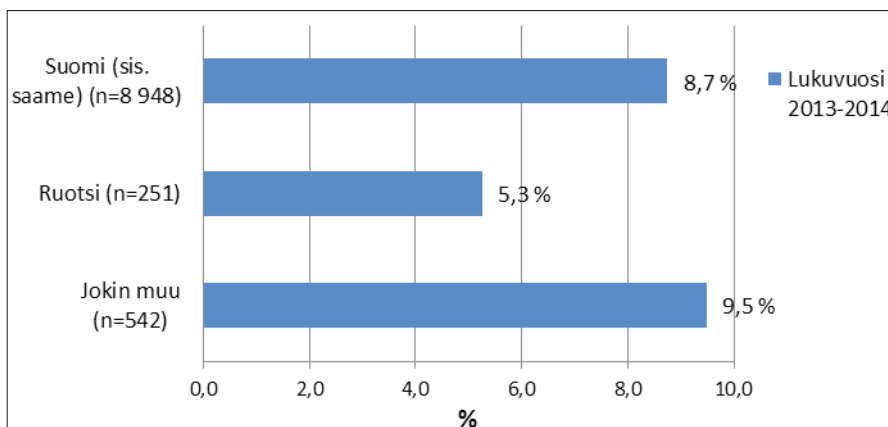
9.6 Äidinkielen ja opetuskielen mukaan

Ohjelmassa mukana olevien oppilaitosten opiskelijoista äidinkielenään suomea tai saamea puhuvia oli 90,6 prosenttia, ruotsia 4,2 prosenttia ja muita 5 prosenttia. Eronneista 91,8 prosenttia puhui äidinkielenään suomea tai saamea, 2,6 prosenttia ruotsia ja 5,6 prosenttia muuta kieltä.

Taulukko 5. Opiskelijat ja eronneet äidinkielen mukaan seurantajaksolla 2013–2014

Äidinkieli	Opiskelijoita	Eronneita
suomi	102 269	8 948
ruotsi	4 775	251
jokin muu	5 713	542

Äidinkielenään suomea puhuvien opiskelijoiden eroprosentti oli lukuvuonna 8,7 %. Suhteellisesti eniten erosivat kuitenkin muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvat opiskelijat, joiden eroprosentti oli seurantajaksolla 9,5 %. Muuta kuin kotimaisia kieliä puhuvat opiskelijat ovat lähes aina maahanmuuttajataustaisia opiskelijoita. Maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden kielellisten vaikeuksien huomiointi opetuksessa on tärkeää heidän opintoihin sitoutumisen kannalta. Ruotsinkielisten eroprosentti on selkeästi muita kieliryhmiä pienempi ja pysynyt melko samana kolmen vuoden aikana.

Kuvio 10. Keskeyttämisprosentit eri kieliryhmissä

9.7 Asuntolaopiskelijoiden eroaminen

Seurantalomakkeessa tiedusteltiin taustamuuttujana myös sitä, asuuko opiskelija oppilaitoksen asuntolassa. Asuntolalla tarkoitetaan tässä yhteydessä oppilaitoksen ylläpitämää asuntolaa. Alla olevasta taulukosta selviää hankkeessa mukana olevien koulutuksen järjestäjien asuntolassa asuvien opiskelijoiden määrät ja tulokset heidän keskeyttämisestään kolmen lukuvuoden osalta.

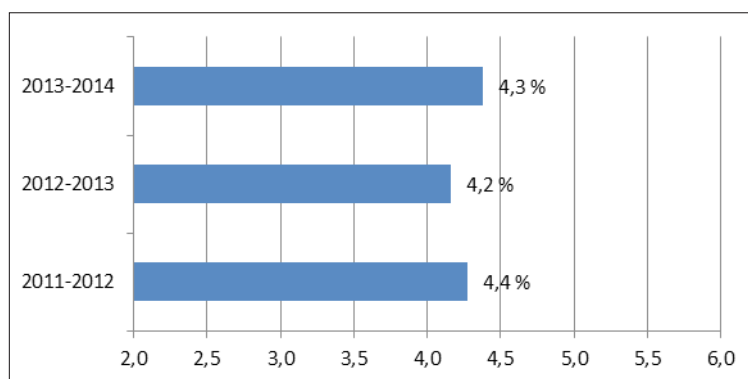
Tiedot eronneista asuntolaopiskelijoista saatiin 39 koulutuksen järjestäjältä. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän tietojen mukaan näillä järjestäjillä oli yhteensä 7 512 majoitusopiskelijaa. Majoitusopiskelijoiden määrä vaihteli koulutuksen järjestäjillä 4–634 opiskelijan välillä. Opiskelijamäärät perustuvat opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmässä oleviin eri vuosien laskentapäivien 20.9 tietoihin.

Jo ensimmäisen seurantajakson tulokset näyttivät siltä, että asuntolassa opiskelevat keskeyttävät jonkin verran muita vähemmän.⁷ Kahden muun seurantajakson tiedot vahvistavat tätä tulosta. Asuntolaopiskelijoiden keskeyttämisprosentti on ollut kolmena seurantavuonna peräkkäin hieman yli 4 %. Asuntolassa asuvien opiskelijoiden keskeyttämisriski on toisin sanoen huomattavasti muita opiskelijoita pienempi.

Taulukko 6. Asuntolassa asuvien opiskelijoiden tutkinnon suorittamisen lopettaminen

Seurantajakso	Asuntolassa asuvia opiskelijoista	Keskeyttäneet asuntolassa asuvat opiskelijat	Asuntolaopiskelijoiden keskeyttämisprosentti
2011-2012	6 855	293	4,3
2012-2013	8 320	346	4,2
2013-2014	7 512	329	4,4

7 Vehviläinen & Koramo, Opetushallitus, 2013

Kuvio 11. Asuntolaopiskelijoiden keskeyttämisprosentit kolmena seurantaajaksena

Asuntolassa asumisen vaikutuksesta opintojen läpäisyyn ei ole olemassa toistaiseksi laadullista tutkimustietoa, joka selittäisi näiden opiskelijoiden pienemmän keskeyttämisen. Toisaalta tulos ei ole siinä mielessä yllättävä, että ”kohtuuhintainen kämpä” lähellä opilaitosta sitouttaa varmasti myös opintoihin. Vuonna 2012 valmistuneessa asuntolaselvityksessä⁸ arvioitiin asuntoloiden nykytilaa opiskelijoiden ja henkilökunnan näkökulmista. Asuntolaohjaajien arvioimana asuntolapalveluiden laadun keskiarvoksi tuli ”melko hyvä”.

Asuntolaselvityksessä toteutetussa opiskelijakyselyssä jopa 29 % asuntolassa asuvista kyselyyn vastanneista arveli keskeyttävänsä opinnot, mikäli heillä ei olisi asuntolapaikkaa. Opiskelija-asuntolaan muutetaan yleisimmin 51–200 kilometrin päästä. Todennäköisyys keskeyttää opinnot lisääntyy vahvasti jos kotimatkan pituus on 51–200 kilometriä. Yli 400 kilometrin päässä asuvista ja/tai sieltä muuttaneista jo lähes puolet arvelisi keskeyttävänsä opintonsa, mikäli asuntolapaikkaa ei olisi.

Tulosten pohjalta voidaan sanoa, että erityisesti haja-asutusalueilla asuntolat ovat opiskelijoille erittäin tärkeitä opintoihin sitoutumisen ja valmistumisen näkökulmista. Asuntolatoiminta on vaikuttanut myös positiivisesti läpäisyn paranemiseen. Toisaalta asuntojen ylläpitäminen on huomattava kustannuserä koulutuksen järjestäjille. Tässä suhteessa järjestäjillä tulee punnita asuntoloiden ylläpitämisen hyödyt ja haitat omista tarpeista ja mahdollisuuksista lähtien.

8 Vehviläinen, Opetushallitus, 2012

10 Erityisopiskelijoiden eroaminen

Ammatillinen erityisopetus on tarkoitettu opiskelijoille, jotka tarvitsevat erityisiä opetusjärjestelyjä tai opiskelijahuoltopalveluja vamman, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi. Ammatillista opetusta erityisen tuen tarpeessa oleville opiskelijoille järjestetään mm. ammatillisissa erityisoppilaitoksissa, ammatillisten oppilaitosten erityisopetuksen linjoilla ja erityisryhmissä sekä ammatillisissa oppilaitoksissa samoissa ryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa. Ammatillisessa erityisopetuksessa voi saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Opetus voidaan mukauttaa kokonaan tai osittain opiskelijan edellytysten mukaan. Opiskelijalle tehdään henkilökohtainen opiskelusuunnitelma (HOJKS), jossa otetaan huomioon hänen yksilölliset tarpeensa.⁹

Määrällisessä seurannassa erityisopiskelijaksi luokitellaan opiskelija, jolle on laadittu henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Keskeyttämistietojen yhteydessä koulutuksen järjestäjät ovat ilmoittaneet, onko keskeyttäneellä opiskelijalla ollut eroamishetkellä voimassa oleva HOJKS. Selvityksessä hyödynnetty muu aineisto (erityisopiskelijoiden määrät) on koottu Opetushallituksen ylläpitämästä opetus- ja kulttuuritoimen rahoitusjärjestelmän raporttitietokannasta.

Selvityksessä tarkastellaan erillisinä kokonaisuuksina ammatillisten erityisoppilaitosten ja yleisten ammatillisten oppilaitosten keskeyttämistä. Raportissa vertaillaan kolmen lukuvoiton tuloksia toisiinsa. Ensimmäisessä kappaleessa keskitytään tarkastelemaan *erityisopiskelijoiden keskeyttämistä ns. yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa*. Ammatillisten erityisoppilaitosten tilannetta tarkastellaan toisessa kappaleessa *Eroaminen ammatillisissa erityisoppilaitoksissa*.

10.1 Erityisopiskelijoiden eroaminen yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa

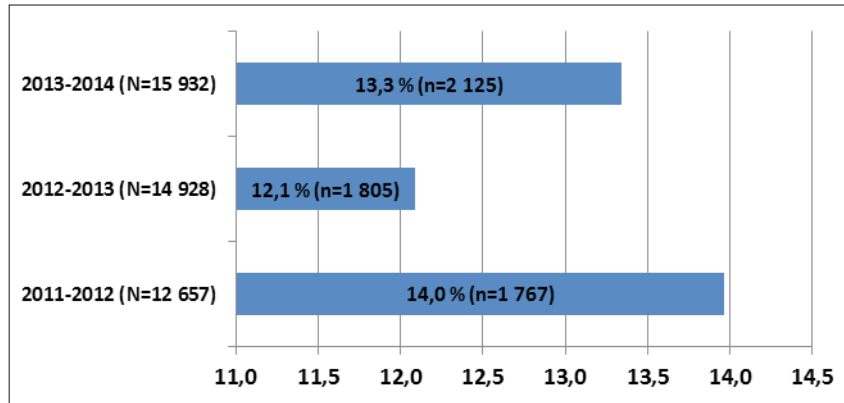
Ammatillista erityisopetusta annetaan yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan ensisijaisesti ammatillisissa oppilaitoksissa samoissa ryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa. Opetus voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmissä.¹⁰ Lukuvoiton 2013–2014 ohjelmassa mukana olevissa ns. yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeli yhteensä 15 932 erityisopiskelijaa. Tämä on noin 14 % koko opiskelijamäärästä. Seurantajaksolla kaikista eronneista opiskelijoista lähes neljännes (24 %) oli erityisopiskelijoita.

Erityisopiskelijoiden määrällisessä seurannassa tehtiin yksi muutos. Eronneiden erityisopiskelijoiden määriä suhteutetaan syksyn laskentapäivän (20.9) erityisopiskelijoiden määrään, kun aikaisemmin suhdelukuna on ollut syksyn ja kevään laskentapäivien keskiarvo. Muutoksen myötä laskentatapa on yhdenmukainen muun keskeyttämisen seurannan kanssa ja tieto on tältä osin myös aikaisempaa vertailukelpoisempaa.

9 http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikoulutus/amatilliset_perustutkinnot/amatillinen_erytisopetus

10 Opetushallituksen määräys 3/011/2010.

Kolmen vuoden seurantatiedot osoittavat, että erityisopiskelijoiden keskeyttäminen on korkeampaa muihin opiskelijoihin verrattuna. Alla olevaan kuvioon on merkitty kolmen lukuvuoden tulokset erityisopiskelijoiden keskeyttämisestä yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa. Seurantajaksolla 2013–2014 erityisopiskelijoiden keskimääräinen keskeyttämisprosentti oli noin 13 %. Lukuvuonna 2012–2013 vastaava luku oli 12 % ja lukuvuonna 2011–2012 se oli 14 %. Erityisopiskelijoiden keskeyttäminen on laskenut kahden hankevuoden aikana noin yhden prosenttiyksikön.

Kuvio 12. Erityisopiskelijoiden keskeyttämisprosentit kolmena lukuvuotena

Eronneista erityisopiskelijoista enemmistö 58 % oli miehiä ja 42 % naisia. Koulutusaloittain erityisopiskelijoiden eroaminen vaihtelee. Eniten erityisopiskelijoita oli matkailu- ravitsemis- ja talousalan keskeyttäneissä (30 %) ja tekniikan ja liikenteen alan (27 %) keskeyttäneissä opiskelijoissa. Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan keskeyttäneistä opiskelijoista 18,5 % oli erityisopiskelijoista. Vähiten erityisopiskelijoita oli yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alan keskeyttäneissä (15 %).

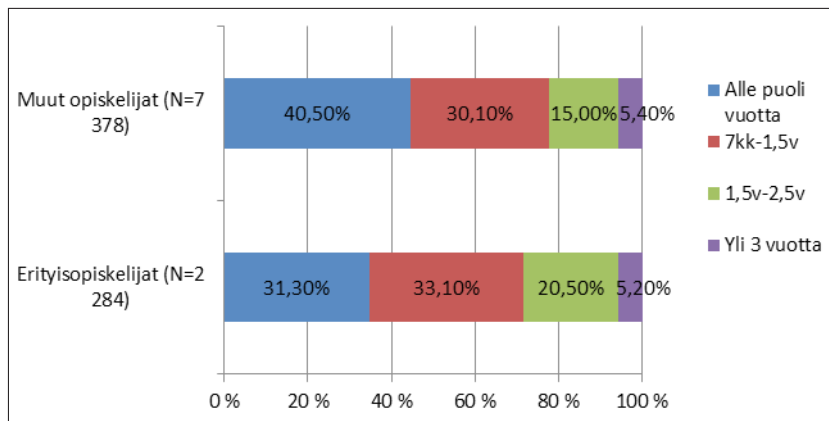
Erityisopiskelijoiden määrä vaikuttaa osaltaan myös tutkintokohtaisiin eroihin läpäisyssä. (ks. luku 2) Kotityö- ja puhdistuspalveluiden perustutkinnosta eronneista jopa 68 % oli erityisopiskelijoita. Kiinteistöpalveluiden perustutkinnon lopettaneista myös yli puolet (53 %) opiskelijoista oli erityisopiskelijoita. Kone- ja metallialan perustutkinnosta eronneista 35 % oli erityisopiskelijoita ja autoalan ja puualan perustutkinnon keskeyttäneistä myös lähes kolmannes oli erityisopiskelijoita.

Seurantatiedot osoittavat, että nuoremmassa alle 19 -vuotiaiden eronneiden joukossa oli eniten (27 %) erityisopiskelijoita. Vanhemmissa 20–24 -vuotiaissa erityisopiskelijoita oli reilu viidennes (21,6 %) ja sitä vanhemmissa ikäryhmissä erityisopiskelijoiden määrä on vieläkin pienempi, reilu 10 %. Vanhempien ikäryhmien suurta keskeyttämisprosenttia ei toisin sanoen selitä erityisopiskelijoiden määrä.

Taulukko 7. Erityisopiskelijat ikäryhmittäin

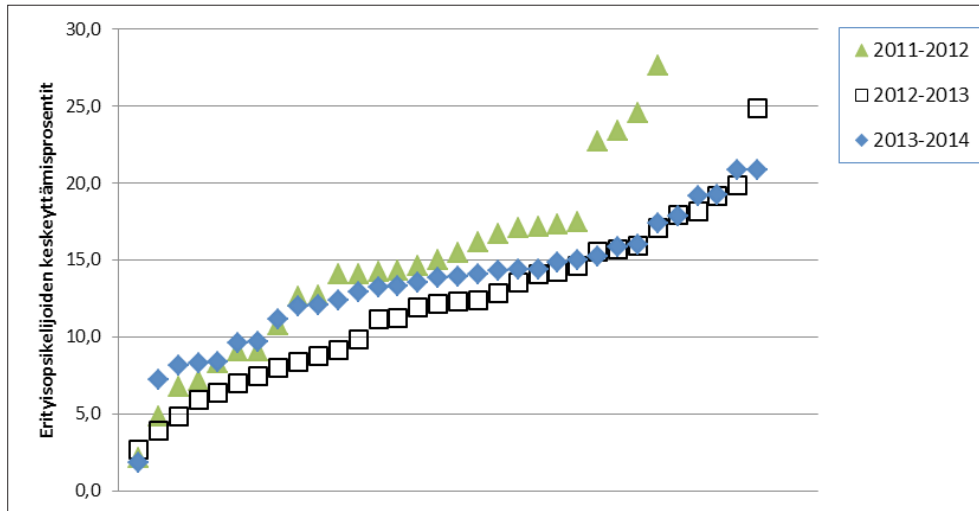
Ikäryhmät	Erityisopiskelija vai ei?	lkm	%
Alle 19 -vuotiaat	Kyllä	1327	27,5
	Ei	3507	72,5
	Yhteensä	4834	100
20-24 -vuotiaat	Kyllä	790	21,6
	Ei	2864	78,4
	Yhteensä	3654	100
25-19 -vuotiaat	Kyllä	96	13,5
	Ei	617	86,5
	Total	713	100
30 +	Kyllä	72	15,4
	Ei	396	84,6
	Yhteensä	468	100

Alla olevassa kuviossa tarkastellaan vielä erityisopiskelijoiden ja muiden opiskelijoiden koulussa oloaikaa ennen eroamista. Keskeyttäneistä erityisopiskelijoista vajaa kolmannes lopettaa koulun kesken alle puolen vuoden sisällä opintojen aloittamisesta. Opiskelija-ryhmien välillä ei kuitenkaan ole suurta eroa.

Kuvio 13. Erityisopiskelijoiden koulussa oloaika ennen eroamista

Koulutuksen järjestäjien välillä on eroja sen suhteen, miten yleistä erityisopiskelijoiden eroaminen on. Tätä tilannetta havainnollistetaan kuviossa 14. Kuviossa vertaillaan kolmen seurantajakson tuloksia. Tarkasteluun on otettu mukaan koulutuksen järjestäjät, joiden erityisopiskelijoiden kokonaismäärä on yli 200. Koulutuksen järjestäjien väliset erityisopiskelijoiden keskeyttämisprosentit vaihtelivat 1,8 ja 20,9 prosentin välillä. Vaihteluväli on jonkin verran pienentynyt kolmen vuoden aikana. Hankkeen ensimmäisenä vuonna korkein erityisopiskelijoiden keskeyttämisprosentti oli 28 %.

Kuvio 14. Koulutuksen järjestäjien erityisopiskelijoiden keskeyttämisprosentit, kolme seurantajaksoa

Mikä sitten selittää koulutuksen järjestäjien välisiä suuria eroja erityisopiskelijoiden keskeyttämisessä? Seurantatiedot osoittavat, että koulutuksen järjestäjän koko tai erityisopiskelijoiden määrä ei ole selittävä tekijä koulutuksen järjestäjien välisiin eroihin. Uudellamaalla keskeyttäminen on yleisesti jonkin verran korkeampaa mutta muuten mitään maakunnallista selvää jakaantumista ei ole havaittavissa. On olemassa samoja järjestäjiä, joiden erityisopiskelijoiden keskeyttäminen on ollut kolmen vuoden ajan hyvin maltillista. Sitten on järjestäjiä, joiden erityisopiskelijoista keskeyttää 15–20 % vuosittain. Positiivista on, että muutamat järjestäjät ovat pystyneet vähentämään myös erityisopiskelijoiden keskeyttäneiden määrää systemaattisesti kolmen vuoden aikana.

Syyt koulutuksen järjestäjien välisiin eroihin voivat olla hyvin monisyisiä. Opetushallitus toteutti vuonna 2012 selvityksen¹¹ ammatillisen erityisopetuksen nykytilasta sekä kaikille opiskelijoille tarjotusta ohjauksesta ja tuesta yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa. Selvityksen tuloksena on, että kehittämiskohtia löytyy runsaasti, vaikkakin kuvauksen tasolla HOJKS-prosessit ovat muotoutuneet hyvin samannäköisiksi kaikilla koulutuksen järjestäjillä. Selvityksen mukaan ammatillinen erityispedagogiikka ammattikasvatuksen osa-alueena näyttäytyy vielä jäsentymättömänä alueena. Kehittämistä kaivataan etenkin opettajien erityispedagogisen tiedon lisäämisessä, HOJKS-prosessin käytäntöön viemisessä, opetusmenetelmissä sekä erityisopetuksen käytännöissä. Opetuksen, ohjauksen ja opiskelijan saaman tuen vaikuttavuutta arvioivia seurantajärjestelmiä tulisi myös kehittää. (Jauhola & Miettinen, 2012)

HOJKSin toteuttamiseen liittyvät yleisimmät ongelmat liittyvät Jauholan ja Miettisen tekemän selvityksen (2012) mukaan erityisopetuksen suunnitelmalliseen toteutukseen, käytössä olvien resurssien suuntaamiseen, prosesseihin sekä tuen kohdentumiseen. Tukitoimien toteutuminen riippuu pitkälti opettajien asenteista, halukkuudesta ja valmiuksista tukea opiskelijaa. Paikoitellen ammatillisia erityisopettajia tai vastaavan osaamisen omaavia opettajia ei vielä ole riittävästi, joten laaja-alaisen erityisopettajan tukea tarvitaan paljon. Kehittämiskohteeksi nousee myös tuen tarpeen ja jo tehtyjen tukitoimien kirjaaminen,

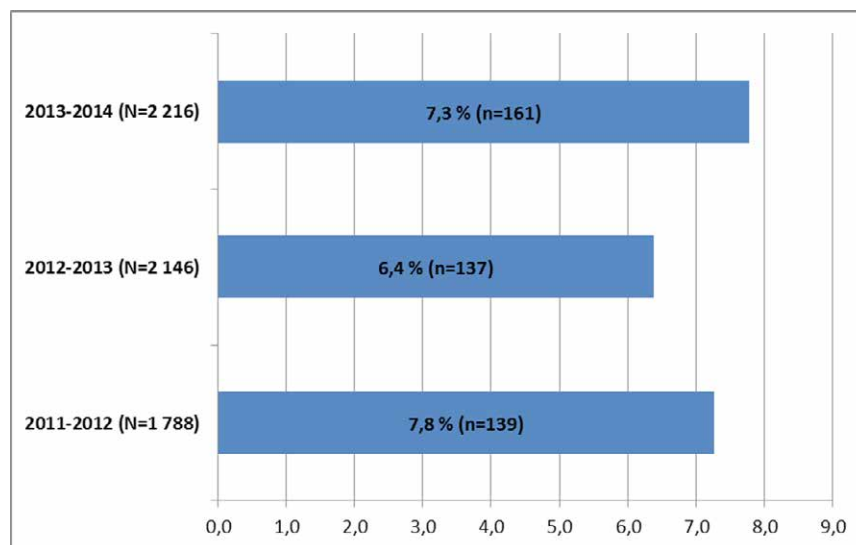
¹¹ Jauhola & Miettinen, Opetushallitus, 2012:7

sillä kaikkien opiskelijaa opettavien sekä opiskelijahuollon henkilöiden tulisi saada tiedot käyttöönsä. Töitä riittää lisäksi opiskelijan sitouttamisessa HOJKS-yhteistyöhön. Opetussuunnitelma-analyysin tuloksista taas on tulkittavissa, että varhaisen puuttumisen mallin hyödyntäminen näyttää lisääntyvän ammatillisessa koulutuksessa. Se soveltuu kaikille opiskelijoille, mutta erityisesti sen avulla pystytään ehkäisemään ongelmia ja opintojen keskeyttämistä. (Jauhola & Miettinen, 2012)

10.2 Eroaminen ammatillisissa erityisoppilaitoksissa

Ammatilliset erityisoppilaitokset huolehtivat ensisijaisesti vaikeavammaisten koulutuksesta sekä valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta. Läpäisyn tehostamisohjelmassa on mukana yhteensä neljä ammatillista erityisoppilaitosta. Näissä oppilaitoksissa opiskeli kaikkiaan 3 668 opiskelijaa. Tämä kattaa 79 % kaikista ammatillisten erityisoppilaitosten opiskelijoista eli erityisopiskelijoiden aineisto on tältä osin melko kattava.

Kolmen lukuvuoden tulokset osoittavat, että ammatillisissa erityisoppilaitoksissa erityisopiskelijoiden tutkinnon suorittamisen lopettaminen on keskimääräistä eroamista vähäisempää. Neljällä ammatillisen erityisopetuksen järjestäjällä keskimääräinen eroprosentti oli viime lukuvuonna 7,3 %. Lukuvuonna 2012–2013 vastaava luku oli 6,4 % ja lukuvuonna 2011–2012 se oli 7,8 %.

Kuvio 15. Erityisopiskelijoiden eroaminen ammatillisissa erityisoppilaitoksissa

Eroprosentit vaihtelevat koulutuksen järjestäjittäin 4,2–9,2 % välillä. Ammatillisten erityisoppilaitosten eronneista enemmistö (61 %) opiskeli tekniikan ja liikenteen alalla, vajaa 10 % matkailu- ravitsemis- ja talousalalla ja 9 % yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalla. Opinnot keskeyttäneiden yleisemmät perustutkinnot olivat autoalan, kone- ja metallialan, tieto- ja tietoliikennetekniikan ja kiinteistöpalveluiden, liiketalouden ja kotityö- ja puhdistuspalveluiden perustutkinnot. Näissä tutkinnoissa opiskelee myös suhteessa enemmän erityisopiskelijoita.

11 Yhteenveto määrällisen seurannan tuloksista

Kolmen seurantajakson tulokset osoittavat selkeitä kehittämiskohteita ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijoiden läpäisyn tehostamisessa. Opiskelijoiden erilaisten taustatekijöiden kuten iän, sukupuolen, koulutusalan ja perustutkinnon vaikutukset keskeyttämiseen ja sitä kautta läpäisyyn näyttävät pysyvän melko samankaltaisina eri lukuvuosina. Tämä vahvistaa myös määrällisen seurannan tulosten luotettavuutta, nostaa esille kehittämiskohteita sekä toisaalta uusia tutkimuskysymyksiä keskeyttämisproblematiikassa. Keskeyttämistiedot tuottavat myös uutta tietoa ammatillisen peruskoulutuksen kehittämistyöhön.

Ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttäminen on hieman vähentynyt kolmen vuoden aikana. Koulutusalojen ja perustutkintojen väliset erot ovat suuria ja erot näyttävät myös säilyvän samansuuntaisina kolmen lukuvuoden ajan. Tekniikan ja liikenteen alalla on joitain tutkintoja, joissa eroaminen kansallisesti tarkastellen on hyvin maltillista. Saman alan sisällä on myös tutkintoja, joissa keskeyttäminen näyttää olevan kansallista keskitasoa korkeampaa vuodesta toiseen. Tutkintokohtaisiin eroihin vaikuttaa osaltaan myös erityisopiskelijoiden määrä.

Tutkintokohtaisten erojen pienentämiseksi hankkeen kehittämistoimia pitäisi edelleen kohdistaa juuri niiden perustutkintojen opiskelijoihin, joissa on määrällisesti paljon opiskelijoita ja joissa keskeyttäminen on suurta (ks. kappale 2.2). Keskeyttämistä on mahdollista vähentää kansallisesti ainoastaan kohdistamalla toimenpiteitä oikeiden opiskelijoiden opintojen loppuunsaattamiseen ja koulussa viihtymiseen.

Tulokset tukevat aikaisempien vuosien seurantatietoja siitä, että eroaminen vaihtelee ikäryhmittäin. Alle 19-vuotiaista vain reilu 5 % keskeyttää opinnot, kun taas 20–24-vuotiaiden ikäryhmissä jopa yli viidennes eroaa vuosittain. Eroamisen riski on moninkertainen juuri 20–24-vuotiailla kuin sitä nuoremmilla tai vanhemmilla. Ikäryhmittäinen eroaminen vaihtelee koulutusaloittain huomattavan paljon. Tekniikan ja liikenteen alalla 29 %, luonnontieteiden alalla 28 % ja matkailu-, ravitsemis- ja talousalalla neljäsosa (25 %) 20–24-vuotiaista opiskelijoista erosi yhden lukuvuoden aikana.

Tuloksista on nähtävissä, että sukupuoli selittää keskeyttämistä merkittäväällä tavalla ja sukupuolen mukainen eriytyminen on edelleen yksi haaste ammatillisessa peruskoulutuksessa. Tiettyjen alojen vahva eriytyminen tyttöjen ja poikien aloiksi nostaa myös näiden alojen keskeyttämisprosentteja. Naisten ja miesten eronneisuus vaihtelee myös ikäluokittain.

Koulutuksellinen segregatio vahvistuu keskeyttämisten myötä ja tähän ongelmaan tulisi puuttua heti opintojen aloitettua. Esimerkiksi tyttöjen ryhmäyttäminen poikavaltaisilla aloilla voi lisätä tyttöjen koulussa viihtymistä ja estää keskeyttämistä. Vastaavasti tyttövaltaisilla aloilla poikien koulussa viihtymiseen tulisi kiinnittää erityishuomiota.

Erityisopiskelijoiden keskeyttäminen on muita opiskelijoita korkeampaa yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa. Keskeyttäminen on kuitenkin hieman pienentynyt kolmen lukuvuoden aikana. Ammatillisissa erityisoppilaitoksissa keskeyttäminen on taas huomattavasti vähäisempää. Jatkossa tulisi miettiä voisiko ammatilliset erityisoppilaitokset tarjota vielä nykyistä enemmän asiantuntija-apua muille oppilaitoksille ja olisiko erityisopiskelijoiden

keskeyttämistä mahdollista vähentää tätä kautta? Koulutuksen järjestäjäkohtaisissa palauteraporteissa raportoidaan erikseen myös erityisopiskelijoiden eroamisluvut. Koulutuksen järjestäjät voivat hyödyntää tietoja vuosittain ja arvioida erityisopetuksen tukitoimien vaikuttavuutta osana organisaation koko laadunhallintaa ja läpäisyn tehostamista.

Ammatillisen peruskoulutuksen keskeyttämistä on mahdollista vähentää erilaisilla tukitoimilla ja systemaattisella kehittämistyöllä. Tukitoimia tulisi kohdistaa entistä voimallisemmin niiden opiskelijoiden opintoihin, joissa keskeyttäminen on korkeampaa.

12 Johtopäätökset

Marika Koramo ja Jukka Vehviläinen

Läpäisyn tehostamisohjelman seurannan tulokset ovat nostaneet esiin tutkintojen väliset erot keskeyttämisessä. Huomionarvoista on, että osa järjestäjistä suoriutuu hyvin myös niissä tutkinnoissa, joissa valtakunnalliset keskeyttämisprosessit ovat suurimmat. Tämä kertoo siitä, että osa järjestäjistä on löytänyt hyviä läpäisyä edistäviä toimintatapoja. Tehostamisohjelman viimeisenä vuonna olisikin tärkeää, että etenkin näihin ongelmatutkintoihin keskittyvät hyvät käytännöt saadaan vakiinnettua ja levitettyä. Erityisen hyvin onnistuvien järjestäjien tulisi saattaa näihin tutkintoihin liittyvä tieto-taito muiden järjestäjien käyttöön. Erilaiset koulutus- ja levittämistoimenpiteet puoltavat paikkaansa myös ohjelman päätyttyä; käytäntöjen vakiinnuttamisvaihe vie aikaa ja myös resursseja.

Osana ohjelman määrällistä seuranta on laadittu vuosittaiset järjestäjäkohtaiset tulosraportit. Nämä raportit on lähetetty järjestäjien johdolle ja tuloksia on ohjeistettu käyttämään hanke- ja kehittämistoiminnan kohdistamisen tukena. Tämä käytäntö on osoittautunut hyväksi ja tarpeelliseksi. Jatkossakin palauteraportteja on syytä käydä tutkintokohtaisesti läpi ja voidaan suositella, että johto ja henkilöstö järjestävät yhteisiä keskustelufoorumeja, joissa suunnitellaan toimenpiteitä läpäisyn tehostamiseksi. Seurantatulokset on luontevaa kytkeä siis myös henkilöstön (ja opiskelijoidenkin) osallistamiseen.

Tutkintokohtaisia eroja olisi hyvä analysoida tarkemmin myös opiskelijoiden näkökulmasta. Vuoden 2015 aikana tehostamisohjelmassa toteutetaan opiskelijakysely kohdennetusti muutamien perustutkintojen opiskelijoille. Kyselyllä hankitaan lisätietoa nuorten ajatuksista koulutuksesta ja valmistumisesta eri perustutkinnoista.

Kolmen seurantajakson tuloksissa toistuu nuorten aikuisten yli 20-vuotiaiden opiskelijoiden huolestuttavan korkea keskeyttäminen. Tulokset osoittavat selkeästi tämän kriittisen ongelmakohdan ammatillisen peruskoulutuksen läpäisyssä. Kysymystä nuorten aikuisten yli 20-vuotiaiden korkeammasta keskeyttämisestä tulisi analysoida enemmän. Ammatillisen koulutuksen ja tukitoimien kehittämistä tulisi pohtia erityisesti näiden nuorten aikuisten näkökulmasta. Laadullisen seurannan havainnot osoittavat, että tässä ikäryhmässä opintojen keskeyttämisen syiden ”hajonta” on suurempaa kuin nuoremmilla ikäryhmillä. Keskeyttäminen voi johtua aikuisuuteen liittyvistä asioista (työllistyminen, perhe-asiat, taloudelliset paineet jne.) tai toisaalta aiempien koulutusongelmien jatkumosta (aiemmat keskeyttämiset, työttömyys jne.). Tämä ikäryhmä tuntuu tarvitsevan erityistä huomiota toisaalta siksi, että nuorisosta koulutus ei vastaa aikuisten tarpeita ja toisaalta siksi, että oma aikuistuminen on tapahtunut ja tapahtuu keskimääräistä pitemmän kaavan mukaan.

Yli 20-vuotiaiden nuorten osalta olisi tarpeellista tehdä jatkossa erilliseurantaa ja -selvitystä. Hanke- ja järjestäjätasolla olisi lisäksi hyvä käydä keskustelua siitä, parantavatko omat käytännöt juuri tämän vanhemman opiskelijaryhmän läpäisyä. Miten ohjelma- ja hanketyöllä tavoitetaan nämä vanhemmat ikäryhmät? Ja miten ne tavoitetaan vielä kohdennetusti niillä aloilla, joissa vanhempien keskeyttäminen on suurinta? (ks. kappale 2.3)

Uusia tutkinnon perusteita on uudistettu siten, että koulutuksen järjestäjillä on entistä laajempia mahdollisuuksia räätälöidä koulutusta paikallisiin tarpeisiin ja tarjota opiskelijoille yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja. (Opetushallituksen tiedote 18.11.2014). Seurannan tulosten valossa tämä on oikeanlainen linjaus, joka tukee järjestäjien ja hankkeiden omia pyrkimyksiä joustavoittamisen lisäämiseen. Tämä linjaus sopii hyvin myös yli 20-vuotiaiden nuorten läpäisyn tehostamispyrkimyksiin.

Yhteishaun muutos vuodesta 2014 alkaen muuttaa todennäköisesti ammatillisen koulutuksen aloittaneiden opiskelijoiden ikärakennetta. Muutoksen myötä valintapisteytyys suosii suoraan perusopetuksesta tulijoita. Muutoksella voi olla vaikutusta myös läpäisyn tehostamiseen. Tämä näkyy seurannan tuloksissa mahdollisesti tulevina lukuvuosina. Oppilaitosten omien ennusteidenkin mukaan yhteishaun muutoksesta seuraava ikärakenteen nuorentuminen korostaa entistä enemmän myös kasvatusta kouluttamisen ohella. Opettajalta edellytetään hyvää kasvatuksellista pelisilmää ja entistä enemmän myös vuorovaikutustaitoja.

Määrällisen seurannan mukaan erityisopiskelijoiden keskeyttäminen yleisissä oppilaitoksissa on selvästi yleisempää kuin ei-erityisopiskelijoiden. Tämä on jossain määrin samanlainen erillisproblematiikka kuin aiemmin mainittu yli 20-vuotiaiden nuorten keskeyttäminen. Opettajuuden osalta tämä merkitsee sitä, että kasvatuksellisuuden ohella on hyvä korostaa erityispedagogiikkaan liittyvien valmiuksien, taitojen ja käytäntöjen kehittämistä. Nämä ominaisuudet eivät tue pelkästään erityisopiskelijoita vaan laadullisen seurannan perusteella ne koituvat kaikkien opiskelijoiden hyödyksi. Tehokkaan läpäisyn kannalta vaikuttaa siltä, että jokaisella opettajalla tulisi olla aimo annos erityisopettajan osaamista ja asennetta. Nuoren kohtaamisen taito on ehkä kaikkein tärkein läpäisyä edistävä käytäntö.

Liite 1. Eronneet perustutkinnoittain

HUMANISTINEN JA KASVATUSALA	Opiskelijoiden määrä 20.9.2013	Eronneiden määrä 2013-2014	Eroprosentti 2013-2014
Viittomakielisen ohjauksen perustutkinto	69	3	4,3
Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinto	544	41	7,5
Lapsi- ja perhetyön perustutkinto	166	13	7,8
KULTTUURIALA			
Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto	3954	398	10,1
Musiikkialan perustutkinto	321	16	5,0
Kuvallisen ilmaisun perustutkinto	741	45	6,1
Audiovisuaalisen viestinnän perustutkinto	2075	158	7,6
YHTEISKUNTATIETEIDEN, LIIKETALouden JA HALLINNON ALA			
Liiketalouden perustutkinto, merkonomi	12839	1007	7,8
LUONNONTIETEIDEN ALA			
Tieto- ja viestintätekniikan perustutkinto	3547	376	10,6
TEKNIIKAN JA LIIKENTEEN ALA			
Kone- ja metallialan perustutkinto	6578	821	12,5
Kaivosalan perustutkinto	95	8	8,4
Talotekniikan perustutkinto	3163	170	5,4
Kiinteistöpalvelujen perustutkinto	810	79	9,8
Autoalan perustutkinto	6373	556	8,7
Lentokoneasennuksen perustutkinto	383	28	7,3
Sähkö- ja automaatiotekniikan perustutkinto	7006	294	4,2
Tieto- ja tietoliikennetekniikan perustutkinto	3398	333	9,8
Laboratorioalan perustutkinto	697	92	13,2
Prosessiteollisuuden perustutkinto	780	89	11,4
Puualan perustutkinto	1351	193	14,3
Verhoilu- ja sisustusalan perustutkinto	610	64	10,5
Pintakäsittelyalan perustutkinto	1556	207	13,3
Elintarvikealan perustutkinto	2011	150	7,5
Rakennusalan perustutkinto	6706	421	6,3
Maanmittausalan perustutkinto	218	28	12,8
Tekstiili- ja vaatetusalan perustutkinto	1127	104	9,2
Painoviestinnän perustutkinto	690	129	18,7
Muovi- ja kumitekniikan perustutkinto	149	19	12,8
Suunnitteluassistentin perustutkinto	362	56	15,5
Merenkulkualan perustutkinto, merimies	511	54	10,6

Logistiikan perustutkinto	3958	321	8,1
Turvallisuusalan perustutkinto	1314	90	6,8
LUONNONVARA- JA YMPÄRISTÖALA			
Maatalousalan perustutkinto	2106	144	6,8
Hevostalouden perustutkinto	391	71	18,2
Puutarhatalouden perustutkinto	976	106	10,9
Metsäalan perustutkinto	1362	111	8,1
Kalatalouden perustutkinto	98	12	12,2
Luonto- ja ympäristöalan perustutkinto	550	81	14,7
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA			
Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto	15164	1129	7,4
Lääkealan perustutkinto	283	24	8,5
Liikunnanohjauksen perustutkinto	143	7	4,9
Hiusalan perustutkinto	2638	201	7,6
Kauneudenhoitoalan perustutkinto	1228	71	5,8
MATKAILU-, RAVITSEMIS- JA TALOUSALA			
Matkailualan perustutkinto	1828	148	8,1
Hotelli-, ravintola- ja cateringalan perustutkinto	10657	1092	10,2
Kotityö- ja puhdistuspalvelujen perustutkinto	908	108	11,9

LÄHTEET

Hurnonen S. Pirttiniemi J. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelman seuranta 2011–2013. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2014:13.

Jauhola L. & Miettinen K. Selvitys ammatillisesta erityisopetuksesta. Opiskelijoille suunnattujen tukitoimien sekä erityisopetuksen toteuttaminen yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2012:7.

Vehviläinen J. Selvitys toisen asteen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelija-asuntoloista. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2012:5.

Vehviläinen J. & Koramo M. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma vuosina 2011–2012. Seurantatutkimuksen raportti. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2013:5.

Vehviläinen J. Ammatillisen koulutuksen läpäisyn tehostamisohjelma. Seurantatutkimuksen raportti 2013. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2014:7.

Verkojulkaisu
ISBN 978-952-13-6065-7
ISSN-L 1798-8918
ISSN 1798-8926